

Opetushallitus

Esiopetuksen opetus- suunnitelman perus- teet ja Joensuun seu- dun esiopetussuunni- telma Kontiolahden tarkennuksilla (01.08.2025)

Sisältö

1.	Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma	3
1.1	Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.....	3
1.2	Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen	4
1.3	Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut	5
1.4	Joensuun seudun esiopetuksen opetussuunnitelma	6
2.	Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	8
2.1	Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	9
2.2	Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua	12
2.3	Arvoperusta	13
2.4	Oppimiskäsitys.....	14
2.5	Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa.....	14
2.6	Paikallisesti päätettävät asiat	17
2.7	Esiopetus Joensuun seudulla	18
2.7.1	Esiopetuksen järjestäminen erityisissä tilanteissa	18
2.7.2	Esiopetus osana oppimisen polkua	19
2.7.3	Esiopetuksen arvoperusta ja Joensuun seudun kasvatuksen ja koulutuksen visio, missio ja strategia.....	21
2.7.4	Oppimiskäsitys.....	23
2.7.5	Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ja kehittäminen	23
3.	Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri Esiopetuksen toimintakulttuuri	28
3.1	Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet	29
3.2	Oppimisympäristöt esiopetuksessa.....	31
3.3	Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa.....	32
3.4	Paikallisesti päätettävät asiat	34
3.5.	Toimintakulttuurin kehittäminen ja arviointi Joensuun seudulla	34
3.5.1	Oppimisympäristöjen kehittäminen ja niiden arviointi	36
3.5.2	Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa, sekä yhteistyön arviointi	38
4.	Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet	41
4.1	Monipuoliset työtavat	41
4.2	Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.....	42
4.3	Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet	43
	<i>Ilmaisun monet muodot</i>	44
	<i>Kielten rikas maailma</i>	45
	<i>Minä ja meidän yhteisömme</i>	47
	<i>Tutkin ja toimin ympäristössäni</i>	48
	<i>Kasvan ja kehityn</i>	50
4.4	Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia erityiskysymyksiä	52

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa	52
Kaksikielinen esiopetus.....	53
4.5 Paikallisesti päätettävät asiat	54
4.6. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet Joensuun seudulla	55
4.6.1 Monipuoliset työtavat	55
4.6.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.....	55
4.6.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet	56
5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki.....	65
5.1 Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen	66
5.1.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	66
5.1.2. Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen	67
5.2. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot	68
5.3. Lapsi kohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen	70
5.3.1. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi.....	71
5.3.2. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma	73
5.3.3. Tukea koskeva päätös.....	74
5.4. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö.....	75
5.4.1. Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö	75
5.4.2. Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö.....	75
5.5. Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä	76
5.5.1. Pidennetty ja varhennettu oppivelvollisuus.....	76
5.5.2. Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu	79
5.5.3. Muut opetuspalvelut	80
5.5.4. Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä	80
5.5.5. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen.....	81
5.6. Paikallisesti päätettävät asiat	81
5.7 Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki Kontiolahden esiopetuksessa	84
5.7.1 Tuen järjestämistä ohjaavat käytännöt ja vastuut Kontiolahdella	84
5.7.2 Toimintatavat ja tiedonsiirtokäytännöt siirtymävaiheissa	87
5.7.3 Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot	88
5.7.4 Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen	93
5.7.5 Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö.....	94
5.7.6 Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä.....	96
6. Opiskeluhoito	99

6.1 Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelma	99
7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus.....	104
7.1 Paikallisesti päätettävät asiat	104
Luku 7.2	104
8. Kuusivuotiaiden valmistava opetus Joensuun seudulla	105
8.1 Johdanto	105
8.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua valmistavassa opetuksessa	106
8.3 Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö ja siirtymävaihe perusopetukseen.....	107
8.4 Monipuoliset työtavat ja arviointi 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa.....	108
Oppimisympäristö ja monipuoliset työtavat 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa Joensuun seudulla	108
Arviointi 6- vuotiaiden valmistavassa opetuksessa.....	109
8.5 Opetuksen sisältö 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa	110
8.6 Kasvun ja oppimisen tuki valmistavassa esiopetuksessa.....	112
8.7 Opiskeluhuolto valmistavassa opetuksessa	113

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama-valtakunnallinen määräys¹, jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus².

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on päätös esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä opiskeluhuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista³. Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden

¹ Perusopetuslaki (628/1998) 14 § 2 mom. ja Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012) 13§

² Valtioneuvoston asetus (422/2012)

³ Perusopetuslaki 14 § 2 mom. (477/2003)

ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi ja oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään perusteissa opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaista ilmaisua opiskeluhuolto.

1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä⁴. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, opiskeluhuollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä tai toimipaikoissa. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- mahdollinen varhaiskasvatuksen suunnitelma varhaiskasvatussuunnitelma
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma⁵
- yhdenvertaisuuslain mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma⁶
- tasa-arvolain mukainen tasa-arvosuunnitelma⁷
- mahdollinen kestävän kehityksen tai kulttuurikasvatuksen suunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten⁸. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille tai toimipaikoille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkökohtaisia yksikkö- tai toimipaikkakohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävistä yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia⁹ lukuvuosittainen esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva vuosittainen suunnitelma (myöhemmin lukuvuosisuunnitelma) ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista. Lukuvuosisuunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista ope-

⁴ Perusopetuslaki (628/1998) 15 § 1 mom.

⁵ Lastensuojelulaki (417/2007) 12 §; Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 12 §

⁶ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 §

⁷ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) ja sen muutos (1329/2014)

⁸ Perusopetuslaki 15 §

⁹ Perusopetusasetus 9 § (852/1998)

tussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä tai toimipaikoissa kyseisen lukuvuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä¹⁰. Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin sekä saavutettaviin ja esteettömiin osallistumis- ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan esiopetuksen opetussuunnitelman¹¹. yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa olevalla lapsella lapsilla on perusopetuslain¹² turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta jokaisena esiopetuksen työpäivänä sekä suotuisan kehityksen ja oppimisen edellyttämää tukea jokaisena esiopetuksen työpäivänä heidän tarpeidensa mukaista oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea¹³. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen kasvun oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen¹⁴ kuuluvat lasten yksilölliset suunnitelmat laaditaan yhteisen opetussuunnitelman pohjalta lapsikohtainen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma laaditaan luvun 5 mukaisesti.

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus¹⁵ on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan vuosittaisen lukuvuosisuunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen yksiköiden tai toimipaikkojen tuottaman tiedon lisäksi esiopetuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

1.3 Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut

Paikallinen opetussuunnitelma ja sitä tarkentava vuosittainen lukuvuosi suunnitelma¹⁶ laaditaan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla tässä luvussa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Opetuksen järjestäjä voi päättää opetussuunnitelmaan sisältyvien päätösten delegoinnista esiopetuksen yksiköille tai toimipaikoille ja antaa siihen liittyvät ohjeet. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee kyseisen luvun osalta päättää ja kuvata.

¹⁰ Perusopetuslaki 47a (1267/2013); YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

¹¹ Perusopetuslaki 15 §

¹² Perusopetuslaki 30 §

¹³ Perusopetuslaki 20 § (1090/2024)

¹⁴ Perusopetuslaki 4 a luku (1090/2024)

¹⁵ Perusopetuslaki 21§ (1296/2013)

¹⁶ Perusopetusasetus 9§

Paikallista opetussuunnitelmaa valmisteltaessa opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa,

- millä kielillä annettavaa opetusta varten opetussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään
- laaditaanko paikallinen opetussuunnitelma esiopetuksen yksiköiden yhteisenä, kokonaan tai osin yksikkö- **tai toimipaikka**kohtaisena, seudullisena tai käytetäänkö muuta ratkaisua
- millaista opetussuunnitelman rakennetta, asioiden käsittelyjärjestystä ja julkaisutapaa käytetään
- miten esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat osallistuvat opetussuunnitelman laatimiseen, arviointiin ja kehittämiseen
- miten opetussuunnitelman laatimiseen liittyvä yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystoimen asiantuntijoiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa toteutetaan
- miten paikalliset erityispiirteet, esiopetuksen erilaiset järjestämisen tavat, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat suunnitelmat otetaan opetussuunnitelmaa valmisteltaessa huomioon
- miten opetussuunnitelmasta ja sitä tarkentavasta vuosittaisesta **lukuvuosi**suunnitelmasta tiedotetaan huoltajille ja sidosryhmille
- miten opetussuunnitelma laaditaan, miten sen toteutumista arvioidaan ja miten sitä kehitetään, laaditaanko tasa-arvolain¹⁷ sekä yhdenvertaisuuslain¹⁸ mukaiset suunnitelmat osana opetussuunnitelmaa vai erillisinä

1.4 Joensuun seudun esiopetuksen opetussuunnitelma

Joensuun seudun esiopetuksen opetussuunnitelma on laadittu seitsemän kunnan yhteistyönä suomenkielistä opetusta varten. Mukana opetussuunnitelmaprosessissa ovat Ilomantsi, Joensuu, Juuka, Kontiolahti, Liperi, Polvijärvi ja Outokumpu.

Joensuun seudun esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmatyö on koskettanut 11 959 oppilasta (Lähde: Tilastokeskus 2014. Peruskoulun oppilaat maakunnittain 2014. <http://www.tilastokeskus.fi/til/pop/>) ja yli 1000 kuntien opetusalan henkilöä.

Opetussuunnitelman rakenne

Esiopetuksen opetussuunnitelma muodostuu seuraavista osista:

- Esiopetuksen opetussuunnitelman valtakunnalliset perusteet
- Joensuun seudun esiopetuksen opetussuunnitelma, joka on kirjoitettu jokaisen luvun viimeiseen kappaleeseen
- Mahdollinen kunnan esiopetuksen opetussuunnitelma/ **sekä/tai luku**vuosisuunnitelma, joka tarkoittaa seudun opetussuunnitelmaa tarvittaessa
- ~~Esiopetusyksiköiden vuosisuunnitelma.~~

¹⁷ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 5 a§

¹⁸ Yhdenvertaisuuslaki 6 §

Esiopetusyksiköiden **Esiopetuksen yksiköiden tai toimipaikkojen** opetussuunnitelmassa tai **luku**vuosisuunnitelmassa tarkennetaan seudun ja kunnan opetussuunnitelman käytännön toteuttamista.

Seudullinen opetussuunnitelmatyö tukee esi- ja perusopetuksen yhtenäisyyttä ja tasa-arvoisen esi- ja perusopetuksen toteutumista Joensuun ympäristössä.

Joensuun seudun esiopetuksen opetussuunnitelma on laadittu yhteistyössä esiopetuksen henkilöstön, lasten ja huoltajien kanssa. Kaikki eri tavoin kerätyt ajatukset, mielipiteet ja palautteet on otettu huomioon seudullista opetussuunnitelmaa työstettäessä. Työskentely esiopetuksen henkilöstön kanssa on toteutettu työyhteisökokouksissa, joissa on yhteisen mallin avulla työstetty opetussuunnitelman eri osioita.

Kuvan lähde: Kummun koulun esiopetus

Esiopetukseen osallistuvat Lapset ovat osallistuneet opetussuunnitelman tekoon **esiopetuksen** yksiköissä **tai toimipaikassa** toteutettujen tehtävien kautta, esimerkiksi pohtimalla millainen olisi unelmien esikoulu. Lasten Huoltajat ovat osallistuneet opetussuunnitelman arvokeskusteluun **esiopetusyksiköissä pidetyissä vanhempainilloissa** huoltajailloissa. **Sen lisäksi Huoltajille on kuvattu opetussuunnitelmatyön etenemistä, ja heiltä on kerätty kommentteja ja mielipiteitä esiopetuksesta. Opetussuunnitelmatyön aikana huoltajat on otettu mukaan kommentoimaan esiopetussuunnitelman luonnoksia ja ensimmäisiä versioita. Huoltajat ovat osallistuneet oman lapsensa yksikön toimintakulttuurin kehittämiseen esiopetuksen yksikön tai toimipaikan vuosisuunnitelmassa kuvatulla tavalla.**

Esi- ja perusopetuksen henkilöstö on tehnyt yhteistyötä nivelvaiheiden huomioimiseksi ja kasvatuksen jatkumon varmistamiseksi työskennellessään erilaisissa aineryhmissä ja työyhteisökoulutuksissa. Kuntien omat linjaukset ja suunnitelmat nivelvaiheiden yhteistyöhön on lisätty esiopetuksen yksikkö **- tai toimi-**paikka kohtaisiin lukuvuosisuunnitelmiin.

Seututasolla yhteistyökumppanit ovat luonteeltaan yhteisiä, maakunnallisia toimijoita, kuten esimerkiksi Pohjois-Karjalan Maakuntaliitto, Maakuntakirjasto, Mannerheimin lastensuojeluliitto ja POKALI. Esikouluilla on luontevia paikallisia yhteistyökumppaneita, joiden kanssa tehtävä yhteistyö kirjataan **esiopetus** **esiopetuksen** yksikön **tai toimipaikan** lukuvuosisuunnitelmaan.

Esiopetuksen opetussuunnitelmaa laadittaessa on otettu huomioon seudulliset ja paikalliset strategiat ja sekä toimintaohjelmat, kuten:

- lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- kuntien strategiat
- hyväksytyt muut suunnitelmat (ilmasto-ohjelma, Reilun kaupan – kaupunki, savuton kunta)
- kiusaamisen ennaltaehkäisevät suunnitelmat

Lisäksi kunnilla on myös omia, esi- ja perusopetusta tukevia muita strategioita ja suunnitelmia, jotka huomioidaan esiopetus esiopetuksen yksiköiden tai -toimipaikkojen lukuvuosisuunnitelmissa. Joensuun seudun omaleimaisuus näkyy esiopetuksen opetussuunnitelman arvoperustassa ja opetuksen toteuttamistavoissa. Joensuun seudun opetussuunnitelmatyön yhteydessä on laadittu kestävän elämäntavan toimintaohjelma: Kohti kestävää elämäntapaa (LIITE 1).

Opiskeluhuollon, kodin ja esiopetuksen yhteistyötä käsittelevät osuudet on laadittu yhteistyössä kunkin kunnan opiskeluhuollon monialaisen ohjausryhmän kanssa.

Opetussuunnitelma on jatkuvasti täydentyvä asiakirja, jota arvioidaan ja kehitetään jatkuvasti. Joensuun seudun esiopetuksen opetussuunnitelman arvioinnista ja kehittämisestä vastaa Joensuun seudun pedagoginen ryhmä yhdessä seudun varhaiskasvatuksen ohjausryhmän kanssa. Esiopetus Esiopetuksen yksiköiden tai toimipaikkojen henkilökunta arvioi opetussuunnitelman toteutumista ja sen toimivuutta lukuvuosisuunnitelman arvioinnin yhteydessä. Toimintakertomuksen arviointiosa käsitellään opetuksen järjestäjän tasolla ja mahdolliset seudullista käsittelyä vaativat kehittämistoimenpiteet tuodaan seudun pedagogisen ryhmän kokoukseen. Toimintaa arvioidaan ja kehitetään yhteistyössä huoltajien ja lasten kanssa.

Opetussuunnitelmatyössä ja valmiiden opetussuunnitelmien tiedottamisessa hyödynnetään sähköisiä tiedotuskanavia (Joensuun seudun OPS2016 nettisivuja, esiopetus esiopetuksen yksiköiden tai toimipaikkojen omia Pedanet sivuja, Wilmaa, yms.).

Opetuksen järjestäjä kirjaa lukuvuosisuunnitelmapohjaan kunnan mahdolliset opetussuunnitelmaa täydentävät paikalliset suunnitelmat ja ohjelmat (esim. aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma, kestävän kehityksen ohjelma, tasa-arvosuunnitelma ja yhdenvertaisuussuunnitelma, kulttuurikasvatussuunnitelma, tietostrategia). Mahdolliset esiopetusryhmän täydennykset kirjataan omaan lukuvuosi-/opetussuunnitelmaan.

2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvun- kehityksen ja oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuva ja kätystystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja esiopetuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä. Lapsella on oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen (luku 5).

2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin¹⁹ sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Päiväkodissa tai perhepäiväkodissa järjestettävän esiopetuksen osalta sovelletaan lisäksi varhaiskasvatuslakia ja sen nojalla annettua valtioneuvoston asetusta²⁰. Jos lapsi osallistuu esiopetuksen lisäksi esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen, ohjaa varhaiskasvatuksen järjestämistä varhaiskasvatuslaki²¹.

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki²², tasa-arvolaki²³, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus²⁴, YK:n lapsen oikeuksien sopimus²⁵, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista²⁶, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007²⁷ sekä

¹⁹ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

²⁰ Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

²¹ Varhaiskasvatuslaki (540/2018) 12 § (1228/2020)

²² Yhdenvertaisuuslaki

²³ Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta

²⁴ Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999)

²⁵ YK:n yleissopimus lasten oikeuksista 1989

²⁶ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)

²⁷ K:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

YK:n kestävän kehityksen tavoitteet²⁸. Esiopetukseen sovelletaan myös hallintolakia²⁹ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta³⁰.

Suomen perustuslain³¹ mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta³². Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan³³. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa. Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta³⁴. Opetuksen järjestäjän päätöksellä lapsi voi osallistua esiopetukseen perusopetuksen aloittamista edeltävänä vuonna³⁵, mikäli lapselle on psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella tehty päätös perusopetuksen aloituksesta vuotta säädettyä aiemmin. Perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä sekä muusta esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä määrätään luvussa 5.5.

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta³⁶. Tästä määrätään tarkemmin luvussa 4.4. **Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet – Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä.**

Perusopetuslain³⁷ mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa³⁸.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden³⁹, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia⁴⁰. Pidennetyn oppivelvollisuuden⁴¹ (voimassa 31.7.2026 saakka) piirissä olevien päätösten saaneiden lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5.1.a. Varhennetun oppivelvollisuuden⁴² (voimassa 1.8.2026 alkaen) päätöksen saaneiden lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5.1.b. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on oikeus

²⁸ Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

²⁹ Hallintolaki (434/2003)

³⁰ Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

³¹ Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §

³² Perusopetuslaki 4 § (1288/1999)

³³ Perusopetuslaki 26 a § (1040/2014)

³⁴ Varhaiskasvatustutkimuslaki 12 §

³⁵ Perusopetuslaki 27 §

³⁶ Perusopetuslaki 10 §

³⁷ Perusopetuslaki 2 §

³⁸ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2–4 §

³⁹ Perusopetuslaki 9 §

⁴⁰ Perusopetusasetus 3 § (309/2021)

⁴¹ Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 §

⁴² Oppivelvollisuuslaki 2 §

osallistua myös esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen⁴³. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää muita varhaiskasvatuspalveluja.

Esiopetusta ja sitä täydentävää varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa noudatetaan varhaiskasvatuksen osalta tällöin varhaiskasvatuslakia⁴⁴ ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteita⁴⁵.

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Esiopetuksessa otetaan myönteisellä tavalla huomioon lasten erilaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat. Koko esiopetuksen henkilöstö on vastuussa siitä, että esiopetusta toteutetaan suunnitelmallisesti. Esiopetuksessa otetaan huomioon lasten kielelliset, kulttuuriset ja katsomukselliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta⁴⁶. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palaute hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava opiskeluhoito ovat maksutomia⁴⁷. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.⁴⁸

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön⁴⁹. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä⁵⁰ ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain⁵¹ mukaisia kasvatuskeskusteluja ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta⁵². Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat

⁴³ Perusopetuslaki 6 § ja Varhaiskasvatuslaki 12 §

⁴⁴ Varhaiskasvatuslaki 15 a § (1183/2021)

⁴⁵ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) luvut 2.1 ja 5

⁴⁶ Perusopetuslaki 3 §

⁴⁷ Perusopetuslaki 31 § ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020)

⁴⁸ Perusopetuslaki 31 §

⁴⁹ Perusopetuslaki 29 § (1267/2013)

⁵⁰ Perusopetuslaki 35 §

⁵¹ Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003 ja 1267/2013)

⁵² Perusopetuslaki 4 § ja 7 §

palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kasvun kehityksen ja oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kasvun kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemisen tukemiseksi ja oppimisen sujuvuuden vuoksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä luvussa 3.3 kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetusyksiköissä esiopetuksen toimipaikoissa ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen⁵³ mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Kasvun ja oppimisen tuen Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten kasvua ja oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista oppimisesta lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman. Oppimissuunnitelma on laadittava, mikäli lapsi saa tehostettua tukea. Erityisen tuen piirissä oleville lapsille laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöönsä, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opettelun kannalta. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystävyyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

⁵³ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 55

Kun lapsi on aloittanut esiopetuksessa, lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan ⁵⁴ellei kyseessä ole esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen terveydentilasta johtuvasta syystä (kts. luku 5). Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

~~Kun huoltaja on ilmoittanut lapsen esiopetukseen, lähtökohtana on, että lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan. Opetuksen järjestäjä päättää ja tiedottaa huoltajille lapsen sairaudesta tai muusta syystä johtuvan vapautuksen hakemiseen liittyvistä käytännöistä. Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.~~

2.3 Arvoperusta

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁵⁵, perusopetuslain⁵⁶ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen⁵⁷ mukaisesti

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten **moninaisuutta** **erilaisuutta** sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunteita ja kauneudentajujaan.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen **erilaisiin moninlaisiin** perheisiin sekä kotien **erilaisiin moninlaisiin** katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkömyksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta ⁵⁸.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää

⁵⁴ Perusopetuslaki 16 a§ 1 mom. (628/1998)

⁵⁵ YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

⁵⁶ Perusopetuslaki 3a § (163/2022) ja 29 §

⁵⁷ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista

⁵⁸ Valtioneuvoston asetus 2 §

lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennakko-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden ⁵⁹ periaate. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamatonta. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

2.4 Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehdessä, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjauksessa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen⁶⁰ periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestäväen elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestäväen elämäntavan sosi-

⁵⁹ Yhdenvertaisuuslaki 6 §

⁶⁰ Valtioneuvoston asetus (422/2012) ja OKM muistio 28.6.2012

aalliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestäväan elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestäväan elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytyksensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän

rytmiä sekä ruokailun ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvalukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläytytään yhdessä. Lasten kuvalukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsenytyy ja saa uusia merkityksiä.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittävää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin⁶¹ kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan

⁶¹ YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten ~~vähitellen kehittyvää~~ osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

2.6 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeää keskustella, mitä tässä luvussa määrätty esiopetuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet merkitsevät ja miten esiopetukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta voidaan huolehtia.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- esiopetuksen järjestäminen ja sitä ohjaavat velvoitteet paikallisesta näkökulmasta
- esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua paikallisesta näkökulmasta
- esiopetuksen arvoperusta ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat
- oppimiskäsitys ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat
- laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ja niihin mahdollisesti liittyvät paikalliset painotukset sekä ne toimenpiteet, joiden avulla tavoitteiden toteutumista arvioidaan ja kehitetään.

Arvoperusta ja oppimiskäsitys sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon ja niitä syvennetään esiopetuksen toimintakulttuuria, opetuksen toteuttamista ja ~~kasvun ja oppimisen tukea~~ **oppimisen ja esiopetuksen osallistumisen tuen** ja opiskeluhoitoa käsittelevissä osissa opetussuunnitelmaa. **Paikallisesti päätettävät asiat on kuvattu luvussa 2.7.**

2.7 Esiopetus Joensuun seudulla

Kukin kunta on velvollinen järjestämään alueellaan asuville lapsille esiopetusta oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna. Joensuun seudulla esiopetusta järjestetään päiväkodeissa ja kouluissa erillisissä tai yhdistetyissä ryhmissä. Erillinen ryhmä koostuu ainoastaan esiopetusikäisistä lapsista. Yhdistetyllä ryhmällä tarkoitetaan päiväkodissa lapsiryhmää, johon on sijoitettu esiopetusikäisten lasten lisäksi nuorempia lapsia. Koulussa yhdistetty ryhmä voi tarkoittaa esimerkiksi ryhmää, jossa on esiopetusikäisten lisäksi muita alkuopetusikäisiä oppilaita. Esiopetusta annetaan vähintään 700 tuntia lukuvuodessa, ja opetusta järjestetään pääsääntöisesti koulujen työpäivinä.

Esiopetus toimii tiiviissä yhteistyössä muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa. Joensuun seudun esiopetuksen opetussuunnitelma ohjaa toimintaa esiopetuksessa. Esiopetus Esiopetuksen yksiköt tai toimipaikat kuvaavat omassa luku vuosisuunnitelmassaan, miten opetus toteutetaan. Samoin koulut ja päiväkodit määrittelevät omassa luku vuosisuunnitelmassaan, kuinka esiopetus toteutetaan päiväkodin yhdistetyssä varhaiskasvatuksen ryhmässä tai koulun yhdysluokassa.

2.7.1 Esiopetuksen järjestäminen erityisissä tilanteissa

1.) Esiopetus yksityisessä päiväkodissa tai kotiopetuksessa

Lapsen huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna.

Lapsen huoltajat voivat päättää myös kotona toteutettavasta esiopetuksen tavoitteet saavuttavasta toiminnasta tai esiopetuksen toteuttamisesta muun kuin opetuksen järjestäjän kautta. Virallisen esiopetusjärjestelmän ulkopuolella lapsille annettava esiopetus katsotaan kotiopetusta vastaavaksi, vaikka se olisi organisoitu esiopetuksen tavoin ja vastaisi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa asetettuja tavoitteita. Näin on esimerkiksi silloin, kun yksityinen päiväkotijärjestää esiopetuksen ilman, että se on kunnan ostamaa. Asuinkunnalla ei ole velvoitetta valvoa esiopetukseen osallistumista.

2.) Vuorohoidossa olevan lapsen esiopetus

Mikäli esiopetusta järjestetään lapsen vuorohoidon aikana, kuvataan sen toteuttaminen toimintayksikön luku vuosisuunnitelmassa. Vuorohoidon esiopetusta määrittelevät pitkälti lapsen ja perheen vuorokausi- ja viikkorytmi. Tämän vuoksi yhteistyö huoltajien kanssa on erityisen tärkeää. Toimivan esiopetusmallin järjestäminen vaatii huoltajilta ja esiopetushenkilökunnalta esiopetuksen henkilöstöltä sitoutumista.

Vuorohoidon esiopetus järjestetään siten, ettei lapsen hoitopäivistä muodostu liian pitkiä. Suunnittelussa huomioidaan lapsen vireystila, jaksaminen ja tarpeet. Kaikille yhteistä esiopetusta järjestetään kunkin vuorohoitoyksikön esiopetusikäisten lasten hoitoajat huomioiden. Yksilöllisiä suunnitelmia esiopetuksen toteuttamiseksi tehdään tarpeen mukaan.

Vuorohoidon esiopetuksessa painottuu:

- yhteistyö perheen kanssa
- pysyvyys ja yhtenäiset toimintatavat isosta työtiimistä ja henkilökunnan vaihtuvuudesta huolimatta
- lapsen yksilöllinen huomiointi ja tarpeet
- liikunta ja lepo
- riittävät vapaapäivät lapselle
- tilaisuudet ryhmässä toimimiseen
- ryhmään kuulumisen tunteen vahvistaminen
- toteutuneen esiopetuksen tuntimäärän seuraaminen, mahdollisesti täydentävän esiopetuksen antaminen

3.) Sairaalakoulussa tapahtuva esiopetus Joensuun seudulla

Lapsen sairastuessa tai vaikeassa elämäntilanteessa esiopetuksen järjestäminen ja lapsen tarvitsema tuki vaativat erityisjärjestelyjä. Esiopetusta voidaan järjestää myös sairaalaopetuksessa.

Joensuun keskussairaalassa sijaitsevassa sairaalaopetusyksikössä tarjotaan sairaalaopetusta Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymän sairaalassa tutkimuksissa ja sairaalahoidossa oleville esi- ja peruskoululaisille. Sairaalaopetuksen järjestäjä on Joensuun kaupungin Nepenmäen koulu.

Esi- ja perusopetusikäinen oppilas on oikeutettu sairaalaopetuspaikkaan, kun hänet on otettu potilaaksi osastolle erikoissairaanhoidon piiriin (osastopaikka). Myös erikoissairaanhoidon avohoidossa olevalla oppilaalla on mahdollisuus hakeutua sairaalaopetukseen.

Sairaalaopetuksen aikana lapsi säilyy oman esiopetusryhmän oppilaana. Sairaalaopetuksen aikana noudatetaan lapsen oman esiopetusryhmän esiopetussuunnitelmaa ja noudattaa sen opetussuunnitelmaa tai/ja soveltuvasti Joensuun seudun opetussuunnitelmaa ja Nepenmäen koulun luku vuosisuunnitelmaa. Opetuksessa edetään lapsen voinnin mukaisesti.

2.7.2 Esiopetus osana oppimisen polkua

Esiopetusvuosi on lapselle tärkeä kasvun ja oppimisen vuosi. Lapsi oppii leikin, toiminnan, elämysten ja kokemusten kautta tietoja ja taitoja. Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus muodostavat lapsen oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö ja riittävä tiedottaminen esiopetuksen merkityksestä, tehtävästä ja tavoitteista auttaa koteja tukemaan esiopetuksen tavoitteiden toteutumista.

Joensuun seudulla strategisena tavoitteena on rakentaa ehyt oppimisen polku varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle, mikä pyritään huomioimaan kaikissa sivistystoimen palveluissa ja kuntarajat ylittävässä sivistystoimen yhteistyössä. Toiminnassa otetaan huomioon pohjoiskarjalaisuus ja oman kunnan erityispiirteet, kuten luonto, kulttuuri sekä alueellinen omaleimaisuus ja ainutlaatuisuus.

Joensuun seudun esiopetuksessa painotetaan:

- oppimisen ilon ja motivaation löytämistä
- lapsen itsetunnon ja myönteisen minäkuvan vahvistamista myönteisten oppimiskokemusten avulla
- työskentelytaitojen, ryhmässä toimimisen ja sosiaalisten taitojen omaksumista
- omatoimisuuden sekä itsesääntelyn - ja oman toiminnan ohjauksen taitojen kehittymistä
- leikinomaisuutta ja kiireetöntä tekemistä

Yksittäiset kognitiiviset taidot eivät korostu, vaan oppimisessa korostetaan leikinomaisuutta ja kiireetöntä tekemistä. Esiopetusvaiheessa on tärkeää havaita lapsen mahdollinen tehostetun tai erityisen tuen tarve ja aloittaa tarvittavat tukitoimet heti tuen tarpeen ilmettyä. Hyvä esiopetus ehkäisee syrjäytymistä.

Eheän oppimispolun takaamiseksi nivelvaiheyhteistyötä varten laaditaan esi- ja alkuopetuksen nivelvaihesuunnitelma. Nivelvaihesuunnitelmat päivitetään lukuvuosisuunnitelman laatimisen yhteydessä (LIITE Nivelvaihesuunnitelmat 1 ja 2)

Kuvalähde: Kummun koulun esiopetus

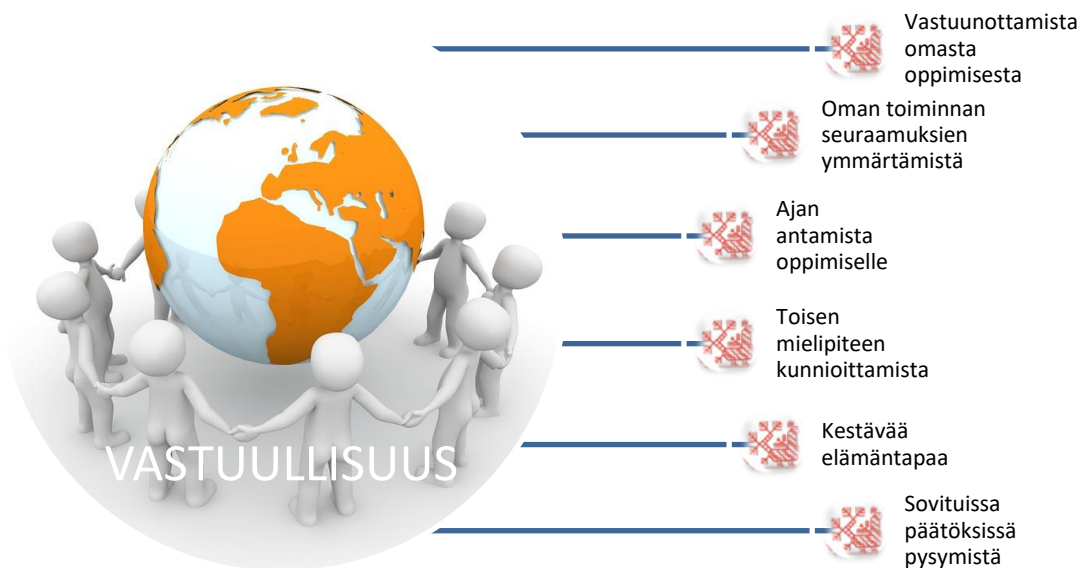
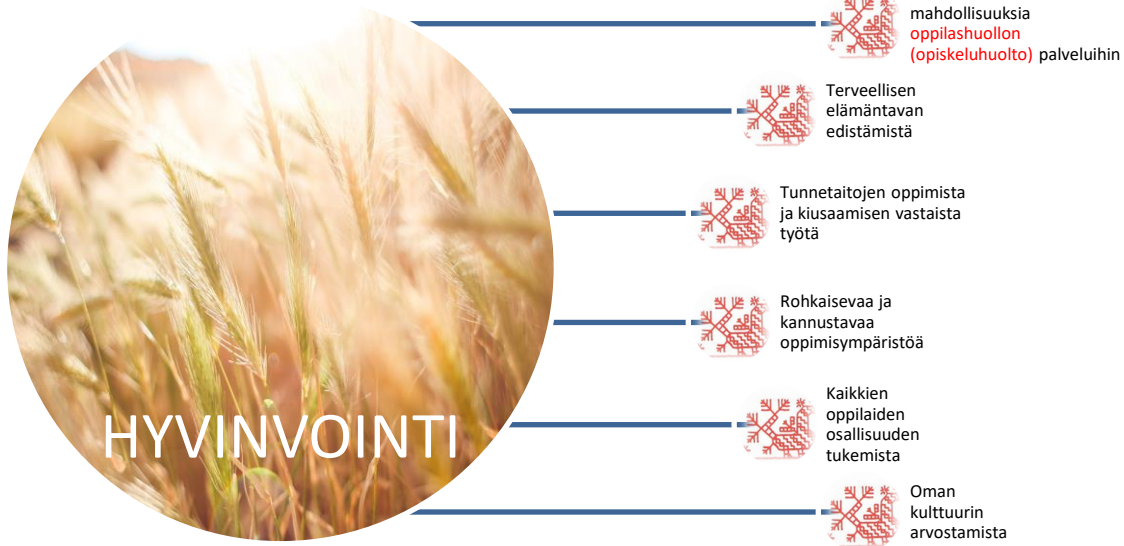
2.7.3 Esiopetuksen arvoperusta ja Joensuun seudun kasvatuksen ja koulutuksen visio, missio ja strategia

Joensuun seudun esiopetussuunnitelma rakentuu opetussuunnitelmassa määritellyille arvoille, ja sitä täydentävät seudulliset kasvatuksen ja koulutuksen yhteiset arvot. Seudullisen esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman arvoperusta on rakennettu vanhempainilloista saadun palautteen, veso-koulutusten ja työyhteisökokousten perusteella.

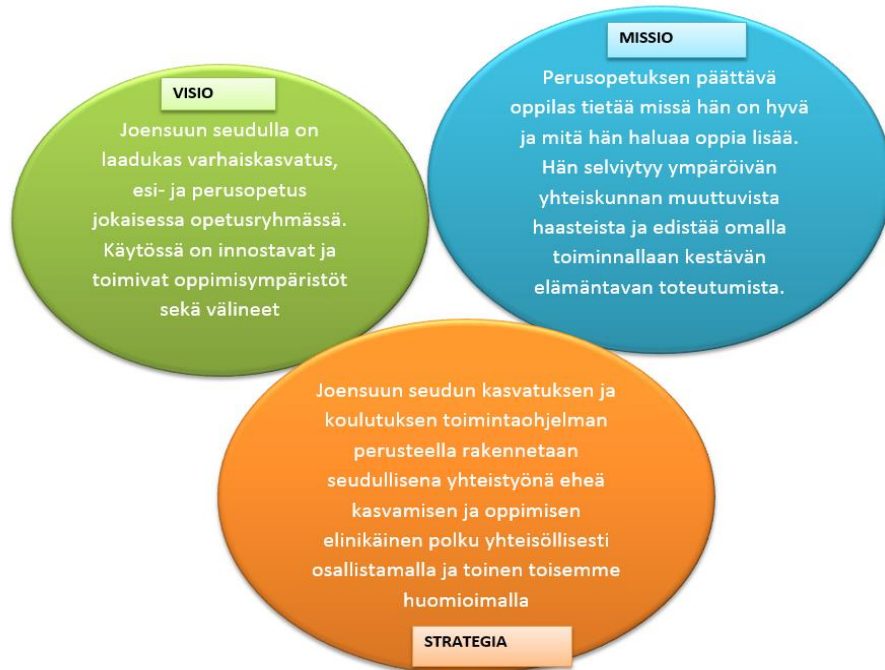
Joensuun seudun kasvatuksen ja koulutuksen arvoperusta

Joensuun seudun kasvatuksen ja koulutuksen arvot ovat **oppiminen, hyvinvointi ja vastuullisuus**. Arvot näkyvät esiopetus **esiopetuksen** yksikön **tai toimipaikan** arjessa oppimisen ilon luomisena, hyvinvoinnin lisääntymisenä ja vastuullisen toiminnan toteuttamisena.

Seudullisena visiona on laadukas kasvatus- ja koulutustoiminta, leikki- ja oppimisympäristöt sekä välineet kaikissa seudun **toiminta- ja opetusryhmissä**. Missiona on lapsi, nuori ja aikuinen, joka aktiivisena toimijana vaikuttaa omaan elämäänsä oppien uutta, kohdaten haasteita ja selviytyen niistä toimien kestävän elämäntavan periaatteiden mukaisesti.

2.7.4 Oppimiskäsitys

Joensuun seudun esiopetussuunnitelmassa painotetaan positiivisen kasvatuksen ja opetuksen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin näkökulmaa. Lapsia opetetaan tunnistamaan ja hyödyntämään omia vahvuuksiaan. Opettajalta ja opiskelukavereilta lapsilta saatu kannustava ja rohkaiseva palaute lisää lasten luottamusta omiin taitoihinsa ja herättää kiinnostuksen oppimista ja opittavaa asiaa kohtaan. Oppimista tapahtuu vuorovaikutuksessa, ja se on kokonaisvaltainen prosessi, jossa uuden oppiminen pohjautuu aiemmin opittuun.

2.7.5 Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ja kehittäminen

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Siihen kuuluu myös kyky käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestävän elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestävän elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat.

Laaja-alaiset osaamiskokonaisuudet kulkevat esiopetussuunnitelman oppimiskokonaisuuksien sisällä ja esiopetuksen päivittäisissä tai viikoittaisissa teemoissa. Oppimiskokonaisuuksien ja teemojen sisältöjä tarkennetaan toimintayksiköiden vuosisuunnitelmissa **lukuvuosisuunnitelmassa**. Esiopetusryhmässä Laaja-alaisen osaamisen sisällöt näkyvät konkreettisesti päivittäisessä työskentelyssä.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa aikuisten ja toisten lasten kanssa, ja ne muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle.

Tavoitteena on rohkaista ja ohjata lasta kehittämään omia ajattelun ja oppimisen taitoja ja vahvistaa luottamusta omaan osaamiseen.

Oppimisen taitoihin kuuluu tietoisuuden lisääminen omasta oppimisprosessista: Miten opin asioita, mitä osaan ja mitä minun pitäisi vielä oppia lisää. Lapselle kerrotaan selkeästi oppimisen tavoitteet ja lisäksi

häntä ohjataan asettamaan itse tavoitteita omalle oppimiselle. Tavoitteiden saavuttamista arvioidaan yhdessä muiden lasten ja aikuisen kanssa ja samalla harjoitellaan itsearviointitaitoja. Lasta ohjataan havaitsemaan omaa edistymistään tarkastelemalla aiemmin tehtyjä töitä ja tehtäviä ja kuinka paljon on opittu uutta.

Tietoisuutta omasta oppimisprosessista kehitetään monipuolisten toiminnallisten työtapojen kautta. Työtapoina käytetään esimerkiksi ilmiöoppimista, tutkimista, kyselemistä, joka sallii myös kyseenalaistamisen, leikkiä sekä oppimisprosessista kertomista. Lasta kannustetaan auttamaan ja tukemaan kavereita.

Oppimisen ilon löytäminen ja luottamus omaan osaamiseen vahvistuvat myönteisessä ja kannustavassa oppimisilmapiirissä. Kannustava positiivinen palaute ja lapsen osallisuuden vahvistaminen edistävät oppimismotivaatiota rohkaistu, sekä se, että lapsi voi vaikuttaa siihen mitä opetellaan, edistää motivaation kehittymistä ja ylläpitämistä. Hyväksytyksi tulemisen tunne ja välittämisen ilmapiiri antavat mahdollisuuden myös epäonnistumiseen ja virheestä oppimiseen.

Arviointi:

Ajattelun ja oppimisen arviointia tapahtuu koko ajan. Esiopetusryhmän töitä ja työskentelyä dokumentoidaan eri tavoin. Valmiita töitä tarkastellaan ja niistä keskustellaan yhdessä lasten kanssa. Samalla pohditaan, mikä työskentelyssä meni hyvin ja mitä olisi voitu tehdä toisin. Lapsen oppimisen edistymisen seuraamista varten tallennetaan töitä tarpeen mukaan Esiopetuksen Opettaja kirjaa omat havaintonsa havaintoja lapsen edistymisestä oppimiskokemuksista. Itsearvioinnin apuvälineinä voidaan käyttää esiopetus esiopetuksen yksikön tai toimipaikan omia kaavakkeita lomakkeita. Ajattelun ja oppimisen – osaamiskokonaisuudelle asetettujen vuosittaisten tavoitteiden tarkastelu tapahtuu lukuvuosisuunnitelman arvioinnin yhteydessä.

Kulttuurinen vuorovaikutus ja ilmaisu

Tavoitteena on kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja. Toisten ihmisten kuunteleminen, ymmärtäminen ja erilaisten näkemysten hyväksyminen ovat perustana vuorovaikutustaitojen omaksumiselle. Myönteisten ihmisten Myönteiset vuorovaikutussuhteet vahvistavat ongelmanratkaisutaitojen kehittymistä suhteiden luominen on perustana ongelmatilanteiden ratkaisemisen taidon kehittymiselle.

Lasta rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri tavoin. Ilmaisun monet muodot –oppimiskokonaisuudessa harjoitellaan musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun perustaitoja. tarjoaa mahdollisuuden musiikilliseen, kuvataiteelliseen, käsillä tekemisen käsitöiden, suulliseen ja keholliseen ilmaisuun (Luku 4.6).

Esiopetuksessa tutustutaan erilaisiin kulttuureihin. Mahdollisuus tutustua lähiympäristöön ja sen kulttuuriin monimuotoisuuteen edesauttaa oman ja toisten perinteiden ja tapojen kunnioittamista. Esiopetuksessa hyödynnetään paikallista osaamista ja yhteistyökumppaneita, tutustumiskohteiden valinnassa. Seudullinen Kulttuurin virta -kulttuurikasvatuksen suunnitelmaa voidaan käyttää apuna toimintaa suunniteltaessa.

Arviointi

Lapset arvioivat omaa osaamistaan yhdessä keskustellen ja omaa toimintaa arvioiden. Apuna voidaan käyttää käytetään tarvittaessa itsearviointilomakkeita tarpeen mukaan. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu -osaamiskokonaisuudelle asetettujen vuosittaisten tavoitteiden tarkastelu tapahtuu luku- vuosisuunnitelman arvioinnin yhteydessä.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Tavoitteena on, että lapsi oppii huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroistaan ja yhteisestä ympäristöstä omien edellytystensä mukaisesti.

Itsestä huolehtimiseen kuuluu omasta hyvinvoinnista ja turvallisuudesta huolehtiminen. Lasten kanssa mietitään yhdessä, mitkä asiat vaikuttavat omaan hyvään oloon heidän kokonaisvaltaiseen hyvinvointiinsa ja mitkä taas aiheuttavat huonoa oloa, kuinka esimerkiksi terveellinen ruokavalio, liikunta ja lepo vaikuttavat jaksamiseen. Hyvät kaverisuhteet ovat tärkeä osa lapsen hyvinvointia. Toisen tunteiden tunnistaminen ja empatiataitojen harjoittelu auttavat ihmissuhdetaitojen kehittymisessä. Esiopetuksessa harjoitellaan turvallista liikennekulttuuria. Tietoteknisiä laitteita Turvallisuus huomioidaan sekä tieto- ja viestintäteknologisia välineitä käytettäessä sekä liikennekasvatuksessa. käytettäessä otetaan huomioon myös turvallisuus. Lasta ohjataan pyytämään apua tarvittaessa. Omista tavaroista huolehtimista harjoitellaan arjen toiminnoissa, ja lapselle Lapselle annetaan vastuuta yhteisten asioiden hoitamisesta ja häntä ohjataan pyytämään apua tarvittaessa. Lasta ohjataan tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja.

Arviointi

Arviointi tapahtuu lapsia havainnoimalla ja lasten kanssa keskustellen. Apuna voidaan käyttää itsearviointilomakkeita tarpeen mukaan. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot -osaamiskokonaisuudelle asetettujen vuosittaisten tavoitteiden tarkastelu tapahtuu luku- vuosisuunnitelman arvioinnin yhteydessä.

Monilukutaito

Tavoitteena on kehittää lasten erilaisten viestien tulkitsemisen ja tuottamisen taitoja.

Tämä tarkoittaa sitä, että lapsi pystyy hankkimaan, muokkaamaan, tuottamaan, arvioimaan ja arvottamaan tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Esiopetuksen aikana tutustutaan erilaisiin teksteihin ja ilmaisumuotoihin: kirjoitettuun, puhuttuun, audiovisuaaliseen ja digitaaliseen.

Esiopetuksessa tutustutaan lastenkirjallisuuteen ja lapsille suunnattuihin kertomuksiin sekä harjoitellaan

peruslukutaidon alkeita ja tutustutaan kirjoitettuun tekstiin sekä numeroihin. Lasten kanssa tutkitaan ympäristöä ja etsitään erilaisia viestejä ja symboleita. Lasta ohjataan havaitsemaan, että symbolijärjestelmiä on monenlaisia; isoja ja pieniä kirjaimia, numeroita, kuvia ja eri tavoin kirjoitettuja tekstejä. Leikin, taiteen ja tvt-laitteiden **tieto- ja viestintäteknologisten välineiden** avulla tutustutaan viestien tuottamiseen, tulkitsemiseen, arvioimiseen ja muokkaamiseen.

Sosiaalisten tilanteiden tulkitseminen on tärkeä vuorovaikutustaito. Esiopetusvuoden aikana harjoitellaan tulkitsemaan ihmisten ilmeitä, toimintatapoja ja ratkaisukeinoja. Lasten kanssa keskustellaan ja pohditaan sitä, kuinka tärkeää on osata tulkita erilaisia tilanteita ja viestejä oikein, että tulisi toimeen toisten ihmisten kanssa. Esiopetusvuoden aikana harjoitellaan tulkitsemaan erilaisia sosiaalisia tilanteita ja niiden viestinnän merkitystä vuorovaikutukseen.

Arviointi

Arviointi tapahtuu lapsia havainnoimalla. Lapset arvioivat omaa osaamistaan yhdessä keskustellen ja omaa toimintaa arvioiden. Apuna voidaan käyttää **tarvittaessa** itsearviointilomakkeita ~~tarpeen mukaan~~. Monilukutaito – osaamiskokonaisuudelle asetettujen vuosittaisten tavoitteiden tarkastelu tapahtuu **luku**vuosisuunnitelman arvioinnin yhteydessä.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tavoitteena on, että esiopetuksen aikana jokainen lapsi tutustuu tieto- ja viestintäteknologisten (tvt) laitteiden **välineiden** käyttöön, **ja niiden avulla tuetaan** lapsen alkavaa luku- ja kirjoitustaitoa, matemaattisia valmiuksia **sekä** tiedonhankkimis- ja vuorovaikutustaitoja. ~~tuetaan myös tietoteknisiä apuvälineitä käyttäen.~~ Esiopetuksessa ~~Tvt-laitteiden~~ **Tieto- ja viestintäteknologisten välineiden** käytössä painotetaan lasten aktiivista toimintaa, leikkiä ja pelillisyyttä osana mediakasvatusta. Pedagogiikassa korostuu yhdessä tekeminen ja uusien asioiden kokeilu. Tieto- ja viestintäteknologian käytöllä opetuksessa tuetaan lapsen aktiivista roolia sekä syvennetään oppimista. ~~Esiopetuksen lapset ja kasvattajat tutustuvat~~ **Lasten kanssa tutustutaan** uuden teknologian käyttöön yhdessä. Eri taitotasolla olevat lapset tukevat toisiaan oppimisessa.

Arviointi

Arviointi tapahtuu lapsia havainnoimalla ja yhdessä keskustellen. Pelien ja erilaisten tietoteknisten sovelusten kautta saatu palaute otetaan arvioinnissa huomioon. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen - osaamiskokonaisuudelle asetettujen vuosittaisten tavoitteiden tarkastelu suoritetaan **luku**vuosisuunnitelman arvioinnin yhteydessä.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Tavoitteena on tukea lapsen osallistumisen ja vaikuttamisen taitojen kehittymistä. ~~Esiopetusvuoden aikana~~ **Lapset** opettelevat kertomaan omia mielipiteitään, osallistumaan päätöksentekoon lähiympäristössään sekä sallimaan myös ~~toisten ihmisten~~ **kaikkien** osallistumisen ja mielipiteiden ilmaisun.

Lapset otetaan mukaan esiopetuksen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja muokataan yhdessä lasten kanssa. Lapsen ajatuksia kuullaan ja mietitään yhdessä, kuinka ne voidaan toteuttaa. Lasten osallisuus osallistuminen auttaa heitä ymmärtämään sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkityksen.

Lapsille kerrotaan Lasten oikeuksista, kerrotaan lapsille ja heidän mielipiteitään Lasten mielipiteitä arvos-tetaan. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään itse apua tarvittaessa. Lasten on tärkeä tuntea, että heitä autetaan ja tarvittaessa suojellaan. aikuiset auttavat ja tarvittaessa suojelevat heitä.

Arviointi

Arviointi tapahtuu lapsia havainnoimalla ja lasten kanssa keskustellen. Osallistuminen ja vaikuttaminen – osaamiskokonaisuudelle asetettujen vuosittaisten tavoitteiden tarkastelu suoritetaan (luku)vuosisuunnitelman arvioinnin yhteydessä.

Esiopetuksen yksikkö- ja tai toimipaikkakohtainen ryhmäkohtainen arvotyöskentely sekä arvoperustan, oppimiskäsityksen että laaja-alaisen osaamisen toteutumisen arviointi ja seuranta on kuvattu yksiköiden luku-vuosisuunnitelmissa.

3. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri takulttuuri

Esiopetuksen toimin-

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Opetuksen järjestäjän ja esiopetusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille esiopetuksen eri toimipaikoissa. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

Esiopetuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista, periaatteista ja oppimiskäsityksestä
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä, työtavoista ja pedagogisista käytännöistä, mukaan lukien oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista

- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti esiopetuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Esiopetuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on esiopetuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat esiopetusta koskevat säädökset sekä opetussuunnitelman perusteissa ja paikallisissa suunnitelmissa määritellyt arvot, oppimiskäsitys sekä esiopetusta koskevat tavoitteet. Sitä muovaavat myös johtamisrakenteet ja käytännöt, henkilöstön ammattitaito sekä käytettävissä olevat tilat, välineet ja materiaalit. Toimintakulttuuri näkyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa, ilmapiirissä sekä pedagogisissa käytännöissä ja vaikuttaa aina lasten kohtaamaan esiopetuksen laatuun. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuurilla on keskeinen merkitys oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, lasten osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja esiopetuksen kokonaisuuden toteuttamisessa. Toimintakulttuuri vaikuttaa aina lapsen kohtaamaan esiopetuksen laatuun. Toimintakulttuuriin sisältyvät esiopetuksen kaikki toiminnot, kuten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestäminen, pedagogiikan arviointi ja oppimisympäristön turvallisuus.

Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Kehittämisessä otetaan huomioon, että toimintakulttuuriin vaikuttavista seikoista osa on kirjoitettuja ja tiedostettuja, osa tiedostamattomia ja joskus myös tahattomia. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys ja vaikutukset vai ei. Lasten kanssa työskentelevien aikuisten on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapselle.

Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää toimintatapojen ja pedagogiikan johtamista, henkilöstön ja lasten osallisuuden turvaamista ja sitoutuneisuutta yhteisiin toimintatapoihin. Vastuu kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä ja esiopetusta johtavilla henkilöillä. Toimintakulttuuria kehitetään muun muassa kokeilemalla monipuolisia työtapoja, uusia ratkaisuja oppimisympäristöihin ja oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä sekä kehittämällä ammatillista osaamista yhteistyöverkostoissa. Järjestelmällinen itsearviointi ja jatkuva kehittäminen ovat luonteva osa esiopetuksen arkea.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja opiskeluhuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Kaikille yhteinen esiopetus

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus. Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään ja järjestetään inklusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt. Opetusjärjestelyissä huomioidaan saavutettavuus ja esteettömyys. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä. Toimintakulttuuri tukee kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta, avointa vuorovaikutusta sekä yhteisöllisten toimintatapojen kehittymistä. Esiopetuksen toiminnassa näkyvät lapsiryhmässä edustettuna olevat kielet ja kulttuurit sekä uskonnot ja katsomukset. Kielitietoisessa esiopetuksessa lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan osana vertaisryhmää. Heitä ohjataan ottamaan muut huomioon sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä. Näin luodaan perustaa moninaisessa yhteiskunnassa toimimiselle.

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omalla ainutlaatuisella yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Toimintaa kehitetään inklusiviseen ja kulttuurista monimuotoisuutta tukevaan suuntaan. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymistä. Esiopetuksen toiminnassa näkyvät lapsiryhmässä edustettuna olevat kielet ja kulttuurit sekä uskonnot ja katsomukset. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan osana vertaisryhmää. Heitä ohjataan ottamaan muut huomioon sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä. Näin luodaan pohjaa monimuotoisessa yhteiskunnassa toimimiselle.

Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Erilaiset tapahtumat, retket ja juhlat värittävät esiopetuksen kulttuurista vuodenkiertoa.

Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaistamaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Leikillä on tärkeä merkitys muun muassa lasten kielen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus leikkiä omaehtoisesti sekä opetella uusia leikkejä ja pelejä. Leikkiä eri muodoissaan hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti.

Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. He saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista työtehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä sekä aikuisten keskuudessa. Keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittämisen asenne toisia ja ympäristöä kohtaan näkyvät toiminnassa. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätelemään erilaisia tunteita. Lapsia ohjataan toimimaan toiset huomioon ottaen erilaisissa ristiriitatilanteissa.

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnustetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittämisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Aikuisen läsnäolo ja antama ohjaus vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveisiin elämäntapoihin. Lasten kanssa liikutaan monipuolisesti sekä sisällä että ulkona ja heitä ohjataan välttämään yhtäjaksoista istumista sekä vaihtamaan työskentelyasentoja. Esiopetuspäivään kuuluu myös mahdollisuus rauhoittumiselle. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti oppimisympäristöissä. Turvallisen arjen käytännöissä noudatetaan luvussa Opiskeluhoito kuvattuja turvallisuuteen liittyviä opiskeluhoitojen periaatteita sekä suunnitelmia.

3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kasvua kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiselle asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä luvussa 4 kuvatut esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen⁶² tulee olla turvallisia ja terveellisiä. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan,

⁶² Valtioneuvoston asetus (422/2012) 4 §

ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentamista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa **inklusiivisten periaatteiden mukaisesti**.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovituilla tavoilla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten kasvun ja oppimisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten **kasvun ja oppimisen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen** tuen sekä esiopetuksen opiskeluhoollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan

ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan ⁶³toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunniointi. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliaavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvu- ja kehitysympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten ~~kasvun~~ **kehityksen** ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten ~~kasvun~~ **kehitystä** ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja opiskeluhuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten ~~kasvua ja kehitystä~~, oppimista ja ~~hyvinvointia~~ tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen ja ~~esiopetukseen osallistumisen~~ tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä ~~yksiköstä~~ toimipaikasta toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁶⁴. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti ~~poikkeuksellisesta~~ **poikkeavasta** aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen ~~kasvun ja kehityksen ja~~ oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

⁶³ Perusopetuslaki 47a §

⁶⁴ Perusopetuslaki 40 § (642/2010) ja 41 §

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

3.4 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- toimintakulttuurin kehittämisen paikalliset rakenteet ja vastuut
- toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja arvioinnin käytännöt
- esiopetuksessa käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt
- yhteistyön rakenteet, tavoitteet ja käytännöt esiopetuksen toteuttamisessa, huoltajien kanssa sekä siirtymävaiheissa
- yhteistyön eri osa-alueiden arvioinnin käytännöt.

Opetuksen järjestäjä huolehtii, että kukin esiopetuksen yksikkö tai toimipaikka voi täsmentää toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä lukuvuosisuunnitelmassa. Täsmennykset voidaan kirjata joko yksikkökohtaiseen opetussuunnitelmaan ja/ tai lukuvuosisuunnitelmaan opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti.

3.5. Toimintakulttuurin kehittäminen ja arviointi Joensuun seudulla

Seudulliset arvot oppiminen, hyvinvointi ja vastuullisuus ovat esiopetus esiopetuksen yksikön ja tai toimipaikan toimintakulttuurin kehittämisen perustana. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sen ylläpitäminen vaativat koko työyhteisön yhteisiä pedagogisia keskusteluja ja niitä tukevia rakenteita. Työyhteisö osallistuu yhdessä yksikön toiminnan kehittämiseen ja arviointiin sekä henkilöstön täydennyskoulutusten suunnitteluun.

Joensuun seudulla esiopetuksen toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteena on luoda kaikille yhteisen esiopetuksen kulttuuri, jossa huomioidaan oppiminen ja oivalluksen ilo, lapsen osallisuus ja oman elämänsä toimijuus sekä hyvinvointi ja turvallinen arki.

Lapset otetaan mukaan suunnittelemaan esiopetusyksikön toimintaa keskustelemalla heidän mielenkiinnon kohteistaan ja omista ideoista. **Lapset osallistetaan toiminnan suunnitteluun heidän mielenkiintonsa kohteet, ideat, harrastuneisuus ja erityisosaaminen huomioiden.** Lasten harrastuneisuus ja erityisosaaminen huomioidaan toimintaa suunniteltaessa ja lapset saavat esittää toiveita hankintoja tehdessä. Toimintakulttuuria kehitetään ja arvioidaan yhdessä lasten kanssa.

Huoltajat osallistuvat toimintakulttuurin kehittämiseen keskustelujen, huoltajakyselyiden ja säännöllisen yhteydenpidon kautta. Heidän erityisosaamistaan voidaan hyödyntää toiminnallisten hetkien, teemaviikkojen ja -päivien suunnittelussa ja toteutuksessa. Huoltajia voidaan kutsua esiopetukseen kertomaan omasta ammatista, harrastuksesta, kulttuuriinsa liittyvistä asioista, tavoista ja perinteistä. Huoltajilta saatu

palaute otetaan huomioon yksikön toimintakulttuuria kehitettäessä.

Kunnan esiopetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti kirjataan toimintakulttuurin kehittämisen paikalliset rakenteet ja vastuut joko yksikkökohtaiseen opetussuunnitelmaan ja/ tai lukuvuosisuunnitelmaan. Esiopetuksen henkilöstö arvioi toimintakulttuurin kehittymistä sekä luvuvuosisuunnitelmassa asetettuja tavoitteita vuosisuunnitelman arvioinnin yhteydessä.

3.5.1 Oppimisympäristöjen kehittäminen ja niiden arviointi

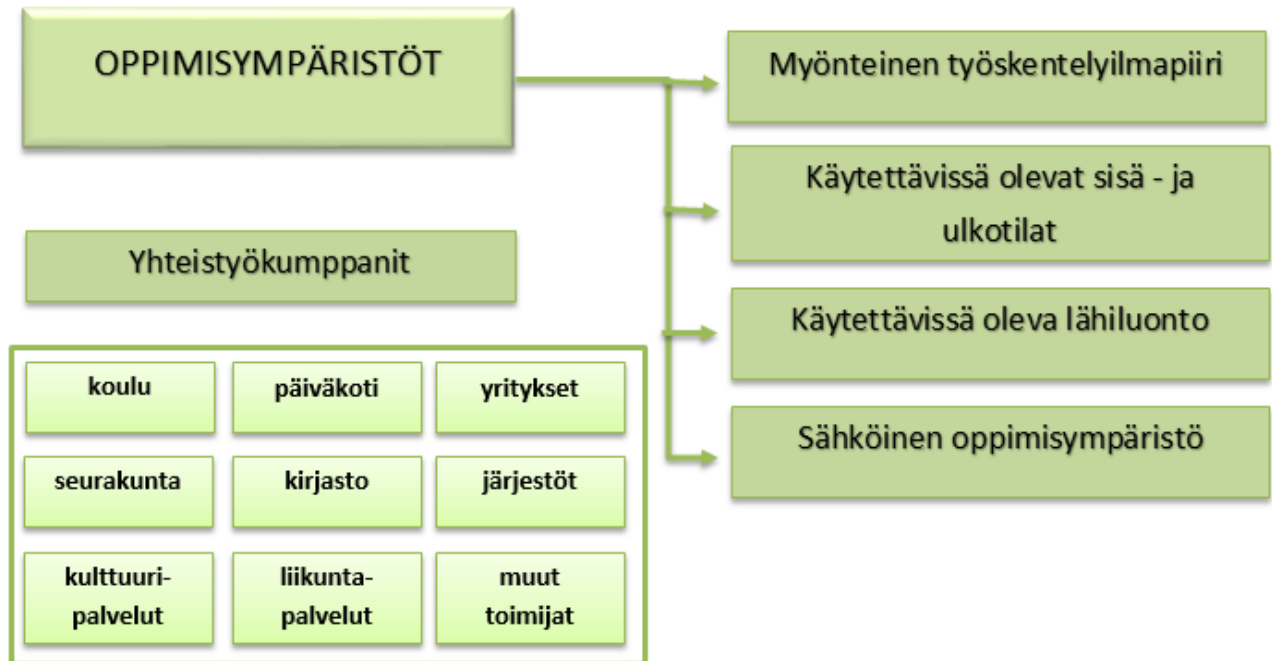
Hyvä oppimisympäristö on monipuolinen, helposti muunneltavissa ja se tukee lapsen kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Se kannustaa lasta toimimaan monipuolisesti ja antaa mahdollisuuden leikkiin, pohtimiseen, tutkimiseen, kokeiluihin ja ongelmien ratkaisemiseen sekä luovuuden ja mielikuvituksen kehittymiselle.

Hyvä oppimisympäristö herättää uteliaisuutta ja ohjaa mielenkiintoa opittavaan asiaan, sekä mahdollistaa lasta motivoivien työtapojen käyttämisen. Erilaisissa oppimisympäristöissä toimiessa huomioidaan lapsen ja kasvattajan sekä lasten keskinäinen myönteinen vuorovaikutus. Iloinen, myönteinen, avoin, turvallinen, kannustava, rohkaiseva ja kiireetön ilmapiiri edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista.

Esiopetuksen Oppimisympäristö muodostuu tiloista, paikoista, välineistä, yhteisöistä ja yhteisistä käytännöistä. Tietotekniikan käyttö Tieto- ja viestintäteknologiset välineet ja sähköinen oppimisympäristö ovat osa esiopetuksen oppimisympäristöä. Lisäksi hyödynnetään yhteistyökumppaneiden tarjoamia mahdollisuuksia.

Oppimisympäristöjen suunnittelussa huomioidaan mm. turvallisuus, terveellisyys ja soveltuvuus esiopetukseen. Lisäksi tärkeitä ovat ergonomia, esteettisyys, esiopetuksen arvoperusta ja kestävä elämäntapa. Oppimisympäristöjen tulee tukea lasten kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Niiden suunnittelussa huomioidaan mm. niiden turvallisuus, terveellisyys ja soveltuvuus. Oppimisympäristöjä arvioidaan jatkuvasti.

.

Joensuun seudun esiopetuksen opetussuunnitelmassa kuvatut oppimisympäristöt

Lapset ja huoltajat osallistuvat yhdessä henkilökunnan kanssa oppimisympäristöjen kehittämiseen, muokkaamiseen ja arviointiin. Lasten mielenkiinnon kohteet otetaan huomioon suunnittelussa. Esim. kalusteiden luova käyttö, tarvittaessa kalusteiden minimointi, uuden käyttötarkoituksen keksiminen tai rakentaminen yhdessä, voivat olla osa yhteistä kehittämistä. Ympäristön siisteyteen kiinnitetään huomiota. Lapsia kuullaan tavaroiden sijoittelussa, kuinka ne olisi helpoin säilyttää, ottaa käyttöön ja laittaa paikoilleen. Kalusteet ja tavarat sijoitetaan siten, että lapset itse voivat pitää työskentelyalueen siistinä. Lapset voivat myös miettiä millaisia toiminta-alueita tiloista löytyy, mitä lapset haluavat tutkia tai mitä leikkejä painotetaan oppimisympäristössä. Oppimisympäristöjen esteettisyyttä lisätään lasten omilla teoksilla, joiden sijoittelua mietitään yhdessä lasten kanssa.

Oppimisympäristön kehittämiseen vaikuttaa esiopetus yksikön tai toimipaikan sijainti ja sen tarjoamat mahdollisuudet esim. esiopetus koulun tai päiväkodin kanssa samoissa tiloissa. Yhteisten tilojen käyttö edellyttää yhteistyötä eri toimijoiden kesken.

Oppimisympäristö muokkautuu ja muuttuu esiopetusvuoden lukuvuoden aikana toiminnan ja laaja-alaisien oppimiskokonaisuuksien mukaan, joten muunneltavuus huomioidaan oppimisympäristöjen suunnittelussa ja kehittämisessä. Sen vuoksi suunnittelussa ja kehittämisessä on hyvä huomioida oppimisympäristöjen muunneltavuus. Oppimisympäristöjä arvioidessa otetaan huomioon myös tilojen luova hyödyntäminen, oppimisympäristössä saa näkyä lasten eläminen ja tekeminen. Jokainen esiopetusyksikkö ja toimipaikka miettii kuinka lapset otetaan mukaan ideoimaan, toteuttamaan ja arvioimaan oppimisympäristöjen toimivuutta.

Turvallisuudesta huolehditaan päivittäisten toimintojen yhteydessä ilmoittamalla epäkohdista välittömästi tilapalveluista vastaavalle taholle, jonka yhteystiedot sekä ilmoittamiseen liittyvät toimintaohjeet ovat esillä. Jokaisessa esiopetusyksikössä tulee olla esillä yhteystiedot ja toimintaohje, miten ja kenelle epäkohdista ilmoitetaan. Jokaisen esiopetusyksikön ja Esiopetuksessa laaditaan (t) yhteisö laatii vaarojen ja riskien arviointilomakkeen. Lapset voivat osallistua osallistuvat sen toteuttamiseen esim. turvallisuuskävelyn avulla, jonka aikana tehdyt lasten havainnot kirjataan muistiin.

3.5.2 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa, sekä yhteistyön arviointi

Huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta ja hyvinvoinnista. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan vanhempien ja kasvatushenkilöstön sitoutumista yhteiseen kasvatustehtävään. Avoin ja luottamuksellinen yhteistyö huoltajien kanssa on onnistuneen esiopetuksen edellytys.

Huoltajille annetaan etukäteen tietoa esiopetuksen sisällöstä ja järjestämisestä sekä kasvun ja oppimisen tukimuodoista. Huoltajat ovat mukana lapsen mahdollisesti tarvitsemaa tukea suunniteltaessa, ja heidän kanssaan arvioidaan säännöllisesti tuen toteutumista. Esiopetuksen yksilöllinen opiskeluhoito toteutetaan yhteistyössä huoltajien kanssa ja heidän luvallaan. Huoltajat ovat aina oikeutettuja osallistumaan omaa lastaan koskeviin neuvotteluihin ja tiedonsiirtoon. Jokaiselle esiopetuksessa olevalle lapselle sovitetaan yksilölliset tavoitteet yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteet asetetaan lapsen kehityksen, tietojen, taitojen, aiempien kokemusten, erityistarpeiden ja lapselle merkityksellisten asioiden perusteella. Yhteistyössä laaditut, yksilölliset tavoitteet vahvistavat kodin ja esiopetuksen yhteistyötä oppimisen ja kasvun tukemisessa. Esiopetusyksiköt määrittelevät vuosisuunnitelmassaan, miten tavoitteet kirjataan

Esiopetuksen Opettaja varaa riittävästi aikaa kunkin huoltajan kanssa käytävälle keskustelulle. Keskustelujen ja huoltajatapaamisten aikana kerrotaan lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä. Samoin huoltajille on saatettava tiedoksi, kuinka keskustelun aikana esiin tulleet seikat huomioidaan lapsen opetuksessa ja lapsikohtaisen oppimissuunnitelman tekemisessä. Mahdollinen lapsikohtainen oppimissuunnitelma laaditaan yhdessä huoltajien kanssa.

Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön toteuttamisessa esiopetuksen henkilöstö on aloitteellinen ja vastaa yhteistyön ylläpitämisestä. Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteena on edistää lapsen hyvinvointia sekä tukea lapsen oppimista ja kasvamista. Huoltajia kannustetaan osallistumaan opetussuunnitelmatyöhön, esiopetuksen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Huoltajia kannustetaan muodostamaan vanhempainyhdistyksiä, jotka tukevat esiopetuksen toteutumista.

Huoltajille luodaan avoin ja keskusteleva ilmapiiri, jolloin ideoiden ja palautteen antaminen koetaan luontevana. Huoltajien toiveita voidaan kartoittaa kyselyiden avulla esiopetuksen aikana, esim. lukuvuoden alussa ja lopussa. Huoltajille voidaan järjestää vanhempainiltoja huoltajailtoja, yhteisiä tapahtumia sekä huoltajille voidaan tarjota mahdollisuus osallistua tutustumismahdollisuus esiopetuspäivään.

Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön onnistumista arvioidaan lapsikohtaisissa yhteisissä keskusteluissa tai huoltajille suunnatuilla asiakaskyselyillä. Esiopetuksessa tehtävän yhteistyön tavoitteena on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon.

Esiopetuksen toiminnasta tiedottaminen on onnistuneen yhteistyön edellytys. Kuljetuksista, opiskelu- huollosta, tarjolla olevista varhaiskasvatuksen ja opetustoimen palveluista, oppimisen ja perheen tukemiseen liittyvistä palveluista, poissaoloista ilmoittamisesta ja muista yksikön tai toimipaikan käytänteistä tiedotetaan paikallisesti sovitulla tavalla. Huoltajien kanssa sovitaan, mitä viestintäkanavia tiedottamisessa käytetään. Perheiden viestintään liittyvät toiveet otetaan huomioon tiedottamisessa. Lapsen poissaoloja seurataan opetuksen järjestäjän ohjeistuksen mukaisesti.

Hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden kanssa käytävässä yhteistyössä noudatetaan opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelmassa antamaa ohjeistusta. Yhteistyö lähialueen muiden toimijoiden, kuten kulttuuri-, nuoriso- ja liikuntapalveluiden, kirjastojen, taide- ja tiedeyhteisöjen, seurakuntien, sekä järjestöjen ja lähialueen toimijoiden kanssa monipuolistaa toimintaa ja laajentaa oppimisympäristöjä. Yhteistyötä toteutetaan paikalliset olosuhteet huomioiden esim. yhteisten retkien, juhlien, työpajojen, konserttien, ja kummitoiminnan kautta. Yhteistyön käytännöt kuvataan tarkemmin lukuvuosisuunnitelmassa. Yhteistyökumppanien kanssa toimittaessa arvioidaan myös yhteistyön toteutumista ja sovitaan kehittämistoimista.

Yhteistyö siirtymävaiheissa Joensuun seudun esiopetuksessa

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö siirtymävaiheissa

Ennen esiopetuksen alkamista lapsille ja huoltajille järjestetään esiopetukseen tutustumistilaisuus esiopetukseen. Huoltajille annetaan riittävästi kattavasti tietoa esiopetusryhmän esiopetuksen käytännöistä ja toimintatavoista, esiopetuksen sisällöistä ja sekä oppimiseen tai esiopetukseen osallistumiseen liittyvästä tuesta toimintatavoista. Esiopetusvuoden alkaessa järjestetään vanhempaintilaisuus huoltajailta. Esiopetus Esiopetuksen yksikkö tai toimipaikka kuvaavat omassa lukuvuosisuunnitelmassaan, kuinka tiedottaminen ja sekä huoltajille tarkoitetut tilaisuudet toteutetaan.

Esikoulusta koulun perusopetukseen tiedonsiirto

Esiopetuksesta koulun perusopetukseen siirryttäessä esiopetusryhmät käyttävät esiopetuksessa käytetään opetuksen järjestäjän päättämää tiedonsiirtotapaa.

Esiopetusryhmien opettajat Esiopettajat ja koulun perusopetuksen henkilöstö toteuttavat tiedonsiirtopalaverin koulutalokasta lähikoulupäätöksen jälkeen nivelsuunnitelmassa määritetyllä tavalla.

Joskus lapsen siirtyminen kouluun vaatii tavallista enemmän yhteistä keskustelua esiopetuksen ja koulun perusopetuksen henkilöstön ja sekä huoltajien kesken. Tällöin on hyvä järjestää yhteinen neuvottelu, johon osallistuvat Lasten yksilöllisiä tiedonsiirtopalavereja järjestetään tarvittaessa yhteistyössä huoltajien kanssa. Tiedonsiirtopalaveri osallistuvat huoltajat, koulun edustaja sekä esiopetuksen opettaja ja tarvittaessa erityislastentarhanopettaja varhaiskasvatuksen erityisopettaja, esiopetusvuoden keväällä tai ensimmäisen luokan syksyllä. Tilaisuudessa Palaverissa keskustellaan asioista, jotka tukevat lapsen oppimista, ja jotka olisi hyvä ottaa huomioon koulun alettua. Tehostetussa tiedonsiirrossa on oleellista siirtää tietoa niistä toimintatavoista ja oppimisympäristön muutoksista, joita lapsen tukemiseksi on käytetty ja joista lapsen on katsottu erityisesti hyötyvän. Tiedonsiirtoon kiinnitetään erityisesti huomiota niiden lasten osalta, joiden tuen muoto muuttuu.

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta koulun perusopetukseen ovat lapselle tärkeitä elämänvaiheita. Siksi siirtymävaiheen käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. Nivelvaihesuunnitelmissa kuvataan siirtymävaiheen käytänteet ja yhteistyötahot (LIITE 2)

Yhteistyön käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään jatkuvasti. Arviointia suoritetaan lukuvuosisuunnitelman arvioinnin yhteydessä ja työkokouksissa lukuvuoden aikana.

Esiopetus-Esiopetuksen yksikkö tai -toimipaikka voi täsmentää toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä lukuvuosisuunnitelmaansa.

4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon aiemmissa luvuissa kuvatut esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1 Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten ~~kasvu~~ **kehitystä** ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi⁶⁵ on kiinteä osa esiopetusta. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen⁶⁶ tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehittämisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoa lapsesta lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden esiopetusryhmän toiminnan suunnittelussa yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seurannan⁶⁷ kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä sekä lasten mahdollisesti saamaa tukea. Mahdollinen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki sisällytetään osaksi arviointia.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja kehittämisalueista oppimisesta. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta⁶⁸ lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin⁶⁹. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Opetuksen järjestäjällä on oikeus saada ja luovuttaa salassapitosäännösten estämättä lapsen opetuksen kannalta välttämättömät tiedot. Tiedonsiirrosta tuen toteuttamista koskien määrätään luvussa 5. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää esiopetuksen aikana koottuja kunkin lapsen etenemistä kuvaavia dokumentteja sekä lapselle

⁶⁵ Perusopetuslaki 22 § ja Perusopetusasetus 14 §

⁶⁶ Valtioneuvoston asetus 5 § (422/2012)

⁶⁷ Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

⁶⁸ Perusopetusasetus 10 § 1 mom. (852/1998)

⁶⁹ Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

~~mahdollisesti laadittua oppimissuunnitelmaa tai HOJKSia.~~ Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrosta noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁷⁰.

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten ~~kasvun~~ **kehityksen ja** oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä.

Lapsille voidaan antaa lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus⁷¹. Todistus annetaan huoltajan sitä pyytäessä. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimet sekä lapsen henkilötunnus ja todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

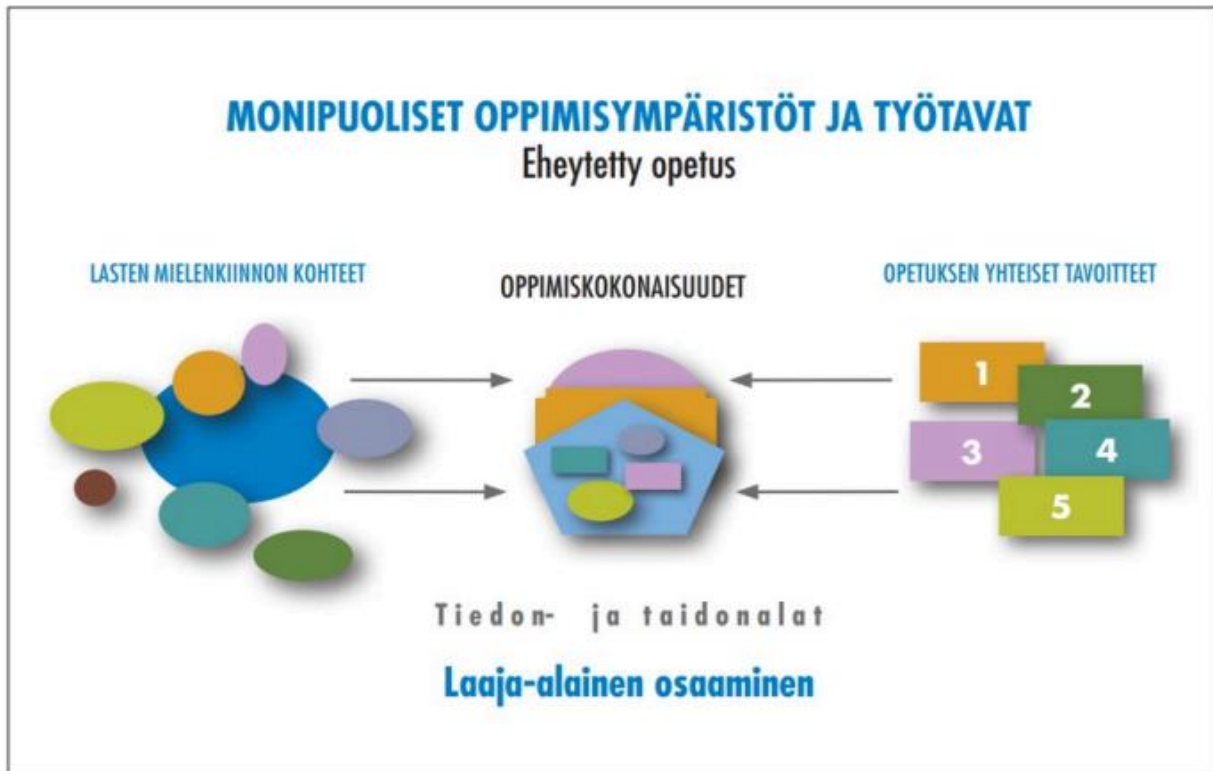
Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet (kuvio 1). Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista ~~kasvua~~ **kehitystä** ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetuksessa otetaan huomioon lasten erilaiset tuen tarpeet ja ~~annetaan~~ **annetaan** lapsille **riittävästi tukea ennakoivasti ja suunnitelmallisesti** heti tuen tarpeen ilmetessä.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

⁷⁰ Perusopetuslaki 40 § ja 41 §

⁷¹ Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998)

Monipuoliset oppimisympäristöt ja työtavat esiopetuksessa

Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja illoita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet
Esiopetuksen musiikillinen toiminta on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssaan havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.
Esiopetuksessa harjoitellaan käsitöiden tekemistä ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempiketoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.
Esiopetuksessa tuetaan lasten kuvallisten ajattelun ja kuvailmaisun kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.
Lapsia rohkaistaan suulliseen ja keholliseen ilmaisuun monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työestetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

Kielten rikas maailma

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten **kielellisten taitojen** kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan.

Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. **Esiopetuksessa opettaja tukee jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä.** Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas. **Opetuksessa huomioidaan, että lapset voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä.**

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten **suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon** kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.

Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Eri-tyisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. **Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista.** Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankoh- taisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valin- tojen pohdinta sekä omien tunteiden kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvista- vat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuk- siin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovai- kutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toi- mitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vah- vistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunteiden kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin kat- somuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdinnoilleen ja ihmettelyle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskuste- lut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökul- masta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi ope- tuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteinä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumis- ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänskysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristöönsä on **matemaattisten taitojen** opettelussa sekä **teknologia- ja ympäristökasvatusten** toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja pääättelemällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemään sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan** toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestystä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Kasvan ja kehityksen

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisuudesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan py-sähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyjä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja **ruokaan liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä **tarkentavia** erityiskysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä.⁷² Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylpyopetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielissä ympäristöissä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuvarantoa sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai seka-ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan **monipuolisesti vieraskielisten ja monikielisten lasten** kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien sekä ohjatusti että esiopetuksen arjessa. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisenä ja kielitietoisena opetuksena kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä opetusta ja lasten oman äidinkielen/äidinkielten opetusta tarjotaan mah-

⁷² Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

dollisuuksien mukaan. Mikäli kunta järjestää valmistavaa opetusta, voivat maahanmuuttajataustaiset lapset osallistua siihen. Jos lapsi pystyy seuraamaan esiopetusta, voi hän siirtyä esiopetukseen jo ennen valmistavan opetuksen päättymistä⁷³.

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyykskautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielen opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielillä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkiellellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikyllyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielillä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielillä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

⁷³ Perusopetuslaki 5 § 1 mom. (1707/2009) ja Perusopetusasetus 3 § 3 mom. (363/2015)

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

4.5 Paikallisesti päätettävät asiat

Monipuoliset työtavat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan,

- millaisia työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavia periaatteita paikallisesti käytetään
- miten henkilöstön itsearviointia sekä huoltajilta ja lapsilta saatua palautetta käytetään työtapojen kehittämisessä.

Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Paikallisessa opetussuunnitelmassa tarkennetaan perusteissa kuvattuja esiopetuksen arvioinnin periaatteita ja käytäntöjä. Lisäksi paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan,

- miten arviointia koskevan tiedon siirron käytännöt toteutetaan lapsen siirtyessä perusopetukseen tai lapsen vaihtaessa esiopetuspaikkaa
- miten henkilöstön itsearviontiin perustuvia tietoja sekä lapsilta ja huoltajilta saatua palautetta käytetään esiopetuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä
- millaista osallistumistodistusta käytetään.

Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Paikalliseen opetussuunnitelmaan liitetään esiopetuksen yhteiset tavoitteet, jotta esiopetuksen yhtenäisyys voi toteutua. Lisäksi opetussuunnitelmassa kuvataan, miten lasten mielenkiinnon kohteet otetaan huomioon oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa. Paikallisessa opetussuunnitelmassa voidaan tarkentaa yhteisten tavoitteiden kuvauksia.

Kielen ja kulttuuriin liittyviä erityis **tarkentavia kysymyksiä**

Paikallisessa opetussuunnitelmassa otetaan huomioon, että lasten kieli- ja kulttuuritaustat vaihtelevat. Opetussuunnitelmassa kuvataan eri kieli- ja kulttuuriryhmien opetusta sekä kaksikielistä opetusta niiltä osin kuin paikallinen esiopetuksen järjestäminen edellyttää.

Opetuksen järjestäjä antaa ohjeet, miten mahdollisiin yksikkö- **tai toimipaikka**kohtaisiin esiopetuksen opetussuunnitelmiin kirjataan tarvittavat täsmennykset, jotta kansallisesti ja paikallisesti asetetut tavoitteet voivat toteutua.

4.6. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet Joensuun seudulla

4.6.1 Monipuoliset työtavat

Lapsen toiveet ja mielenkiinnon kohteet otetaan huomioon työtapoja suunniteltaessa. Työtavat voivat vaihdella tilanteen ja tarpeen mukaan. Leikki on esiopetuksen tärkein työtapo. Kun lapset ovat mukana suunnittelemassa työtapoja ja toimintoja, ~~silloin~~ he tietävät mitä ja millaista toimintaa heiltä odotetaan. Lapselle tarjotaan mahdollisuuksia leikkiin ja toiminnalliseen oppimiseen, tutustumiseen ja tutkimiseen erilaisissa oppimisympäristöissä: sisällä, ulkona, luonnossa, kulttuuriympäristössä ja yhteistyökumppaneiden kanssa toteutettavassa toiminnassa. Opetus perustuu eheyttävään ja ilmiölähtöiseen oppimiseen. Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa toisten lasten ja aikuisten kanssa ja lapselle annetaan mahdollisuus kokea yhteisöllisyyttä ja yhteenkuuluvuutta. Lapselle tulee olla tarjolla tilaa, aikaa, välineitä, leikkirauhaa tai leikkikavereita, tällöin oppiminen on luontevaa ja liittyy lapselle merkityksellisiin asioihin.

Työtavat ovat paitsi oppimisen väline, niin myös oppimisen kohde. Jokaisessa esiopetusryhmässä tulee olla mahdollisuus tieto- ja viestintäteknologian ~~(tvt:n)~~ käyttöön opetuksessa. Esiopetuksen työtapoina käytetään myös draamakasvatusta, tutkimista, havainnointia, kuuntelemista, keskustelua, lukemista, loruja, kertomista, laulamista, soittamista, käsillä tekemistä, liikunnan keinoja, pelaamista, luontoon tutustumista, vierailuja ja retkiä. Sähköistä dokumentointia käytetään apuna arvioinnissa.

4.6.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan lapsen hyvinvointia.

Opettajan tehtävänä on tehdä oppiminen näkyväksi lapselle. Lasten tekemiä töitä laitetaan esille, dokumentoidaan ja niitä tarkastellaan yhdessä lapsen tai lapsiryhmän kanssa. Töiden ja tuotosten tarkastelu perustuu kannustavaan ja positiiviseen palautteeseen. Samalla harjoitellaan tärkeitä itse- ja vertaisarviointitaitoja.

Esiopetuksessa arvioinnin painopiste on lapsen kokonaiskehityksen seurannassa. Lapsen vahvuuksista sekä tuen tarpeista saadaan tietoa jatkuvan havainnoinnin perusteella. ~~Keskeistä ei ole arvioida vain sitä, mitä lapsi osaa itsenäisesti ja yksin. Tärkeää on seurata, miten hän toimii yhdessä muiden kanssa ja muiden avustamana. Työskentelytaitoja, tunneilmaisua ja (sekä) sosiaalisten taitojen, motoriiikan ja hahmotuksen, kielellisten valmiuksien sekä matemaattisten valmiuksien ja ajattelutaitojen kehittymistä sekä lapsen yleistä kasvua ja kehittymistä seurataan ja arvioidaan yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa.~~ **Lapsen työskentely-, ajattelu- ja tunnetaitojen sekä sosiaalisten, motoristen ja hahmottamisentaitojen kehittymistä sekä yleistä kasvua ja kehittymistä seurataan ja arvioidaan yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa.** Havaintojen perusteella määritellään yhdessä huoltajien ja lapsen kanssa oppimisen tavoitteet.

Lasten Huoltajia tiedotetaan esiopetuksen arviointikäytänteistä esiopetuksen alkaessa. Lapsen liittyvän arviointitiedon siirtäminen kuvaillaan tarkemmin nivelvaihesuunnitelmassa ja lukuvuosisuunnitelmassa.

Esiopetus Esiopetuksen yksiköt ja toimipaikat käyttävät henkilöstön itsearviointiin perustuvia tietoja sekä lapsilta ja huoltajilta saatua palautetta käytetään esiopetuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä arvioinnista saatua palautetta oman toiminnan toimintansa suunnittelun ja kehittämisen perustana. Arvioinnista saadun tiedon avulla etsitään kehittämiskohteita, jotka kuvataan lukuvuosisuunnitelmassa.

Esiopetuksen osallistumistodistus

Lukuvuoden päättyessä esiopetuksesta annetaan todistus, joka kertoo lapsen osallistumisesta esiopetukseen. Todistus laaditaan todistus pohjalle, joka on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, esiopetus esiopetuksen yksikön tai toimipaikan ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Esiopetus Esiopetuksen yksikkö ja toimipaikka voi käyttää haluamaansa todistus pohjaa, joka täyttää vaaditut kriteerit.

4.6.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

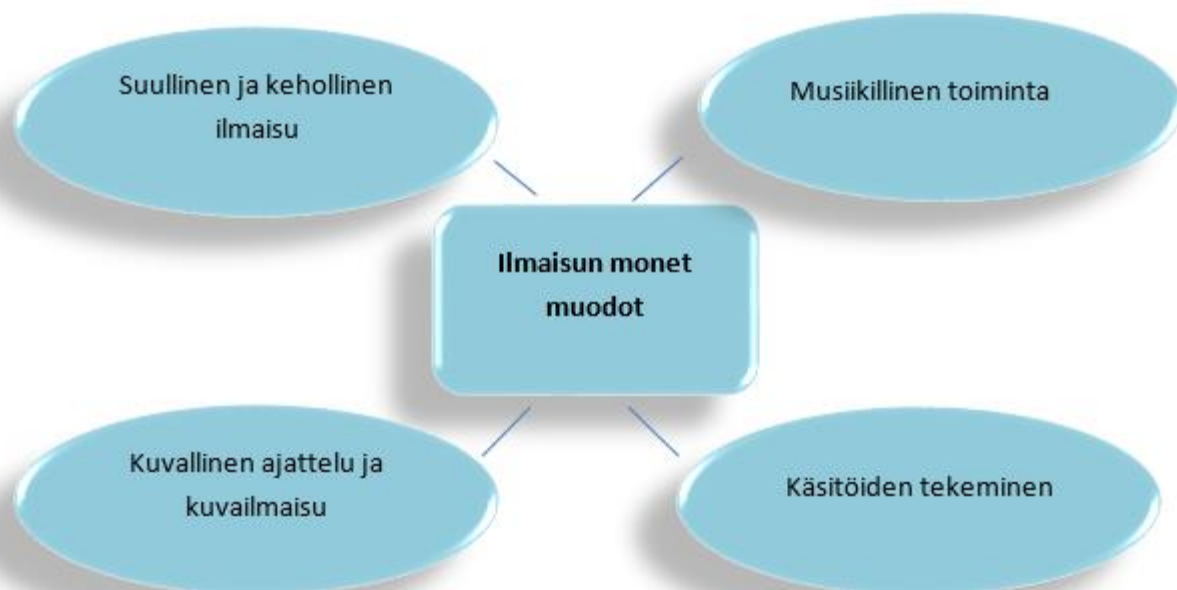
Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon aiemmissa luvuissa kuvatut esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet. Esiopetusvuoden Lukuvuoden aikana opitaan tärkeitä oppimaan oppimisen taitoja, kuten esim. itseohjautuvuuden, oma-aloitteisuuden ja itsesäätelyn taitoja. Tietojen ja taitojen lisäksi lapsen tunne omasta kyvykkyydestään selvitä vastaan tulevista haasteista sekä sinnikkyys saattaa aloitetut tehtävät loppuun vaikuttavat oppimiseen. Opettajan Opetushenkilöstön antamalla kannustavalla palautteella on tärkeä rooli oppimismotivaation ylläpitämisessä ja herättämisessä.

Esiopetuksessa huomioitavia asioita:

- Lasten omat havainnot ja ideat käyttöön
- Lasten tuotosten tarkastelu
- Yhteinen tekeminen, joka voi näkyä myös oppimisympäristössä
- Lasten työskentelyn ja töiden dokumentointi eri välineillä
- Paikallisen kulttuuritarjonnan hyödyntäminen
- Laaja-alainen osaaminen: ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito, tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen sekä osallistuminen ja vaikuttaminen
 - Lapset omaksuvat kestävän elämäntavan mukaisia ekologisia, sosiaalisia, kulttuurisia ja taloudellisia toimintatapoja.

Tietoja ja taitoja opitaan opiskelemalla oppimiskokonaisuuksia, joita ovat: ilmaisun monet muodot, kielen rikas maailma, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni, kasvan ja kehityn.

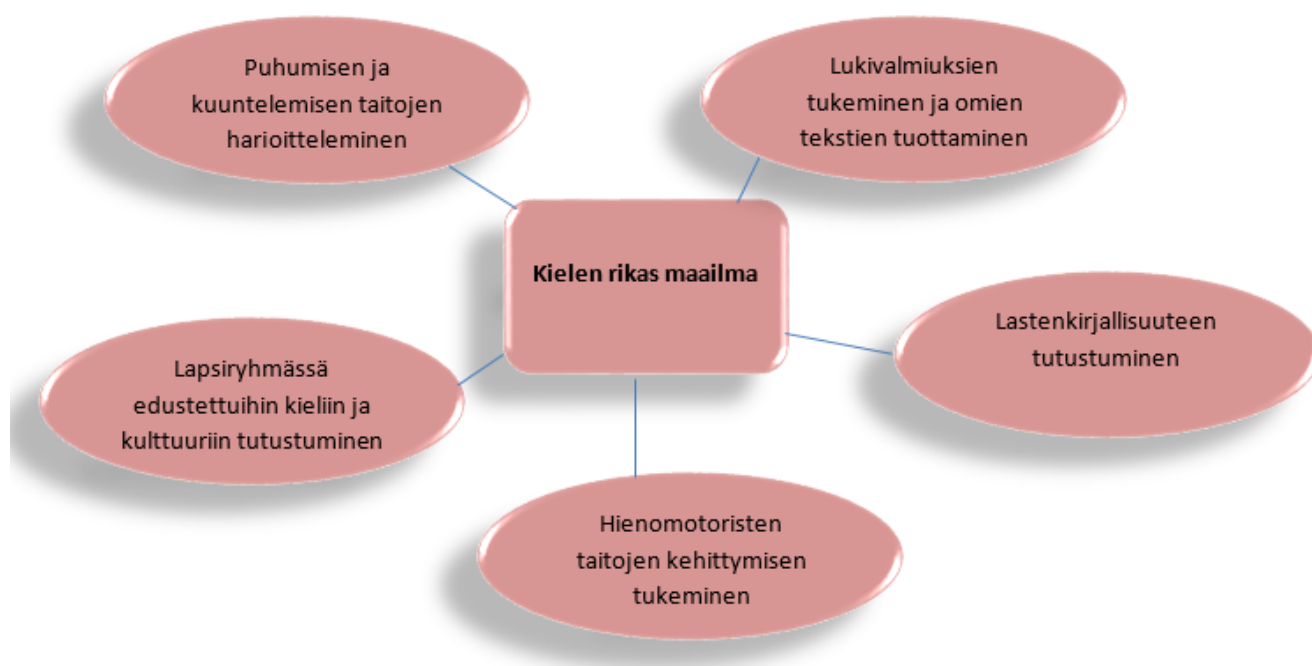
Ilmaisun monet muodot

Suullinen ja kehoallinen ilmaisu	Musiikillinen toiminta	Käsitöiden tekeminen	Kuvallinen ajattelu ja kuvailmaisu
lorut, runot, lastenkirjallisuus	oma keho soittimena ja rytmisoittimet	tutustuminen erilaisiin materiaaleihin, välineisiin ja työmenetelmiin	tutustutaan erilaisiin materiaaleihin, välineisiin ja työmenetelmiin
mielikuvitus ja roolileikit	monikulttuuriset laululeikit	omat työt, ryhmätyöt mielikuvituksen käyttö	kuvia tehdään moniaistisesti maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä
pöytä-, nukke- ja varjoteatteri/teatterileikit	monikulttuurinen tanssi	suunnittelu ja pitkäkestoinen työskentely	omien ja muiden tuotosten ja taideteosten tarkastelu
pantomiimi, improvisointi lasten omat esitykset	improvisointi	käsityöperinteeseen tutustuminen	tutustutaan kuvallisiin viestintävälineisiin

tanssi	tutustutaan musiikin peruskäsitteisiin	silmä-käsi yhteistyön harjoittaminen	museokäynnit
teatterikäynnit	esiintymisen harjoittelu	kierrättäminen	tutustutaan rakennettuun ja luonnonympäristöön
esiintyjänä ja katsojana oleminen	konsertit ja vierailevat muusikot	arjen pienin työtehtäviin osallistuminen kasvimaan hoito, kylvö, istutus	monikulttuuriset juhla- ja koristelut ja askartelut

Kielten rikas maailma

Puhumisen ja kuuntelemisen taitojen harjoittaminen	Lukivalmiuksien tukeminen ja omien tekstien tuottaminen	Lastenkirjallisuuteen tutustuminen	Hienomotoristen taitojen tukeminen	Lapsiryhmässä edustettuihin kieliin ja kulttuureihin tutustuminen
kerronta- ja keskustelutaidot	lapselle luetaan erilaisia tekstejä, mallinnetaan puhe kirjoitetuksi	monipuolisesti erilaiseen kirjallisuuteen tutustuminen esim. lorut, runot,	tilan ja suuntien hahmottaminen	esiopetusryhmän lasten äidinkieliin tutustuminen

	kieleksi ja kirjoitetuksi kieli puheeksi	riimit, sadut, arvoitukset, vitsit, tietokirjallisuus		
kuullun muistaminen ja ymmärtäminen	sana- ja käsitevaraston laajentaminen	eläytyminen kertomalla, näyttelemällä	kynäote, kirjoitussuunnat	oman äidinkielen arvostaminen, kielellisen ja kulttuurisen identiteetin vahvistaminen
omat tarinat: digitarinat, sadutus	sana-, tavu- ja äänneleikit, mm. riittely	kirjastokäynnit	ohjaaminen näppäimistöjen käyttöön	Monikulttuuriset juhlat lapsiryhmän etniset taustat huomioiden
rooli- ja teatterileikit	lukivalmiuksia tukevat tietokonepelit			
puhemotoriset harjoitukset	omien tekstien tuottaminen mm. leikkikirjoittaminen, mallista kirjoittaminen, tietokoneella kirjoittaminen			

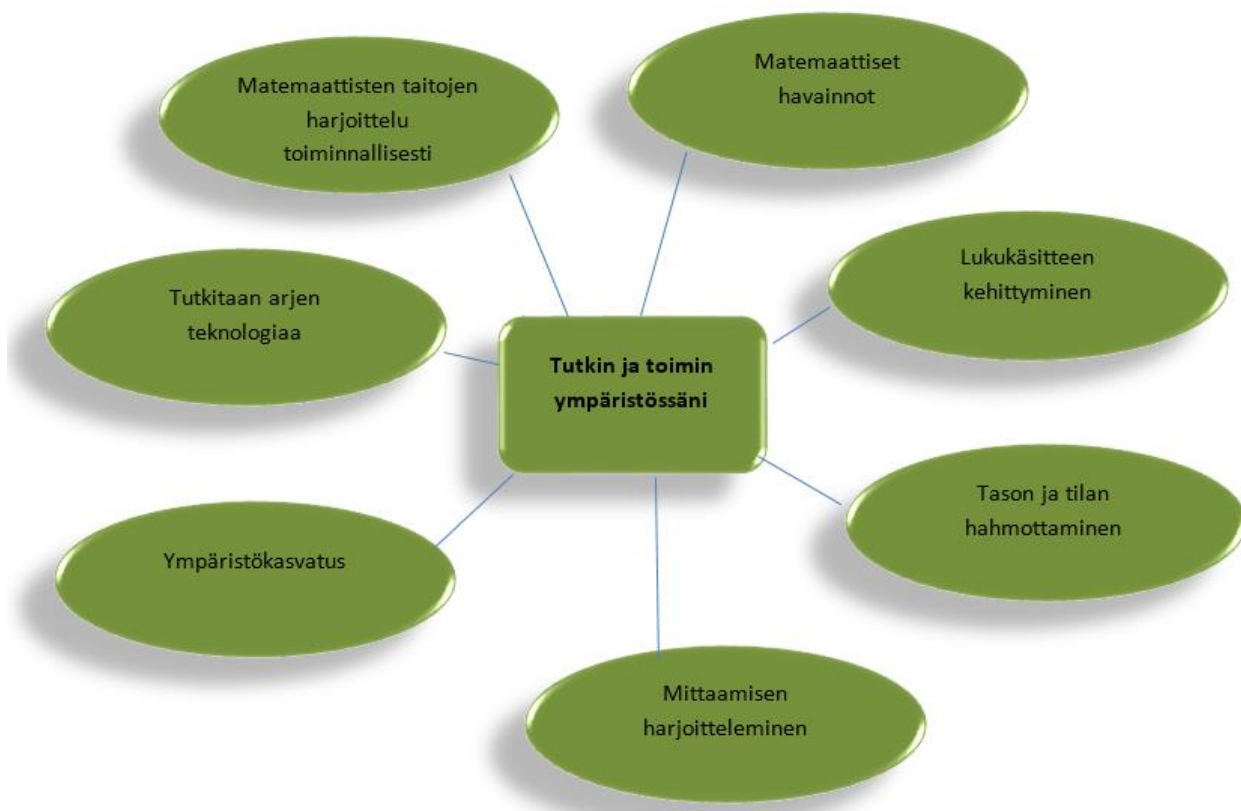
Minä ja meidän yhteisömme

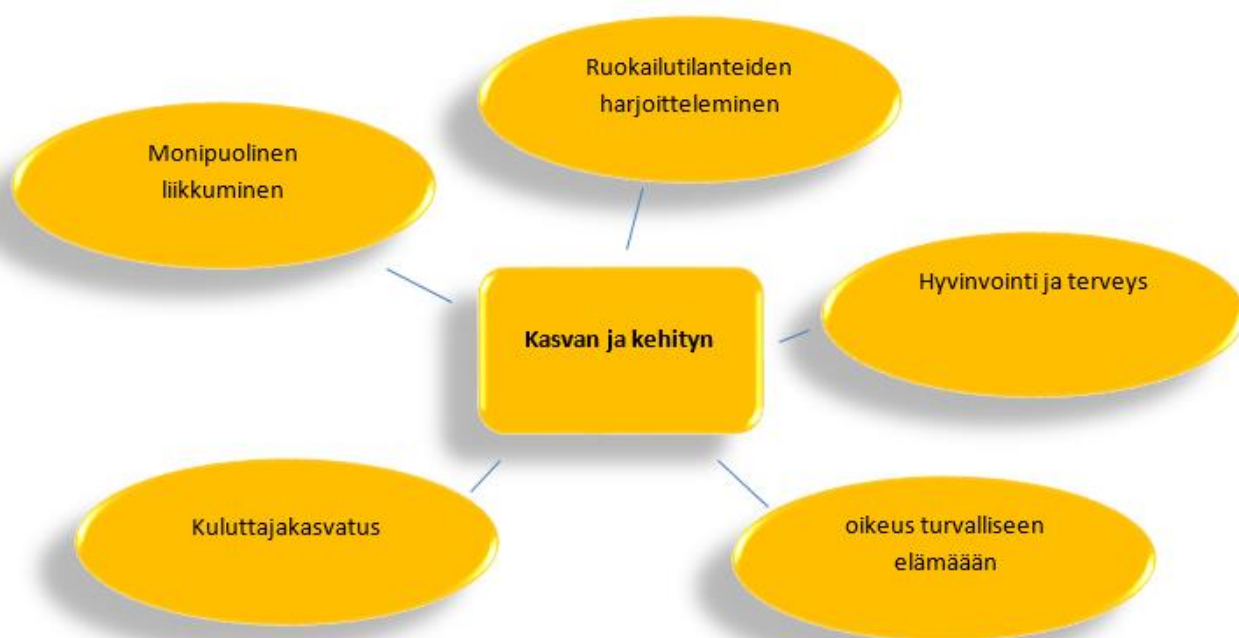
Historiallinen näkökulma	Yhteiskunnallinen näkökulma	Eettinen kasvatus	Katsomuskasvatus
tutustutaan lähiympäristön historialliseen tapahtumaan, henkiin, kulttuuriin tai kulttuuriperintöön.	lapsilla oltava mahdollisuus aitoon osallistumiseen ja vaikuttamiskokemuksiin esim. erilaiset äänestykset	tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen	tutustutaan lapsiryhmässä edustettuina olevien uskontojen ja katsomusten tapoihin ja juhliin
eri sukupolvien välisen yhteistyön hyödyntäminen, mm. isovanhempien vierailut	laaditaan yhdessä lasten kanssa ryhmän säännöt	erilaisuuden arvostaminen	opitaan kunnioittamaan eri uskontoja ja katsomuksia
juhlaperinteet	keskustellaan lähiympäristön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista	harjoitellaan ristiriitojen ratkaisemista rakentavasti: anteeksipyytäminen ja antaminen	lasten kokemuksista nousevien katsomuksellisten kysymysten pohtiminen
kotiseudun kulttuuri - ja luontoperintö	tutustutaan mediasisältöihin ja todellisuuteen	ystävyyssuhteiden luominen	hyödynnetään lähiympäristön vierailuja ja

			tapahtumia esim. paikallisten seurakuntien työntekijät ja tilaisuudet
perinneleikit ja -laulut	tutustutaan YK:n lasten oikeuksiin	harjoitellaan vastuun ottamista	
		harjoitellaan oikean ja väärän erottamista	

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Mate- maattis- ten taito- jen har- joittelu toiminnal- lisesti	Matemaatti- set havainnot	Lukukäsit- teen ke- hittymi- nen	Tason ja tilan hah- mottami- nen	Mittaami- sen harjoit- telu	Ympäris- tökasva- tus	Tutkitaan arjen tek- nologiaa
pelit, leikit	luokittelu, ver- tailu, järjestä- minen, sarjoit- taminen	lukumäärä lukusana numero- merkit	sijainti- ja suhdekä- sitteet esim. lii- kunta- leikeissä	keholla ja välineillä	lähiympä- ristöön tutustumi- nen	lapset tu- tustuvat tekno - logiaan kek- simällä as- kartele - malla ja ra- kentamal- la itse erilai- sia ratkai- suja ja ma- teriaaleja hyödyntäen
eri aistien käyttö	ongelmanrat- kaisutaidot: ar- viointi, oletuk- set, päättely	lukujonot eteen- ja taaksepäin 1-10	geometri- nen ajat- telu: ra- kentelu, askartelut ja muovai- lut	ajankäsit- teet: viikon- päivät vuo- denajat kello	kestävä elämän- tapa	tutkiminen ja tarkas- telu ohjattu havaintojen tekeminen
		yhteen – ja vähen- nyslaskun alkeet		aikajärjes- tyksen har- joittelua vuorokau- denajata	luonnon- suojelu	
					syys- seu- raus- suhteiden pohtimi- nen pienet kokeet	

Kasvan ja kehityn

Monipuolinen liikkuminen	Ruokailutilanteiden harjoittelu	Hyvinvointi ja terveys	Oikeus turvalliseen elämään	Kuluttajakasvatus
motoriset perustaidot	kauniit pöytätavat	riittävästi liikuntaa, ravintoa ja lepoa	oma ja toisen koskemattomuus	Kohtuullisuuteen kasvattaminen
liikkumisen ilo omaehtoisesti ja aikuisen ohjauksessa, sisällä ja ulkona	rauhallinen ja kiireetön ruokailu	kaveruuden merkitys	kiusaamisen ehkäiseminen	Kauppaleikit, pelit
	monipuolinen ruoka	tunteiden tunnistaminen, nimeäminen ja hallinta	ristiriitojen ratkaiseminen	
	erilaisiin makuihin tutustuminen, rohkaistutaan maistamaan	ohjataan huolehtimaan henkilökohtaisesta hygieniasta esim.	turvallinen liikkuminen lähiympäristössä	

		käsien pesu, wc-käyttäytyminen		
		säänmukainen pukeutuminen	turvallinen toiminta tv-t ympäristössä ja median käyttö	
			tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu	
			turvataitokoulutus esim. toiminta arjen hätätilanteissa	

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Oman äidinkielen ja kulttuurin säilymisen kannalta kodilla ja perheellä on ratkaisevan tärkeä osuus. Kodin ja koulun kasvatuskumppanuus korostuu opetettaessa eri kulttuuriryhmiin kuuluvia lapsia. Esiopetusryhmässä tulisi huomioidaan eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvien lasten omat tavat ja perinteet, ja lasten vahvistetaan kulttuuri-identiteettiään, vaikka opetuskieli olisikin valtaväestön käyttämä kieli. Opetuksessa tulee huomioida lapsen kulttuuritausta ja vahvistaa hänen kulttuuri-identiteettiään, vaikka opetuskieli olisikin valtaväestön käyttämä kieli.

Perheellä on ratkaisevan tärkeä osuus lapsen oman äidinkielen ja kulttuurin säilymisen kannalta. Esiopetuksen ja huoltajien yhteistyön merkitys korostuu opetettaessa eri kulttuuriryhmiin kuuluvia lapsia. Esiopetuksessa huomioidaan lasten kulttuuritausta, omat tavat ja perinteet, ja vahvistetaan heidän kulttuuri-identiteettiään, vaikka opetuskieli olisikin valtaväestön käyttämä kieli.

Viittomakielinen esiopetus

Viittomakielinen esiopetus toteutetaan sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen kielelliset tavoitteet ovat samat kuin muussakin esiopetuksessa. Esiopetuksen tavoitteena on vahvistaa ja rohkaista lasta käyttämään viittomakieltä ja näin lisätä lapsen valmiuksia toimia viittomakielisessä ympäristössä.

Monikulttuurinen esiopetus

Esiopetusikäisen maahanmuuttajalapsen opetus järjestetään yleensä muun esiopetuksen yhteydessä koulussa tai päiväkodissa. Opetuksessa käytetään monipuolisesti toiminnallisia menetelmiä ja välineitä. Sekä maahanmuuttajien että romanilasten opetuksessa toteutetaan esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimis-

tavoitteita, kuitenkin siten, että lapsen äidinkieli ja kulttuuri otetaan huomioon. Oman kulttuurin tukemisen tavoitteena on, että lapsi tulee tietoiseksi omasta etnisestä tai kulttuuritaustastaan ja oppii arvostamaan sitä. Vanhempia kannustetaan puhumaan lapselle hänen omaa äidinkieltään.

Joensuun seudun opetussuunnitelman luvussa 8 määritellään tarkemmin 6-vuotiaiden valmistavan opetuksen järjestäminen.

Esiopetus **Esiopetuksen** yksikkö ja **toimipaikka** voi täsmentää **luku**vuosisuunnitelmaansa:

- millaisia työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavia periaatteita paikallisesti käytetään ja miten **opetus-**henkilöstön itsearviointia sekä huoltajilta ja lapsilta saatua palautetta käytetään työtapojen kehittämisessä.
- miten arviointia koskevan tiedon siirron käytännöt toteutetaan lapsen siirtyessä perusopetukseen tai lapsen vaihtaessa esiopetuspaikkaa
- miten **opetus**henkilöstön itsearvointiin perustuvia tietoja sekä lapsilta ja huoltajilta saatua palautetta käytetään esiopetuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä
- millaista osallistumistodistusta käytetään.
- haluttaessa voidaan tarkentaa kieleen ja kulttuuriin liittyviä opetuksen yhteisiä tavoitteita.

5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Oppimisen tai esiopetukseen osallistumisen vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi monipuolisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet. Opetuksen järjestäjän tulee varmistaa oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt⁷⁴ osana kaikkea esiopetuksen toimintaa. Oppimisympäristöt tulee rakentaa sekä esiopetuksen ryhmässä että esiopetuksen toimipaikassa kaikille lapsille sopiviksi. Opetuksen käytännön toteutuksessa huomioidaan lasten erilaiset edellytykset oppia. Opetusjärjestelyillä, kuten eriyttämisellä, ryhmien muodostamisella sekä samanaikais- yhteisopetuksella voidaan tukea kaikkien lasten oppimista. Tässä luvussa määrätään perusopetuslain⁷⁵ mukaisesti oppimisen ja koulunkäynnin tuesta. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Esiopetuksen järjestämispaikkaan viitataan pääsääntöisesti käsitteellä esiopetuksen toimipaikka, ja oppilaskohtaisista tukitoimista käytetään nimitystä lapsikohtaiset tukitoimet.

⁷⁴ Perusopetuslaki 20 b § (1090/2024)

⁷⁵ Perusopetuslaki 4 a luku

5.1 Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen

Lapsella, jolla on vaikeuksia osallistua esiopetuksessa annettavaan opetukseen, on oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja ja lapsikohtaisia tukitoimia oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tueksi⁷⁶. Ryhmäkohtaiset tukimuodot ja lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Riittävän varhain aloitetut ryhmäkohtaiset tukimuodot tukevat lapsia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Lapsikohtaiset tukitoimet suunnitellaan, järjestetään ja päätetään lapsen edun mukaisesti viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsen edun selvittäminen edellyttää lapsen näkemyksen huomioon ottamista kaikissa häntä koskevissa asioissa. Lapsen näkemys otetaan huomioon lapsen iän ja kehityksen mukaisesti. Ryhmäkohtaisista tukimuodoista määrätään luvussa 5.2 ja lapsikohtaisista tukitoimista määrätään luvussa 5.3. Lukuvuosisuunnitelmassa kuvataan, miten ryhmäkohtaiset tukimuodot suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan. Lisäksi kuvataan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämisen rakenteet, toimintatavat, työn ja vastuunjako, moniammatillinen ja monialainen yhteistyö sekä huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.

5.1.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien tavoitteena on turvata se, että kaikki lapset voivat oppia ja toimia ryhmässä esiopetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Lapselle annettavan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen⁷⁷ tarkoituksena on mahdollistaa lapsen oikeus saada lapsen tarpeet huomioivaa opetusta ja osallistua esiopetukseen. Oppimisen ja esiopetuksen osallistumisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistymisen lapsille näkyväksi. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, saavutettavuuteen sekä oppimisen vaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Oppimisen vaikeuksilla tarkoitetaan esimerkiksi kielellisiin, lukemisen ja kirjoittamisen valmiuksiin sekä matemaattisten taitojen kehitykseen liittyviä vaikeuksia. Oppimisen vaikeudet voivat myös liittyä motorisiin sekä hahmottamisen haasteisiin. Oppimiseen liittyvien vaikeuksien lisäksi lapsella voi olla vaikeuksia sosiaalisten suhteiden, tunteiden säätelyn, tarkkaavaisuuden tai käyttäytymisen haasteiden vuoksi. Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen avulla lapsiryhmän tarpeet huomioidaan siten, että esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa⁷⁸. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä⁷⁹ ennakoivasti ja suunnitelmallisesti. Ryhmän tarpeisiin perustuvilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla edistetään kaikkien lasten oppimista, osallisuutta ja esiopetusyhteisöön kiinnittymistä. Oikea-aikaisten opetusjärjestelyjen ja ryhmäkohtaisten tukimuotojen tavoitteena on mahdollistaa jokaisen lapsen osallistuminen ryhmän yhteiseen toimintaan. Lapsella on oikeus lapsikohtaisiin tukitoimiin⁸⁰, jos hänellä on oppimisen edellytyksiä tukevista

⁷⁶ Perusopetuslaki 20 a §

⁷⁷ Perusopetuslaki 20 a §

⁷⁸ HE 114/2024 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi, s. 77–78

⁷⁹ Perusopetuslaki 20 b §

⁸⁰ Perusopetuslaki 20 a 1§

opetusjärjestelyistä ja ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta vaikeuksia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Kun esiopetuksen opettaja tai erityisopettaja havaitsevat, että oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä tukemaan lapsen oppimista ja esiopetukseen osallistumista, aloitetaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi. Myös muu henkilöstö, opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai huoltaja voi tehdä aloitteen tukitoimien tarpeen arvioimiseksi. Lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnista määrätään tarkemmin luvussa 5.3.1. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki, jota annetaan esiopetusryhmässä, muodostaa kokonaisuuden opiskeluhoollon kanssa. Yhdessä ne edistävät oppimisen ja osallistumisen lisäksi lasten osallisuutta ja yhteisöön kiinnittymistä. Opiskeluhoollon avulla edistetään ja ylläpidetään lasten oppimista, psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia. Opiskeluhoitoa toteutetaan ensisijaisesti yhteisöllisenä opiskeluhoollona, ja se on keskeinen esiopetukseen osallistumisen tukemisen muoto. Yhteisöllisellä opiskeluhoollolla vaikutetaan ensisijaisesti koko yhteisön toimintakulttuuriin. Yhteisöllisen toimintakulttuurin rakentaminen on keskeistä, jotta lasten erilaisiin tarpeisiin voidaan vastata vaikuttavalla tavalla. Oikeudesta saada yksilökohtaisena opiskeluhoollona opiskeluhoitopalveluja sekä työntekijöiden velvollisuudesta niihin ohjaamiseen säädetään oppilas ja opiskelijahuoltolaissa⁸¹. Opiskeluhoollosta määrätään tarkemmin luvussa 6.

5. 1.2. Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto tulee siirtää salassapitovelvoitteiden estämättä⁸². Tiedonsiirto on tärkeää myös lapsen siirtyessä ryhmästä toiseen, toimipaikasta toiseen tai toisen opetuksen järjestäjän esiopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvien tiedonsiirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä. Esiopetuksen, varhaiskasvatuksen ja huoltajan kanssa tehtävällä yhteistyöllä turvataan lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista ja niiden vaikuttavuudesta hyödynnetään esiopetuksessa. Mikäli lapsella on ollut varhaiskasvatuksessa apuvälineitä, hän on saanut tulkitsemispalveluita, lapsikohtaista avustamispalvelua tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti ryhmäkooltaan pienemässä ryhmässä, lapsen esiopetuksessa järjestettävien lapsikohtaisten tukitoimien tarve voidaan arvioida ja tuen toteuttaminen suunnitella lapsen siirtyessä esiopetukseen ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvissä asioissa.

⁸¹ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

⁸² Varhaiskasvatuslaki 41 § ja Perusopetuslaki 41 §

5.2. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat osa esiopetuksen kaikkea toimintaa⁸³. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä⁸⁴. Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla pyritään ennaltaehkäisemään vahvempien tuen tarpeiden muodostumista toteuttamalla ryhmässä sellaisia opetusjärjestelyjä ja tukimuotoja, joista hyötyvät useat lapset. Näin tuetaan kaikkien lasten yhdenvertaista oikeutta oppimiseen ja turvataan lapsille sopivat opetuksen järjestämiseen ja oppimisen tuen tarpeisiin perustuvat järjestelyt. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat keskeinen osa esiopetuksen toimintakulttuuria, ja antavat edellytykset kaikkien lasten osallisuuteen, oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen. Opettajien ja muun henkilöstön osaaminen, moniammatillinen yhteistyö sekä näiden kehittäminen ja johtaminen ovat oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen perusta. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan paikallisesti, ja ne kytkeytyvät suoraan sekä esiopetusryhmän että koko yhteisön tarpeisiin. Opettajien oman pedagogisen työn arvioinnista ja kehittämisestä määrätään tarkemmin luvussa 4.2. Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelua ja arviointia tulee johtaa toimipaikka ja ryhmäkohtaisesti. Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä tarkoitetaan esimerkiksi opetusryhmien muodostamista siten, että opettajan on mahdollista ottaa huomioon lapsiryhmän tarpeet ja vahvuudet. Opetusjärjestelyillä tarkoitetaan myös lasten moninaiset tarpeet ja edellytykset huomioon ottavaa opetusta, kuten eriyttämistä. Opetuksen eriyttämisen avulla otetaan huomioon paitsi tuen tarpeet, myös oppimisessaan pidemmällä olevat lapset, ja heille lisähaasteiden tarjoaminen. Kielitietoinen opetus on osa oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä, ja sillä tuetaan lasten kielellistä kehitystä ja eri tiedon ja taidonalojen käsitteiden ymmärtämistä ja oppimista. (kts. luku 4.3) Esiopetuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan niin, että lasten oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Esiopetuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisten järjestelyjen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Pedagogisiin järjestelyihin lukeutuvat päivittäisten ja muiden säännöllisesti toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärhythmin luominen. Sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus ja kommunikointitavat ovat osa oppimisen edellytyksiä tukevia pedagogisia ratkaisuja. Niitä voivat olla puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää esiopetuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten työtapojen sekä menetelmien käyttöä sekä erilaisia eriyttämisen muotoja. Pedagogisilla järjestelyillä ja tarvittavien ryhmäkohtaisten apuvälineiden käytöllä pyritään siihen, että kaikki lapset pääsevät osaksi vertaisryhmän toimintaa. Rakenteellisilla järjestelyillä mahdollistetaan tarvittaessa pedagogisten järjestelyiden toteuttaminen ryhmässä. Rakenteellisiin järjestelyihin kuuluu tilojen esteettömyyttä edistävien järjestelyjen toteuttaminen lapsiryhmän tarpeiden mukaisesti. Rakenteellisia järjestelyjä ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut, jotta esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Ryhmässä voi työskennellä esimerkiksi avustavaa, ryhmäkohtaista henkilöstöä. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että henkilöstöllä

⁸³ Perusopetuslaki 20 b §

⁸⁴ Perusopetuslaki 20 b §

on riittävä osaaminen lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyen. Henkilöstön osaamista voidaan vahvistaa muun muassa täydennyskoulutuksen ja erityisopettajan antaman konsultation avulla.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot

Perusopetuslaissa määritellään kolme ryhmäkohtaista tukimuotoa⁸⁵. Ne ovat yleinen tukiopetus, opetuskielen tukiopetus ja erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja on resursoitava ja annettava suunnitelmallisesti oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestämisen tarkoituksena on varhaisessa vaiheessa ja ennaltaehkäisevästi vastata lasten moninaisiin tuen tarpeisiin ryhmässä. Ryhmässä toteutettavat tukimuodot mahdollistavat myös vertaisoppimisen, osallisuuden ja osallistumisen esiopetuksen toimintaan. Tukimuotojen toteuttamisen edellytyksenä on opettajan, erityisopettajan ja muun henkilöstön yhteistyö ja yhteisesti rakentuva näkemys esiopetusryhmän ja ryhmään kuuluvien lasten tuen tarpeista.

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestäminen ei edellytä lapsikohtaista arviota, suunnitelmaa tai hallintopäätöstä, vaan niiden toteuttaminen on suunniteltava osana esiopetuksen toimintaa⁸⁶. Opetuksen järjestäjän tulee huolehtia riittävästä resursoinnista siten, että ryhmäkohtaisia tukimuotoja voidaan järjestää lasten tarpeiden mukaisesti. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja suunnitellaan tiedossa olevan tarpeen mukaisesti esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmassa. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamista tarkennetaan esiopetuksessa ilmenevien tarpeiden mukaisesti esiopetusvuoden aikana.

Opettajan antaman yleisen tukiopetuksen⁸⁷ tavoitteena on tukea lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Esiopetuksessa yleinen tukiopetus tarkoittaa esiopetusryhmän toiminnan eriyttämistä, ja sitä annetaan pääsääntöisesti joustavissa pienemmissä ryhmässä esiopetusryhmän lasten tuen tarpeiden mukaisesti. Yleinen tukiopetus kohdentuu ensisijaisesti oppimiskokonaisuuksiin. Yleistä tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti ja sitä annetaan niin usein, kuin on tarpeen. Sitä voidaan antaa myös ennakkoivasti ja sillä voidaan vastata lasten sairaspotilaista johtuviin lyhytaikaisiin tuen tarpeisiin. Yleistä tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Yleistä tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja samanaikais- tai yhteisopetuksena. Opettajien yhteistyö yleisen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää.

Opettajan antaman opetuskielen tukiopetuksen⁸⁸ tavoitteena on lasten opetuskielen taidon vahvistaminen, mikä tukee lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Opetuskielen tukiopetus on kielitietoista opetusta. Opetuskielen tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti lasten tarpeiden pohjalta siten, että mahdollisimman moni lapsi voi hyötyä siitä. Opetuskielen tukiopetusta voidaan antaa samanaikais- tai yhteisopetuksena. Sitä annetaan osana esiopetuksen opetusta niin usein, kuin on tarpeen. Opetuskielen tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Opetuskielen tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja. Opettajien yhteistyö opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää. Opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan kielitietoisien sekä suomi/ruotsi toisena kielenä opetuksen näkökulmat.

⁸⁵ Perusopetuslaki 20 b §

⁸⁶ HE 114/2024 vp, s. 57–58

⁸⁷ Perusopetuslaki 20 b §

⁸⁸ Perusopetuslaki 20 b §

Erityisopettajan antamalla opetuksella muun opetuksen yhteydessä tarkoitetaan erityisopettajan antamaa ja erityispedagogiseen osaamiseen perustuvaa opetusta, joka tukee oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus. Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä kohdennetaan sellaisiin koko ryhmän tasolla havaittuihin tuen tarpeisiin ja vaikeuksiin, joihin voidaan vaikuttaa erityisopettajan samanaikais- tai yhteisopetuksena tarjotulla tuella ja opetuksella. Erityisopettajan antamaa opetusta muun opetuksen yhteydessä toteutetaan koko esiopetusryhmän kanssa, mutta se mahdollistaa opetuksen myös pienemmille lapsiryhmille. Ryhmien koko perustuu havaittuun tarpeeseen ja ryhmiä muodostetaan joustavasti. Erityisopettaja voi antaa myös konsultaatiota, joka kohdentuu ryhmässä toimivalle opettajalle ja muulle henkilöstölle. Konsultaatio on neuvon kysymistä, opetushenkilöstön keskinäistä neuvottelemista ratkaisun löytämiseksi sekä erityisopettajan antamaa neuvontaa opettajalle tai henkilöstöön kuuluvalla henkilöllä lapsia tai opetusta koskeissa asioissa. Erityisopettajan konsultaatio voi liittyä myös esiopetusryhmässä toteutettavaan erityisopettajan antamaan opetukseen, ja konsultaatiolla vahvistetaan tällöin esimerkiksi opettajan ja henkilöstön osaamista tai sovitaan yhteisistä periaatteista samanaikais- ja yhteisopetusta koskien.

5. 3. Lapsi kohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen

Lapsella on oikeus saada lapsikohtaisia tukitoimia⁸⁹ viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsikohtaisia tukitoimia annetaan yksilölliseen tarpeeseen perustuen ja säännöllisesti. Lapsi voi saada useampia lapsikohtaisia tukitoimia tuen tarpeidensa mukaisesti. Lapsikohtaisten tukitoimien yhteydessä lapsella on myös oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja.

Lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään tuen tarpeen arvioinnin ja tukea koskevan päätöksen perusteella lapsen etu huomioon ottaen ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen toimipaikassa⁹⁰. Tukitoimien toteuttaminen kuvataan lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa⁹¹.

Säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä toteutetaan lapsen esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä tai pienryhmässä. Säännöllinen erityisopettajan antama opetus on pitkäkestoista, esimerkiksi lukukauden tai -vuoden pituinen jakso.

Esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä toteutettaessa lähtökohtana erityisopettajan antaman opetuksen suunnittelemiselle ovat lapsen yksilölliset tarpeet. Kun erityisopettajan opetus annetaan pienryhmässä, tarkoitetaan pienryhmällä sellaista esiopetusryhmää, joka on muodostettu lapsikohtaisen tuen toteuttamiseksi ja erityisopettajan antaman opetuksen mahdollistamiseksi. Pienryhmän koko on paikallisesti määriteltävissä. Erityisopettajan antama opetus lapsikohtaisena tukitoimena voidaan toteuttaa myös yksilöopetuksena, jos se on lapsen tuen tarpeiden kannalta tarkoituksenmukaista.

Erityisopettajan opetus pienryhmässä toteutetaan kokoaikaisesti. Pienryhmä voi olla erityisryhmä tai pienennetty esiopetusryhmä, johon lapsi osallistuu esiopetuksen ajan.

⁸⁹ Perusopetuslaki 20 c § (1090/2024)

⁹⁰ Perusopetuslaki 20 c §

⁹¹ Perusopetuslaki 20 e § (1090/2024)

Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus.

Lapsikohtaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut ja apuvälineet mahdollistavat lapsen osallistumisen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaiseen opetukseen.

Tulkitsemispalveluilla tarkoitetaan viittomakielellä tai muilla kommunikaatiomenetelmillä annettavia tulkitsemispalveluita. Oikeus tulkitsemispalveluun on lapsilla, joilla on kuulovamma, kuulonäkövamma tai puhevamma, ja jotka tarvitsevat palvelua esiopetukseen osallistumiseksi. Tulkitsemispalvelut järjestetään lapsen tarpeiden mukaan.

Lapsikohtaiset avustajapalvelut tulevat kyseeseen tilanteessa, jossa muut oppimista ja osallistumista tukevat järjestelyt ja ryhmäkohtainen avustava henkilöstöresurssi eivät tue lapsen yhdenvertaista osallistumista esiopetukseen. Lapsikohtainen avustaja tukee lapsen osallistumista ryhmän toimintaan yhdessä ryhmän muun henkilöstön kanssa. Avustaja voi esiopetustoiminnan aikana auttaa myös muita lapsia, jotta esiopetuksen opettaja voi opettaa lasta hänen yksilölliset tarpeensa huomioiden.

Apuvälineillä tarkoitetaan esiopetukseen osallistumisen edellyttämiä tarpeellisia apuvälineitä, joiden avulla tuetaan lapsen mahdollisuuksia oppia ja toimia esiopetusryhmässä opetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Opetukseen osallistumisen edellyttämät apuvälineet järjestetään lapsen tarpeiden mukaan hänen käyttöönsä ryhmä ja henkilökohtaisesti. Apuvälineet ovat osa opetusvälineitä. On tärkeää, että lapsen kanssa työskentelevät voivat perehtyä opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat tarvittaessa lasta ja huoltajaa näiden käytössä. Lääkinnälliseen kuntoutukseen⁹² tarvittavia apuvälineitä ei järjestetä lapsikohtaisena tukitoimena.

Lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisessa tulee tehdä opettajien ja esiopetusryhmän muun henkilöstön välistä yhteistyötä⁹³, ja se voi edellyttää erityisopettajan konsultaatiota. Tukitoimien suunnittelussa voidaan hyödyntää myös muiden asiantuntijoiden kuin esiopetuksen toimipaikan erityisopettajan konsultaatiota. Tästä päätetään opetuksen järjestäjän ohjeiden mukaisesti.

Monialaista yhteistyötä tehdään tarvittaessa lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tämä ei kuitenkaan ole edellytys tukitoimien toteuttamiselle.

Esiopetuksen henkilöstön on tehtävä monialaista yhteistyötä erityisesti silloin, kun lapsikohtaiset tukitoimet eivät tue lasta ja hänen kokonaistilannettaan riittävästi tai haastava tilanne olisi riski lapsen fyysiselle tai psyykkiselle terveydelle tai sosiaaliselle hyvinvoinnille. Lapsikohtaiset tukitoimet esiopetuksen henkilöstön toteuttamina kohdentuvat aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen eivätkä korvaa sosiaali- ja terveystalouksia.

5.3.1. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi

⁹² Asetus lääikinnällisestä kuntoutuksesta (1015/1991)

⁹³ Perusopetuslaki 20 c §

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen omat mielipiteet on selvitettävä⁹⁴ ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsen huoltajille tai muulle lailliselle edustajalle on annettava mahdollisuus osallistua⁹⁵ lapsen tukitoimien tarpeen arviointiin.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnissa⁹⁶ on selvitettävä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen tarve, toteutetut opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot sekä mahdollisesti toteutetut lapsikohtaiset tukitoimet. Näiden perusteella arvioidaan, mitkä ovat lasta parhaiten tukevat tukitoimet. Arvioinnissa saa käsitellä ainoastaan tukitoimien suunnittelun ja toteuttamisen kannalta tarpeellista tietoa.

Poissaolot tai opetuskielen oppimisen varhainen vaihe eivät voi lähtökohtaisesti olla peruste lapsikohtaiselle tuen tarpeelle. Käyttäytymisellä reagoivien lasten tukemiseksi käytetään ensisijaisesti ryhmäkohtaisia tukimuotoja. Lasta voidaan tukea myös lapsikohtaisilla tukitoimilla, jos se on lapsen edun mukaista.

Tuen tarpeen arvioinnista vastaa esiopetuksen opettaja⁹⁷. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat tekevät arviointia yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen tarpeen arviointiin.

Jos lapsen tuen tarpeen arviointi edellyttää monialaista osaamista, osallistuvat tukitoimien tarpeen arviointiin tarvittaessa lisäksi opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai muut asiantuntijat⁹⁸.

Lapsen asioissa moniammatillista ja monialaista yhteistyötä tehdään aina ensisijaisesti perheen sekä oppilas ja opiskelijahuoltolain⁹⁹ mukaisten opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisten kanssa. Huoltajan suostumuksella lapsen tuen tarpeen arviointiin voidaan pyytää muita asiantuntijoita sosiaali ja terveyspalveluista¹⁰⁰. Monialainen yhteistyö tukee lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioimista. Monialainen yhteistyö tai lääketieteellisen lausunnon tai tarkan diagnoosin saaminen päätöksen liitteeksi ei ole edellytys tuen suunnittelulle, toteuttamiselle tai tukea koskevan päätöksen tekemiselle.

Jos lapsi on varhaiskasvatuksessa saanut pedagogisia, rakenteellisia tai hoidollisia tuen muotoja¹⁰¹ tai tukipalveluita¹⁰², näiden toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto huomioidaan arvioitaessa lapsikohtaisten tukitoimien tarvetta esiopetuksessa. Mikäli lapsi on saanut tulkitsemispalveluita tai apuvälineitä varhaiskasvatuksessa, ja tarve jatkuu lapsen siirtyessä esiopetukseen, nämä lapsikohtaiset tukitoimet voidaan aloittaa ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista. Mikäli lapsi on saanut säännöllistä tai koaikaista erityisopettajan antamaa opetusta tai lapsikohtaista avustamispalvelua varhaiskasvatuksessa, ja tukipalvelu on vastannut lapsen tarpeita ja on lapsen edun mukainen, voidaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi aloittaa jo ennen esiopetuksen alkamista.

⁹⁴ Perusopetuslaki 20 d § (1090/2024)

⁹⁵ Perusopetuslaki 20 d §

⁹⁶ Perusopetuslaki 20 d §

⁹⁷ Perusopetuslaki 20 d §

⁹⁸ Perusopetuslaki 20 d §

⁹⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

¹⁰⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki

¹⁰¹ Varhaiskasvatuslaki 15 b § (1183/2021)

¹⁰² Varhaiskasvatuslaki 15 b § (1183/2021)

5.3.2. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuen on laadittava tuen toteuttamista koskeva suunnitelma¹⁰³. Suunnitelman laatii esiopetuksen opettaja¹⁰⁴. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat valmistelevat suunnitelman yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä lapsen ja huoltajan tai lapsen muun laillisen edustajan kanssa¹⁰⁵. Suunnitelma voidaan kuitenkin laatia ilman huoltajan myötävaikutusta, mikäli huoltaja näin valitsee.

Suunnitelmasta on käytävä ilmi

- lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuvat tarvittavat lapsikohtaiset tukitoimet
- perustelut siitä, miksi lapsikohtaisia tukitoimia tarvitaan tai ei tarvita
- mahdolliset muut tiedot ja selvitykset, joita tuen tarpeen arvioinnissa on hyödynnetty
- miten lapsikohtaisia tukitoimia toteutetaan
- miten lapsikohtaisten tukitoimien toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan¹⁰⁶.

Lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa huomioidaan oppimista ja esiopetukseen osallistumista tukevat pedagogiset ja rakenteelliset järjestelyt ryhmässä. Tukitoimien toteuttamista suunniteltaessa ja toteutumista arvioitaessa otetaan huomioon lapsen ajatukset ja näkemykset.

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevaa suunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä tukea koskevaa päätöstä. Tukea koskeva päätös tehdään suunnitelluista tukitoimista. Suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyttä on arvioitava¹⁰⁷ tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuoden aikana, lapsen tuen tarpeiden mukaisesti. Tätä useammin se on tarkistettava, jos lapsen tarpeet sitä edellyttävät. Mikäli lapsi on saanut lapsikohtaisia tukitoimia esiopetuksessa, tuen toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto otetaan huomioon lapsen siirtyessä perusopetukseen. Mikäli lapsella on esiopetuksessa ollut käytössä henkilökohtaisia apuvälineitä, hän on saanut lapsikohtaisia tulkittamis- tai avustajapalveluita tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti pienryhmässä, tämä tulee huomioida lapsen siirtyessä perusopetukseen. Oppilaskohtaisten tukitoimien tarve arvioidaan siirtymävaiheessa ja tuen toteuttaminen suunnitellaan yhteistyössä perusopetuksen kanssa. Perusopetuksessa oppilaalle laaditaan tuen toteuttamista koskeva suunnitelma ja tehdään tukea koskeva päätös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti¹⁰⁸.

Monialainen yhteistyö ensisijaisesti opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten kanssa lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnissa voi tukea lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemista. Yhteistyö ei ole kuitenkaan edellytys tukitoimista tehtävän päätöksen tekemiselle. Lausunnosta voi olla apua opetuksen järjestäjälle päätöksen tekemisessä. Esiopetuksen henkilöstön antama tuki kohdentuu aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen, eikä päätös voi perustua ainoastaan psykologiseen tai lääketieteelliseen arvioon. Opetuksen järjestäminen ja lapsikohtaiset tukitoimet eivät korvaa sellaisia palveluja, joista järjestämisvastuussa on opetuksen järjestäjän sijasta jokin muu taho, kuten hyvinvointialue.

¹⁰³ Perusopetuslaki 20 e §

¹⁰⁴ Perusopetuslaki 20 e §

¹⁰⁵ Perusopetuslaki 20 e §

¹⁰⁶ Perusopetuslaki 20 e §

¹⁰⁷ Perusopetuslaki 20 e §

¹⁰⁸ Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

5.3.3. Tukea koskeva päätös

Opetuksen järjestäjän on tehtävä kirjallinen hallintopäätös¹⁰⁹ lapselle annettavista lapsikohtaisista tukitoimista. Päätös tulee tehdä ilman viivytystä, kun tarve lapsikohtaisille tukitoimille on arvioitu ja suunnitelma tukitoimien toteuttamisesta tehty. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia¹¹⁰.

Opetuksen järjestäjän tulee kuulla lasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa ennen hallintopäätöksen tekemistä hallintolain mukaisesti¹¹¹. Kuuleminen voidaan toteuttaa joko kirjallisesti tai suullisesti. Opetuksen järjestäjä voi tehdä myönteisen tai kielteisen päätöksen. Päätös on perusteltava hallintolain mukaisesti¹¹². Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä tuen tarpeen arviointiin ja suunnitelmaan liittyvät seikat ja mahdolliset muut selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset.

Hallintopäätöstä ei ole tarpeen tehdä, jos huoltajan tai muiden luvussa 5.1 mainittujen henkilöiden aloitteesta huolimatta lapsi ei tuen tarpeen arvioinnin perusteella¹¹³ tarvitse lapsikohtaisia tukitoimia, ja tuen tarpeen arviointiin osallistuneet ovat asiasta yksimielisiä. Kielteinen tukea koskeva hallintopäätös tehdään, jos huoltaja sitä vaatii lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnista huolimatta. Jos lapsikohtaisille tukitoimille ei ole tuen tarpeen arvioinnin perusteella lainkaan tarvetta, yksityiskohtaista suunnitelmaa lapsikohtaisen tuen toteuttamisesta ei tarvitse tehdä.

Lapsella ja huoltajalla on oikeus saada asiasta hallintolaissa hallintopäätökselle asetetut vaatimukset täyttävä päätös, johon he voivat hakea oikaisua¹¹⁴. Hallintopäätös lapsikohtaisista tukitoimista voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana¹¹⁵. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu.

Hallintopäätöksessä on määrättävä lapsikohtaisista tukitoimista lapsen tuen tarpeen arvioinnin ja sen perusteella laaditun tuen toteuttamista koskevan suunnitelman mukaisesti¹¹⁶. Päätöksessä päätetään lapsen tuen tarpeen mukaisesti seuraavista asioista:

- säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä
- kokoaikainen erityisopettajan antama opetus pienryhmässä
- tulkitsemispalvelut
- avustajapalvelut
- apuvälineet

Päätös sisältää vain ne perusopetuslain¹¹⁷ mukaiset lapsikohtaiset tukitoimet, joita lapsikohtaisen tuen

¹⁰⁹ Perusopetuslaki 20 f § (1090/2024)

¹¹⁰ Hallintolaki

¹¹¹ Hallintolaki 34 §

¹¹² Hallintolaki 45 §

¹¹³ Perusopetuslaki 20 d §

¹¹⁴ Perusopetuslaki 42 § ja Hallintolaki 46 §

¹¹⁵ Perusopetuslaki 20 b §

¹¹⁶ Perusopetuslaki 20 b §

¹¹⁷ Perusopetuslaki 20 b §

toteuttaminen edellyttää. Päätöksessä ei kuvata suunnitelmaa lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisesta.

Jos muu opetuksen järjestäjä kuin kunta ei järjestä lapsikohtaisia tukitoimia, päätöksen silloin tekee opetuksen järjestäjän esityksestä lapsen asuinkunta¹¹⁸.

5.4. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö

Esiopetus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista opetusta, kasvatusta sekä tarvitsemaansa tukea. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

5.4.1. Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu, kun lapsi tarvitsee tukea oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntee säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille kerrotaan oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä, sekä lapsen oikeudesta ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin ja tarvittaessa lapsikohtaisiin tukitoimiin.

Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitykseensä sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä otetaan huomioon.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan, kun lapsella ilmenee oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen liittyviä tuen tarpeita tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajille kerrotaan, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun¹¹⁹. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen opiskeluhoollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso Opiskeluhoollto luku 6).

5.4.2. Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö

Esiopetuksessa tehdään sekä moniammatillista että monialaista yhteistyötä. Moniammatillista yhteistyötä on esiopetuksen eri ammattiryhmien yhteistyö, joka yhdistää eri ammattiryhmien tiedot ja taidot. Moniammatillinen yhteistyö on keskeistä lapselle sopivien oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjes-

¹¹⁸ Perusopetuslaki 20 b §

¹¹⁹ HE 114/2024 vp, s.12

telyjen sekä ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi.

Monialaisella yhteistyöllä tarkoitetaan eri hallinnonalojen ammattilaisten yhteen kokoavaa ja niiden rajat ylittävää toimintaa ja yhteistyötä. Yhteistyötä tehdään ensisijaisesti opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten (ml. lastenneuvola) kanssa. Muita keskeisiä yhteistyötahoja ovat muut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, kuten terapiapalvelut, kasvatus- ja perheneuvonta sekä lastensuojelu. Mikäli lapsella on esimerkiksi terveydentilasta, sosiaalisista olosuhteista tai muusta syystä johtuen elämässä tilanne, joka vaikuttaa hänen oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen, esiopetuksen henkilöstö tekee suunnitelmallista monialaista yhteistyötä. Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tiedonsiirtoa koskevia säännöksiä¹²⁰.

Lapsi saattaa tarvita esiopetuksen aikana pitkäaikaissairauden hoitoon, lääkitykseen ja/tai ruokavalioon liittyviä järjestelyjä. Terveystieteiden asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi esiopetuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Esiopetuksen toimipaikassa tehdään tarvittaessa monialaista yhteistyötä liittyen terveydenhuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen lääkinnälliseen kuntoutukseen ja apuvälineiden käyttöön. Esiopetuksen henkilöstö ei vastaa lapsen kuntoutuksen toteuttamisesta, mutta tekee tarpeen mukaista yhteistyötä lasta kuntouttavien ammattilaisten kanssa. Yhteistyössä tulee sopia selkeästi vastuut ja periaatteet, miten lapsen kuntoutuksen toteutus yhteensovitetään esiopetuksen järjestämisen kanssa. Kuntoutuksen järjestelyissä tulee huomioida aina lapsen etu.

5.5. Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä

5.5.1. Pidennetty ja varhennettu oppivelvollisuus

a) Pidennetty oppivelvollisuus (voimassa 31.7.2026 saakka)

Jos perusopetuslaissa tarkoitetulle perusopetukselle säädetyt tavoitteet ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta aikaisemmin¹²¹. Oppivelvollisuus päättyy¹²², kun oppivelvollinen täyttää 18 vuotta tai kun oppivelvollinen on tätä ennen hyväksytysti suorittanut toisen asteen tutkinnon.

Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta¹²³. Esiopetus voi pidentetyn oppivelvollisuuden¹²⁴ piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai

¹²⁰ Perusopetuslaki 40 § ja 41 §

¹²¹ Oppivelvollisuuslaki 2 §

¹²² Oppivelvollisuuslaki 2 §

¹²³ Perusopetuslaki 26 a §

¹²⁴ Perusopetuslaki 9 §

kaksi vuotta. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta¹²⁵ tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Päätös erityisestä tuesta ja erityisen tuen henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) ovat voimassa siihen saakka, kunnes ne on tarkistettu perusopetuslain 4 a luvun mukaiseksi 31.8.2026 mennessä. 1.8.2025 alkaen lapsikohtaisia tukitoimia koskeva järjestäminen ja päätöksenteko tehdään lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin¹²⁶, lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman¹²⁷ ja tukea koskevan päätöksen¹²⁸ mukaisesti.

b) Varhennettu oppivelvollisuus (voimassa 1.8.2026 alkaen)

Varhennetun oppivelvollisuuden tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisvalmiuksia niin, että hänellä on mahdollisuus oppia ja kehittyä täyteen potentiaaliinsa. Esiopetuksen alkamista varhennetaan ja oppivelvollisuus alkaa vuotta säädettyä aikaisemmin¹²⁹, jos lapsen arvioidaan tarvitsevan enemmän aikaa esi- ja perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi oppimiskykyyn ja kokonaiskehitykseen vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi. Tällöin lapselle tehdään päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta.¹³⁰

Vamma voi tarkoittaa esimerkiksi näkö- tai kuulovammaisuutta, kehitysvammaisuutta, vaikeita kehityshäiriöitä tai laaja-alaisia oppimisen vaikeuksia. Mikäli lapsella on pitkäaikaissairaus, joka vaikuttaa lapsen kognitiivisiin taitoihin ja toimintakykyyn, voi se olla syy varhennettuun oppivelvollisuuteen. Sellainen pitkäaikaissairaus, joka ei vaikuta lapsen oppimiskykyyn, voidaan huomioda oppimisen edellytyksiä tukevalla opetusjärjestelyillä, kuten avustajan työskentelyllä ryhmässä. Tällöin varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätökselle ei ole perusteita. Toimintakyvyn rajoite tarkoittaa päivittäiseen selviytymiseen, osallisuuteen ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, jotka aiheuttavat lapselle osallisuuden esteitä tai laajoja avun ja tuen tarpeita.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna kuin lapsi täyttää 6 vuotta, ja hänellä on oikeus saada esiopetusta sinä vuonna, jona lapsi täyttää viisi vuotta¹³¹. Tällöin esiopetus voi kestää kaksi vuotta lapsen ollessa 5- ja 6-vuotias. Lapsen tulee osallistua esiopetukseen, joka kuuluu oppivelvollisuuteen¹³².

Varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestäjä päättää varhennetusta oppivelvollisuudesta hallintolain mukaisesti ennen perusopetuksen alkamista. Jos lapsi ei ole varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa, varhennetusta oppivelvollisuudesta päättää lapsen asuinkunta. Päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta voidaan tehdä myös huoltajan aloitteesta. Päätös tehdään lapsen ollessa varhaiskasvatus- tai esiopetusikäinen. Päätöstä ei voi tehdä perusopetuksen alkamisen jälkeen.

¹²⁵ Oppivelvollisuuslaki 2 §

¹²⁶ Perusopetuslaki 20 d §

¹²⁷ Perusopetuslaki 20 e §

¹²⁸ Perusopetuslaki 20 f §

¹²⁹ Oppivelvollisuuslaki 2 §

¹³⁰ Oppivelvollisuuslaki 2 §, varhennetun oppivelvollisuuden mukaisia päätöksiä voi valmistella 1.10.2025 alkaen ja päätökset voi ratkaista 1.8.2026-31.8.2026 välillä

¹³¹ Perusopetuslaki 26 a §

¹³² Oppivelvollisuuslaki 3 §

Hallintopäätöksen valmistelussa tehdään yhteistyö varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Arvioitaessa varhennetun oppivelvollisuuden tarvetta lapselle, tulisi vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista, jotta saadaan kokonaiskuva lapsen tuen tarpeista ja oppimisen edellytyksistä. Yhteistyö on tärkeää, jotta lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen muodostaa lapsen edun mukaisen jatkumon. Varhennettua oppivelvollisuutta koskevaa hallintopäätöstä tehtäessä hyödynnetään lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja tai muuta vastaavaa selvitystä. Päätöksenteon kannalta olennaista on, että lausunnosta tai selvityksestä käy ilmi, miksi lapsi hyötyisi varhennetusta oppivelvollisuudesta. Päätöstä tehtäessä voidaan myös hyödyntää terveydenhuollon kanssa yhteisesti aiemmin tai arvioinnin aikana muodostettua näkemystä lapsen tilanteesta. Päätös tehdään aina perustuen lapsen tilanteen kokonaisarviointiin, hänen vahvuuksiinsa ja yksilöllisen tuen tarpeisiinsa. Varhennettua oppivelvollisuutta koskeva hallintopäätös tulee perustella ja mahdollinen lausunto tai muu vastaava selvitys liitetään päätökseen.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen
Kun lapsella on varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätös ja tuen tarve jatkuu perusopetuksessa, lapsen opetus järjestetään siten, että oppilaalla on oikeus perusopetuksessa aloittaessaan oppilaskohtaisiin tukitoimiin ja tarvittaessa perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiseen. Jos oppilaskohtaisten tukitoimien ja perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen ovat riittämättömiä ja lapsi ei oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi kykene perusopetuksessa opiskelemaan oppiaineita, opetus voidaan järjestää toiminta-alueittain.

Esi- ja perusopetuksen henkilöstö tekee moniammatillista ja monialaista yhteistyötä, kun arvioidaan perusopetukseen siirtyvän varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen lapsen opetuksen järjestämistä ja tukitoimia perusopetuksessa. Tällöin hyödynnetään mahdollisia varhennettua oppivelvollisuutta varten annettuja lausuntoja tai muuta lapsen tilanteen arvioimisen tueksi jo aiemmin tehtyä tai arvioinnin yhteydessä tehtävää yhteistyötä terveydenhuollon ammattihenkilöiden kanssa. Arvioitaessa opetuksen järjestämistä perusopetuksessa tulee lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista lapsen kokonaistilanteen ymmärtämiseksi. Perusopetuksen järjestämistä ja oppilaskohtaisia tukitoimia koskeva arviointi perustuu arvioon oppimäärän tavoitteista suoriutumisen ja opetukseen osallistumisen edellyttämien tukitoimien tarpeesta ja opetuksen järjestämisen tarkoituksenmukaisuudesta. Tietty lääketieteellinen diagnoosi ei automaattisesti tarkoita tiettyjen tukitoimien toteuttamista tai päätöstä perusopetuksen järjestämisestä oppilaalle oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen perusteella¹³³. Arviointiin perustuvaa tukea koskevaa päätöstä ei tehdä ainoastaan lääketieteelliseen arvioon pohjautuen, koska perusopetuksessa opetushenkilöstön tuki kohdentuu aina oppimisen ja koulunkäynnin tukemiseen ja tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle oppilaalle opetussuunnitelman tavoitteiden ja perusopetuksen oppimäärän saavuttaminen sekä opetukseen osallistuminen. Varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätöksen saaneen lapsen perusopetuksen aloitusta myöhennetään vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten (kts. luku 5.5.5). Tällainen syy voi olla esimerkiksi se, että lapsi ei ole sairaudesta johtuen osallistunut lainkaan tai juuri lainkaan esiopetukseen, ja esiopetukseen osallistumisen katsotaan olevan lapsen edun mukaista.

¹³³ Perusopetuslaki 20 i §, voimaan 1.8.2026

5.5.2. Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen sairaalaopetus

Lapsen vakava sairaus tai vaikea elämäntilanne edellyttää erityistä pohdintaa esiopetuksen järjestämisessä ja tarvittavan tuen suunnittelussa. Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen esiopetus järjestetään ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa¹³⁴. Sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on kuitenkin velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle lapselle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä huomioon ottaen on mahdollista.

Hoidosta vastaavan sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevalle lapselle esiopetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua. Sairaalaopetusta tulee järjestää, jos esiopetusta ei muutoin pystytä järjestämään lapsen edun mukaisesti. Myös kunnat, joissa sijaitsee erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö, voivat järjestää sairaalaopetusta erikoissairaanhoidossa olevalle lapselle.

Hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta ja lapsen opetuksen järjestäjä sekä lapsen kotikuntalain mukainen kotikunta taikka kotikunnattoman lapsen asuinkunta sopivat yhdessä lapsen esiopetuksen järjestämisestä¹³⁵. Esiopetuksen järjestämisestä on kuultava lasta, hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaa sekä lapsen opetuksen järjestäjää ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisia. Jos lapsen opetuksen järjestäjä on eri kunta kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa on kuultava¹³⁶. Jos yhteisymmärrykseen ei päästä, hallintopäätöksen tekee sairaalan sijaintikunta¹³⁷.

Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan on varsinaisen sairaalaopetuksen lisäksi järjestettävä konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa¹³⁸. Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu kohdennetaan ensisijaisesti opettajille, sillä konsultaatiolla tarkoitetaan ammattilaisten ja asiantuntijoiden välistä neuvottelua ratkaisun löytämiseksi tai neuvon saamiseksi.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tehtävänä on tarjota henkilöstölle konsultatiivista tukea lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi. Palvelua järjestetään sellaisissa tilanteissa, joissa tarvitaan vaativaa monialaista osaamista ennaltaehkäisevien tai korjaavien toimenpiteiden suunnittelemiseksi tai tekemiseksi muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevien lasten esiopetukseen¹³⁹. Konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua voidaan hyödyntää myös muiden kuin erikoissairaanhoidon potilaana jo olevien lasten opetukseen.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tarkoituksena on vahvistaa opettajien ja muun henkilöstön osaamista ja vahvistaa varhaista tukea osana esiopetuksen toimintakulttuuria. Lisäksi konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu vahvistaa sairaalaopetuksen ja esiopetuksen henkilöstön moniammatillisen ja monialaisen yhteistyön rakenteita. Oikea-aikaisella palveluiden antamisella lapsen omassa esiopetusryhmässä voidaan ehkäistä ongelmien kasautumista ja tukea esiopetukseen osallistumista.

Opetuksen järjestäjän tulee hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön

¹³⁴ Perusopetuslaki 4 a § (1090/2024)

¹³⁵ Perusopetuslaki 4 a §

¹³⁶ Perusopetuslaki 4 a §

¹³⁷ Perusopetuslaki 4 a §

¹³⁸ Perusopetuslaki 4 a §

¹³⁹ Perusopetuslaki 4 a §

sijaintikunnan kanssa moniammatillisessa yhteistyössä sopia konsultatiivisesta sairaalaopetuspalvelusta ja järjestää siirtymisen kannalta välttämätön tuki esiopetuksen järjestämiseksi¹⁴⁰. Mikäli opetuksen järjestäjä on muu kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta tai ilman kotikuntaa olevan lapsen asuinkunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa tulee kuulla. Sairaalaopetuksen päättyessä lapsi jatkaa siinä esiopetuksen toimipaikassa, johon hän kuului ennen sairaalaopetuksen järjestämistä.

5.5.3. Muut opetuspalvelut

Lapsi voi saada esiopetuksen aikana myös muita opetuspalveluita, mikäli lapsi tarvitsee niitä esiopetukseen osallistumisen tueksi. Muut opetuspalvelut ovat lapselle maksuttomia palveluja¹⁴¹ vastaavalla tavalla kuin tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet. Muiden opetuspalveluiden järjestämistavasta päättää opetuksen järjestäjä, ja palvelun järjestämisestä tehdään hallintolain mukainen päätös.

5.5.4. Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä

Lapsen esiopetus voidaan järjestää osittain toisin kuin perusopetuslaissa ja asetuksessa¹⁴² säädetään ja määrätään, jos se on perusteltua lapsen terveydentilaan liittyvästä syystä. Esimerkiksi lapsen pitkäaikais-sairaus voi estää tai vaikeuttaa lapsen osallistumista esiopetukseen järjestettävään opetukseen. Esiopetukseen osallistumisajan lyhentäminen tai esiopetuksen poikkeava järjestäminen ei ole mahdollista ilman päätöstä esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä. Hallintopäätös tulee tehdä aina, jos poikkeaminen ei ole tilapäinen tai vähäinen.

Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen esiopetuksen järjestämisestä poikkeavasti. Päätös voidaan tehdä vain lapsen tilanteesta johtuvilla, terveydentilaan liittyvillä syillä. Terveydentilan arvioivat terveydenhuollon ammattilaiset. Hallintopäätöstä varten tarvitaan asiantuntijalausunto esiopetukseen osallistumiseen vaikuttavasta tilanteesta, joka liitetään huoltajan hakemukseen. Koska kysymyksessä on opetuksen järjestäjän päätös, tulee päätöksen tekijän aina arvioida lapsen kokonaistilanne myös pedagogisesti eli miten lapsen oikeus esiopetukseen mahdollistuu. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä tehdään aina tapauskohtaisesti yksittäisen lapsen tilanteen perusteella. Päätöksen on oltava lapsen edun mukainen.

Esiopetuksen poikkeavaa järjestämistä koskevassa päätöksessä on yksilöitävä, miten lapsen esiopetus poikkeaa perusopetuslaissa, asetuksessa ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa säädetystä ja/tai määrätystä. Päätöksessä tulee käydä ilmi päätöksen voimassaoloaika. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä on voimassa määrääjän, enintään lukuvuoden. Jos lapsen saama esiopetuksen määrä alittaa esiopetuksen vähimmäistuntimäärän 700 tuntia tai jos päätös koskee esiopetuksen järjestämispaikkaa, ratkaisun toimivuutta tulee säännöllisesti arvioida. Kaikki päätöksessä päätetyt asiat tulee perustella.

¹⁴⁰ Perusopetuslaki 4 a §

¹⁴¹ Perusopetuslaki 31 §

¹⁴² Perusopetuslaki 18 § (1090/2024)

5.5.5. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen

Lapsen perusopetuksen aloittamista voidaan myöhentää vuodella¹⁴³, jos se on lapsen edun mukaista. Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen perusopetuksen aloittamisesta vuotta säädettyä myöhemmin. Hakemukseen tulee liittää psykologinen ja tarvittaessa lääketieteellinen selvitys. Opetuksen järjestäjä tekee myönteisen tai kielteisen hallintopäätöksen. Päätös tulee perustella, ja psykologiset ja mahdolliset lääketieteelliset selvitykset liitetään päätökseen.

Hallintopäätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tulee tehdä vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten. Päätöstä ei voi tehdä esimerkiksi siitä syystä, että perusopetuksessa ei olisi mahdollisuutta vastata lapsen oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeeseen. Päätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tehdään ennen kuin lapsi aloittaa perusopetuksessa.

Kun lapsen perusopetuksen aloitusta on myöhennetty vuodella, lapsella on oikeus osallistua esiopetukseen vielä yhden esiopetusvuoden ajan.

5.6. Paikallisesti päätettävät asiat

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden luku 5 lisätään paikalliseen opetussuunnitelmaan sellaisenaan, ja siihen lisätään paikallisesti päätettävät asiat alla olevan mukaisesti.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan:

- Luvun 5.1 osalta
 - Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämistä ohjaavat paikalliset käytännöt ja vastuut
 - Päiväkodin johtajan tai rehtorin vastuut tuen toteuttamisessa
 - Lukuvuosisuunnitelman rakenne tuen järjestämisen osalta sekä laatimisen ja tarkentamisen periaatteet ja vastuut
 - Toiminta siirtymävaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytännöt ja vastuut
 - Esiopetuksen ja esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen tuen yhteensovittamisen paikalliset käytännöt
- Luvun 5.2 osalta
 - Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden toteuttaminen, yhteistyörakenteet ja vastuut järjestäjä-, toimipaikka- ja ryhmätasolla
 - Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamisen käytännöt ja vastuut
- Luvun 5.3 osalta
 - Ryhmäkohtaisten tukimuotojen riittävyyden ja lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointiin ja tukitoimien toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen liittyvät käytännöt ja vastuut
 - Tukea koskevan päätöksen valmistelun käytännöt ja vastuut sekä päätöksestä päättämisen vastuu
- Luvun 5.4 osalta
 - Yhteistyökäytännöt huoltajan ja lapsen kanssa lapsikohtaisten tukitoimien arvioinnissa, suunnittelussa ja päätöksenteossa
 - Opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten sekä muiden monialaisen yhteistyön tahojen kanssa tehtävän yhteistyön ja kehittämisen periaatteet

¹⁴³ Perusopetuslaki 27 §

- Luvun 5.5 osalta

- Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksentekoon ja toteuttamiseen liittyvät yhteistyökäytännöt ja vastuut **(voimaan 1.8.2026)**
- Sairaalaopetuksen järjestämiseen liittyvät yhteistyökäytännöt ja vastuut
- Sairaalaopetuksen konsultaatiopalvelun toteuttamisen yhteistyökäytännöt ja vastuut
- Lapsen esiopetuksen poikkeavaan järjestämiseen ja päätöksentekoon liittyvät käytännöt ja vastuut
- Perusopetukseen aloittamiseen vuotta säädettyä myöhemmin kuuluva yhteistyö, käytännöt ja vastuut

Esiopetuksen järjestäjä kuvaa ja päättää 5.6. luvun paikallisesti päätettävät asiat kuntakohtaisessa esiopetussuunnitelmassa.

Pidennetty oppivelvollisuus 31.7.2026 saakka Joensuun seudun opetussuunnitelmassa Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Heitä ovat muun muassa näkö- ja kuulovammaiset sekä muutoin ruumiillisesti tai henkisesti vaikeasti vammaiset tai kehityksessään viivästyneet lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen. Keskivaikea kielellinen erityisvaikeus ei kuulu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin.

Kaikki näkö- tai kuulovammaiset, esimerkiksi kuulokojetta käyttävät eivät automaattisesti kuulu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, vaan päätöstä tulee harkita yllä olevan, opetussuunnitelman perusteiden mukaisen määritelmän pohjalta. Lievissä ja jopa keskivaikeissa kuulovammoissa, joissa koulunkäynti usein sujuu hyvin tukitoimien avulla tai joissakin tapauksissa lähes ilman tukitoimia ja oppilas tulee selviytymään perusopetuksen tavoitteista yhdeksässä vuodessa, ei päätös aina ole tarpeellinen. Lievä kehitysvamma ei automaattisesti kuulu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, vaan on selvitettävä, liittyykö siihen muita opiskelua hankaloittavia vaikeuksia, jolloin se voi harkinnanvaraisesti olla perusteena pidennettyyn oppivelvollisuuteen siirtymiseen.

Pidennetyn oppivelvollisuuden päätös tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkua. Mikäli todetaan, ettei oppilas enää kuulu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, tulee tehdä päätös siirtymisestä pidennetyn oppivelvollisuuden piiristä yleisen oppivelvollisuuden piiriin. ~~Siirtyminen pidennetyn oppivelvollisuuden piiristä yleisen oppivelvollisuuden piiriin edellyttää pedagogisen selvityksen laatimisen ja uuden erityisen tuen päätöksen tekemisen, jonka jälkeen oppilas joko jatkaa erityisessä tuessa tai siirtyy tehostettuun tukeen.~~ Kun pidennetystä oppivelvollisuudesta siirrytään yleiseen oppivelvollisuuteen, ei tarvita koulun ulkopuolista asiantuntijalausuntoa.

Jos pidennetyn oppivelvollisuuden ja samalla erityisen tuen päätös on jäänyt tekemättä tai oppilaan tilanne muuttuu esi- tai perusopetuksen aikana, voidaan päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdä myöhemminkin. Tällöin oppivelvollisuus ei enää voi pidentyä, mutta päätös vaikuttaa oppilaan opetusryhmän kokoon ja voi vaikuttaa opetettaviin aineisiin (oppiainejakoinen opetus/ opetus toiminta-alueittain.)

PIDENNETYN OPPIVELVOLLISUUDEN PIIRIIN KUULUVAN LAPSEN JA NUOREN KOULUPOLKU 31.7.2026 SAAKKA

Hallintopäätös sekä pidennetystä oppivelvollisuudesta että erityisestä tuesta tulee tehdä pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkua jo 5-vuotiaana. Päätöksen perusteluina tulee olla psykologinen tai lääketieteellinen lausunto. HOJKS laaditaan ensimmäisen esiopetusvuoden alussa. Päätöksen pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tekee opetuksenjärjestäjän määräämä taho. 1.8.2025 alkaen lapsikohtaisia tukitoimia koskeva järjestäminen ja päätöksenteko tehdään lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin, lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman ja tukea koskevan päätöksen mukaisesti.

5-vuotiaana 1. esiopetusvuosi
(vapaaehtoinen)

6-vuotiaana 1. esiopetusvuosi
(pakollinen)

1. esiopetusvuoden jälkeistä jatkoa pohditaan mahdollisimman varhaisesta vaiheesta alkaen huoltajien, esiopettajan, tulevan opettajan ja erityisopettajan välisenä yhteistyönä. Asiasta päätettäessä tehdään yhteistyötä myös sosiaali- ja terveystoimen asiantuntijoiden (terveydenhoitaja, psykologi, kuntoutuohjaaja, vammaispalvelut) kanssa. Tämä yhteistyö jatkuu koko perusopetuksen ajan.

6. vuotiaana 2. esiopetusvuosi

7. vuotiaana perusopetuksen 1. vuosiluokka

7. vuotiaana perusopetuksen 1. vuosiluokka

7. vuotiaana 2. esiopetusvuosi

Lapsen aloittaessa perusopetuksen 8-vuotiaana, tulee tehdä erillinen hallintopäätös perusopetuksen aloittamisesta vuotta säädettyä myöhemmin (PoL 27§).

Erityisen tuen päätös tarkistetaan 2. vuosiluokan jälkeen, ennen 7. vuosiluokalle siirtymistä sekä lapsen tuen tarpeen olennaisesti muuttuessa. Tarkistamista varten tehdään pedagoginen selvitys.

Oppivelvollisuus päättyy, kun 9. vuosiluokan oppimäärä on suoritettu hyväksytysti tai, kun sen lukuvuoden lopussa, kun oppilas täyttää 18 vuotta.

5.7 Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki Kontiolahden esiopetuksessa

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki 1.8.2025 alkaen

Kuvion lähde: Opetushallitus, Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden muutosten esittelywebinaari 10.3.2025

5.7.1 Tuen järjestämistä ohjaavat käytännöt ja vastuut Kontiolahdella

Esiopetusryhmän henkilöstö	- osallistuu tuen tarpeiden havainnointiin sekä tuen suunnittelemiseen, toteuttamiseen ja arviointiin osana esiopetuksen ja sitä täydentävän varhaiskasvatuksen jokapäiväistä toimintaa
Esiopetusryhmän opettaja	- havainnoi ja tunnistaa lasten ja ryhmän vahvuuksia sekä tuen tarpeita - vastaa oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista ryhmässään yhteistyössä ryhmän muun henkilöstön kanssa - vastaa ryhmäkohtaisten tukimuotojen suunnittelemisesta, toteuttamisesta ja arvioinnista ryhmässään yhteistyössä muun henkilöstön kanssa - vastaa lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnista ja lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimisesta yhteistyössä ryhmän toisen opettajan, kiertävän varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä ryhmän muun henkilöstön kanssa - toteuttaa lapsikohtaisia tukitoimia sekä arvioi niiden toteutumista ja vaikuttavuutta yhdessä ryhmän toisen opettajan, muun henkilöstön ja kiertävän varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa - tiedottaa huoltajille oppimisen tuen järjestämisen tavoista sekä lapsen oikeudesta tukeen

	- keskustelelee huoltajien kanssa lapsen tuen tarpeista ja osallistaa heidät tuen tarpeiden arviointiin sekä lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen - selvittää lasten näkemykset ja ottaa ne huomioon tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa lapsen iän ja kehityksen mukaisella tavalla - tekee monialaista yhteistyötä lasten ja ryhmän tarpeiden mukaan
Esiopetuksen toimipaikan esimies	- vastaa inklusiivisen toimintakulttuurin kehittämisestä toimipaikassa - vastaa yksikkötasolla laadukkaan peruspedagogiikan toteutumisesta ryhmissä - huolehtii oppimisympäristöjen rakentamisen ja kehittämisen edellytyksistä niin, että ne mahdollistavat kaikkien lasten osallistumisen sekä tukevat monipuolisesti kaikkien lasten kehitystä ja oppimista - osallistuu oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin erityisesti rakenteellisten järjestelyiden osalta yhteistyössä esiopetusryhmän opettajan ja kiertävän varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa, esim. • suunnittelee esiopetusryhmät yhteistyössä toisten esimiesten kanssa • suunnittelee esiopetusryhmien henkilöstörakenteen siten, että ryhmässä voidaan huomioida lasten tarpeet ja saavuttaa esiopetukselle asetetut tavoitteet • huolehtii omalta osaltaan esteettömyyttä edistävästä järjestelystä • vastaa yksikkötasolla henkilöstön osaamisen ylläpitämisestä ja vahvistamisesta
Esiopetuksesta vastaava esimies	- edellä mainittujen lisäksi koordinoi esiopetusryhmien välistä yhteistyötä
Kiertävä varhaiskasvatuksen erityisopettaja	- tukee esimiehiä sekä ryhmien henkilöstöä tuen järjestämisessä ja toteuttamisessa - osallistuu ryhmämuotoisten tukimuotojen toteuttamiseen antamalla erityispedagogiseen osaamiseensa perustuvaa opetusta ryhmässä samanaikais- tai yhteisopetuksena ryhmän opettajan kanssa - osallistuu lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin ja tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen - toteuttaa lapsikohtaista tukea antamalla säännöllistä, pitkäkestoista opetusta muun opetuksen yhteydessä, pienryhmässä tai yksilöopetuksena lapsen tarpeiden mukaan - konsultoi henkilöstöä esiopetuksessa ja sitä täydentävässä varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen sekä niiden yhteensovittamiseen liittyvissä asioissa
Esiopetuksen tukitiimi (sovitut kveot + oppimisen tuen koordinaattori tarpeen mukaan)	- koordinoi oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämistä sekä varmistaa, että tuki ja tuen resursointi toteutuvat yhdenvertaisesti ja johdonmukaisesti yhteisten linjausten mukaan eri toimipaikoissa - tekee esitykset lapsikohtaisista tukitoimista varhaiskasvatuksen päällikölle - oppimisen tuen koordinaattori osallistuu tukitiimiin tarvittaessa esi- ja perusopetuksen tuen yhteensovittamiseksi
Varhaiskasvatuksen tukitiimi (sovitut kveot)	- koordinoi esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen tuen järjestämistä ja varmistaa, että lapsen tuki ja tuen resursointi toteutuvat yhdenvertaisesti ja johdonmukaisesti yhteisten linjausten mukaan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen eri toimipaikoissa - tekee varhaiskasvatuksen päällikölle esitykset varhaiskasvatuksen tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä apuvälineistä

Varhaiskasvatuksen päällikkö	- varmistaa oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämisen edellyttämät riittävät resurssit esiopetuksen toimipaikkoihin - tekee päätökset lapsikohtaisista tukitoimista, opetukseen osallistumisen edellyttämistä palveluista ja apuvälineistä sekä esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä (jos kyseessä ei ole varhennettu oppivelvollisuus)
Kasvatus- ja koulutusjohtaja	- tekee päätökset pidennetystä / varhennetusta oppivelvollisuudesta sekä samassa yhteydessä päätettävästä esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä - perusopetuksen aloituksen aikaistamisesta / myöhentämisestä
Kasvatus- ja koulutuslautakunta	- tekee päätöksen lapsikohtaisista tukitoimista, mikäli huoltajien kanta päätökseen on kielteinen

Lukuvuosisuunnitelma toimipaikan tuen suunnittelun työvälineenä

Kontiolahdella esiopetuksen lukuvuosisuunnitelma muodostuu kaikkia esiopetuksen toimipaikkoja koskevasta yhteisestä osiosta sekä sitä täydentävästä toimipaikkakohtaisesta osiosta. Yhteisen osion laatimisesta vastaa esiopetuksesta vastaava esimies, ja toimipaikkakohtaisten tarkennusten laatiminen on esiopetusryhmien opettajien vastuulla. Lukuvuosisuunnitelman yhteisessä osiossa kuvataan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämisen ja sen yhteydessä tehtävän yhteistyön yhteiset periaatteet. Esiopetuksen opettajat tarkentavat toimipaikkakohtaiseen lukuvuosisuunnitelmaan, kuinka kussakin ryhmässä rakennetaan inklusiivista toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä sekä kuinka ryhmässä toteutuvat tuen rakenteet, toimintatavat, työn- ja vastuunjako, moniammatillinen ja monialainen yhteistyö sekä huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö. Toimipaikkakohtaisessa lukuvuosisuunnitelmassa kuvaillaan myös oppimisen edellytyksiä tukevat pedagogiset opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamisen tavat sekä niiden arviointikäytännöt. Toimipaikkakohtaista lukuvuosisuunnitelmaa arvioidaan ja päivitetään tarvittaessa lukuvuoden aikana, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa. Lukuvuosisuunnitelman keskeisistä sisällöistä tiedotetaan syyslukukauden alussa huoltajille.

Esiopetuksen ja sitä täydentävän varhaiskasvatuksen tuen yhteensovittaminen

Esiopetus ja sitä täydentävä varhaiskasvatus järjestetään Kontiolahdella samoissa tiloissa ja niitä toteuttavat samat työntekijät, joten lapsen päivästä muodostuu ehjä kokonaisuus ja lapsi saa tarvitsemaansa tukea johdonmukaisesti ja katkeamatta koko päivän ajan. Esiopetuksessa oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot suunnitellaan lukuvuosisuunnitelmaan, ja lapsikohtaiset tukitoimet lapsen tuen toteuttamista koskevaan suunnitelmaan Wilma-järjestelmässä. Lapsen täydentävässä varhaiskasvatuksessa saama tuki kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan Daisy-järjestelmässä.

5.7.2 Toimintatavat ja tiedonsiirtokäytännöt siirtymävaiheissa

Lapsen saaman tuen tulee toteutua johdonmukaisena jatkumona varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen aikana sekä niiden nivelvaiheissa. Tiedonsiirtopalaverissa siirretään opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot, joita ovat tukea koskevassa päätöksessä päätetyt asiat. Jos katsotaan tarpeelliseksi siirtää muuta tietoa, tästä sovitaan huoltajien kanssa erikseen. Huoltajille annetaan tietoa nivelvaiheiden tiedonsiirtokäytännöistä ja tiedonsiirron lähtökohtana on toteuttaa se huoltajien kanssa yhteisymmärryksessä. Esiopetuksen toimipaikat suunnittelevat nivelvaiheiden toimintatavat ja aikataulut tarkemmin nivelvaihesuunnitelmaan, joka on liitetty osaksi lukuvuosisuunnitelmaa.

Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen esiopetusryhmien esimiehet saavat kiertäviltä varhaiskasvatuksen erityisopettajilta tietoa esiopetukseen siirtyvien lasten tuen tarpeista, jotka he huomioivat suunnitellessaan esiopetusryhmien henkilöstörakenteita ja muita mahdollisesti tarvittavia resursseja. Esiopetuksen alkamista edeltävänä keväänä järjestetään yksikkökohtaiset tiedonsiirtopalaverit kiertävän varhaiskasvatuksen erityisopettajan, yksikön esimiehen sekä varhaiskasvatus- ja esiopetusryhmien opettajien kesken. Tehostetussa ja erityisessä tuessa olevien lasten osalta järjestetään tarvittaessa yksilölliset tiedonsiirtopalaverit, joihin voivat osallistua myös lapsen huoltajat sekä lapsen kanssa työskentelevät muut ammattilaiset, esim. terapeutit. Tietoa siirretään erityisesti siitä näkökulmasta, millaisista opetusjärjestelyistä ja tukimuodoista lapsi hyötyy, jotta esiopetuksen opettajat voivat hyödyntää tietoa suunnitellessaan esiopetusryhmän toimintaa. Myös lapsen mahdolliset asiantuntijalausunnat siirretään huoltajien luvalla esiopettajalle. Lapsen tuen tarpeet arvioidaan kuitenkin varsinaisesti vasta esiopetuksen alettua, kun nähdään, miten ne ilmenevät nimenomaan esiopetuksen oppimisympäristössä. Jos lapsella on ollut varhaiskasvatuksessa apuvälineitä tai hän on saanut tulkitsemispalveluita, lapsikohtaista avustamispalvelua tai erityisopettajan antamaa säännöllistä tai kokoaikaista opetusta, voidaan lapsikohtaisten tukitoimien tarve arvioida jo esiopetusta edeltävänä keväänä. Lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioi tällöin esiopetuksen tukitiimi, joka tekee esitykset lapsikohtaisista tukitoimista varhaiskasvatuksen päällikölle.

Jos tukea saavan lapsen esiopetuspaikka vaihtuu kesken esiopetusvuoden kunnan sisällä, opetuksen järjestämisen kannalta oleellinen tieto siirretään kiertävien varhaiskasvatuksen erityisopettajien ja esiopetusryhmien opettajien yhteistyönä esiopetusryhmästä toiseen. Samoin toimitaan lapsen muuttaessa kunnasta toiseen, jos lapsen tuleva esiopetuspaikka on tiedossa.

Lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen tiedonsiirto toteutetaan koulun alkua edeltävänä keväänä esiopetusryhmien opettajien, kiertävän varhaiskasvatuksen erityisopettajan, vastaanottavan koulun erityisopettajan ja tulevan luokanopettajan välisessä yhteistyössä. Lasten tuen tarpeet huomioidaan perusopetuksen opetusryhmiä muodostettaessa.

5.7.3 Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot

Inklusiivisen toimintakulttuurin vahvistaminen

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen ja ryhmäkohtaisten tukimuotojen tarkoitus on ennaltaehkäistä vahvempien tuen tarpeiden muodostumista. Ne ovat sellaisia opetusjärjestelyjä ja tukimuotoja, joista hyötyvät useat ryhmän lapset. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat keskeinen osa esiopetuksen toimintakulttuuria. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat inklusiiviset periaatteet. Niiden mukaan opetusjärjestelyiden ja ryhmäkohtaisten tukimuotojen tavoitteena on mahdollistaa jokaisen lapsen osallistuminen ryhmän yhteiseen toimintaan. Pedagogisten järjestelyiden suunnittelussa ja toteutuksessa tulee käyttää ensisijaisesti toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Inklusiivisia periaatteita ovat: kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen, sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusiivisten periaatteiden lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus: Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksiensa ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään kaikkien lasten osallisuutta ja oppimista sekä vastataan lasten erilaisiin tarpeisiin. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, saavutettavuuteen sekä oppimisen vaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen.

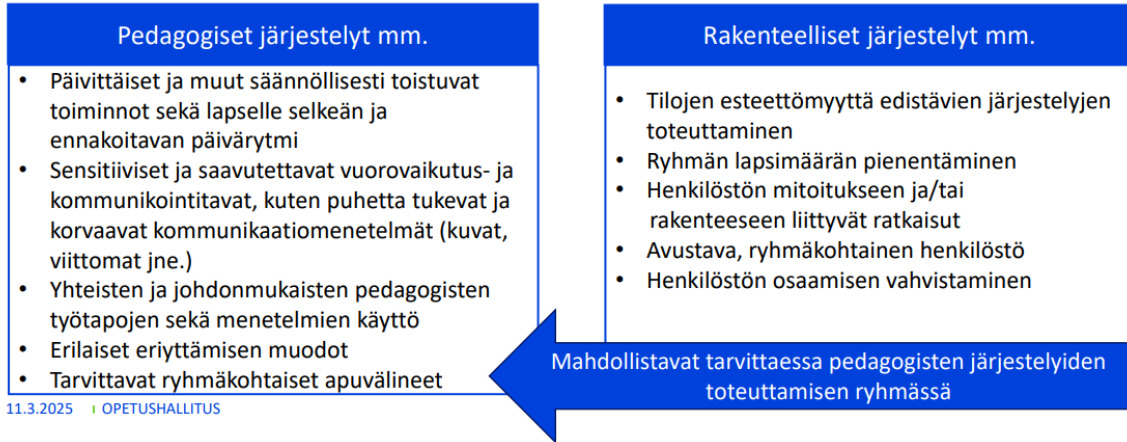
(Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014)

Esteettömyyden huomioimisen perustana on kaikkien esiopetuksen työntekijöiden asenne-esteettömyys. Sillä tarkoitetaan yhdenvertaisuuden ja osallisuuden tietoista edistämistä sekä lapsen toimintaa ja osallisuutta haittaavien esteiden tunnistamista ja poistamista. Asenne-esteettömyyttä on kunkin lapsen hyväksyminen omana itsenään, kunkin vahvuuksien tunnistaminen ja onnistumisten huomaaminen sekä halu ymmärtää ja tukea lasten erilaisia tarpeita. Asenne-esteettömyys edellyttää ryhmän työntekijöiltä omien ajattelu- ja toimintatapojen reflektointia ja tarkastelua ja valmiutta kehittää niitä tarpeen mukaan. Saavutettavuus esiopetuksessa turvataan käyttämällä ryhmän jokapäiväisessä toiminnassa monipuolisesti vuorovaikutusta tukevia menetelmiä, esimerkiksi kuvia. Huomiota kiinnitetään myös sosiaaliseen saavutettavuuteen, jonka myötä jokainen lapsi voi kokea kuuluvansa ryhmään omana itsenään. Tätä edistetään rakentamalla ryhmässä tietoisesti yhteisöllistä toimintakulttuuria ja ilmapiiriä. Toimintakulttuurin kehittämisestä sekä tuen menetelmien juurruttamisesta osaksi jokapäiväistä työtä vastaa toimipaikkatasolla esimies ja tiimitasolla ryhmän opettajat. Kiertävät varhaiskasvatuksen erityisopettajat tukevat heitä tässä työssä. Tiimit täsmenävät lukuvuosisuunnitelman toimipaikkakohtaisessa osiossa, kuinka inklusiiviset periaatteet otetaan huomioon ryhmän jokapäiväisessä toiminnassa.

Asenne-esteettömyys edellyttää työntekijöiltä omien ajattelu- ja toimintatapojen tarkastelua

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden suunnittelu ja toteuttaminen

Oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä suunnitellaan ja toteutetaan osana kaikkea esiopetusryhmän toimintaa ryhmän tarpeiden mukaisesti. Ne voivat olla luonteeltaan rakenteellisia ja pedagogisia.

Kuvion lähde: OPH, Teemawebinaari Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot 19.3.2025

Rakenteellisten järjestelyjen suunnittelusta vastaa esiopetuksen toimipaikan esimies tehden yhteistyötä toisten esimiesten, ryhmän opettajien sekä kiertävien varhaiskasvatuksen erityisopettajien kanssa. Tarvittaessa yhteistyötä tehdään myös lapsen huoltajien ja monialaisten yhteistyötahojen kanssa. Rakenteelliset järjestelyt suunnitellaan mahdollisimman ennakoivasti lukuvuoden alkamista edeltävänä keväänä, mutta niitä muokataan tarvittaessa vuoden mittaan. Rakenteellisena resurssina Kontiolahden esiopetusryhmissä käytetään tarvittaessa lisähenkilöstöä, jolloin ryhmään on lisätty lastenhoitajaresursseja. Ryhmän kokoa voidaan myös pienentää. Esimies vastaa yksikkötasolla henkilöstön osaamisen ylläpitämisestä ja vahvistamisesta käymällä henkilöstön kanssa pedagogista keskustelua ja kartoittamalla täydennyskoulutustarpeita. Täydennyskoulutustarpeet käsitellään esimiesten ja varhaiskasvatuksen päällikön yhteisissä keskusteluissa ja koulutusta järjestetään vuosittain tarpeen mukaan. Tuen kokonaisresurssoinnista järjestäjätasolla vastaa varhaiskasvatuksen päällikkö.

Pedagogisten järjestelyiden suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista vastaavat esiopetusryhmien opettajat. Suunnittelun pohjaksi ryhmän henkilöstö havainnoi ryhmän ja lasten tarpeita pitkin lukuvuotta. Kiertävä varhaiskasvatuksen erityisopettaja tukee henkilöstöä opetusjärjestelyiden suunnittelussa ja toteuttamisessa. Myös moniammatilliset yhteistyötahot voivat antaa niihin liittyvää konsultaatiota. Yhdessä sovitut pedagogiset järjestelyt kirjataan lukuvuosisuunnitelman toimipaikkakohtaiseen osioon. Siinä tiimi sopii mm. keskinäisestä vastuunjaostaan, pienryhmien joustavista muodostamistavoista sekä oppimisympäristön ja toimintatapojen muokkaamisesta lasten tarpeiden perusteella. On tärkeää, että koko henkilöstö sitoutuu toimimaan sovittujen järjestelyiden mukaisesti ja toteuttaa sovittuja toimintatapoja johdonmukaisesti ja pitkäkestoisesti. Opetusjärjestelyiden toimivuutta ja vaikuttavuutta arvioidaan säännöllisesti ja niitä muutetaan tarvittaessa.

Kontiolahtelaisten eskareiden ajatuksia oppimisesta ja opetusjärjestelyistä

Oppimista tapahtuu:

- eskaritunneilla ja oppimistuokioilla
- luokassa, pulpetin ääressä, omalla paikalla
- metsässä
- liikuntasalissa
- kirjastossa
- harrastuksissa
- mummolassa
- joka paikassa

Oppiminen on kivaa, koska sitten voi tehdä niitä opittuja asioita.

Oppimista häiritsee:

- jos ei harjoittele
- ympäristön tapahtumat ja äänet (jos joku huutaa, pelleilee, höpöttää vieressä, keskeyttää, tekee omia juttujaan, luokan hälinä, koulun kuulutukset)
- ympäristön muut ärsykkeet (pyörivällä tuolilla haluaisi vain pyöriä, lelut houkuttelevat leikkimään, musiikki tai pelit voivat häiritä: jos pelaa liikaa niin ne ajatukset)
- jos ei halua tehdä asioita, jos ei tiedä eikä osaa ja jos pitää paljon harjoitella
- väsymys
- kiusaaminen, tappeleminen, riitely, toisen ärsyttäminen, jos yhteisistä leikeistä ei päästä sopuun

Jos joku huutaa, niin hankaloittaa ihan sikana.

Oppimista auttaa:

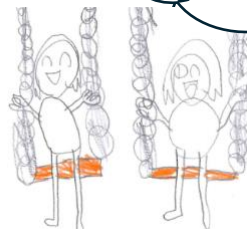
- tekeminen ja harjoittelemineen, toistaminen, kertaaminen, sinnikkyys, kiinnostus aiheeseen
- kuunteleminen ja katsominen, kynällä tekeminen
- tuttu toimintaympäristö ja tilat
- mukava toimintaympäristö (säkkituoli, matot, pienemmät leikkutilat, leikkiympäristöt, ulkoympäristöt, ulkoleikkutilat, siisti luokkatila missä voi myös leikkiä)
- oma rauhallinen paikka omassa luokassa
- opettajan johdolla oppiminen, yhdessä asioiden läpikäyminen, aikuisen apu ja ohjaaminen
- pelaaminen, leikkimällä ja toiminnallisesti oppiminen
- kaverin kanssa yhdessä tekeminen, kaverin malli ja apu
- kaikkien ottaminen leikkiin mukaan
- kirjat, iPad, älytaulu
- apuvälineet, stressi- ja hypistelylelut
- kun miettii kivoja asioita, hyvä mieli auttaa oppimisessa
- riittävä uni

Opin uusia leikkejä jumppasalissa kuten sitkeä toffee.

Kun saa tehdä kaverin kanssa yhdessä, asioita oppii helpommin.

Aluksi uudet paikat jännittää, mutta kun käy monta kertaa, niin huomaa että tähän on ihan tuttua.

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamisen käytännöt ja vastuut

Ryhmäkohtaisia tukimuotoja ovat yleinen tukiopeetus, opetuskielen tukiopeetus ja erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä (kuvio alla).

Opettajan antama yleinen tukiopeetus	Opettajan antama opetuskielen tukiopeetus	Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä
- tavoitteena lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeminen - kohdentuu ensisijaisesti oppimiskokonaisuuksiin - ryhmän toiminnan eriyttämistä - annetaan joustavissa pienemmissä ryhmissä - voidaan antaa ennakoivasti ja vastata myös lasten sairaspissaoloista johtuviin lyhytaikaisiin tuen tarpeisiin	- tavoitteena lasten opetuskielen taidon vahvistaminen - järjestetään siten, että mahdollisimman moni lapsi voi hyötyä - annetaan osana esiopetuksen opetusta niin usein, kun on tarpeen - suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan kielitietoisien ja suomi/ruotsi toisena kielenä - opetuksen näkökulmat	- erityispedagogiseen osaamiseen perustuvaa opetusta - kohdennetaan koko ryhmän tasolla havaittuihin tuen tarpeisiin ja vaikeuksiin, joihin voidaan vaikuttaa erityisopettajan samanaikais- tai yhteisopetuksena tarjotulla tuella ja opetuksella - toteutetaan koko esiopetusryhmän kanssa - mahdollistaa opetuksen myös pienemmille lapsiryhmille Erityisopettaja voi antaa myös konsultaatiota, joka kohdentuu ryhmässä toimivalle opettajalle ja muulle henkilöstölle.

11.3.2025 | OPETUSHALLITUS

Kuvion lähde: OPH, Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden muutosten esittelywebinaari 10.3.2025

Yleistä tukiopeutusta ja opetuskielen tukiopeutusta antavat esiopetusryhmän opettajat lasten erilaisten tarpeiden mukaan joustavasti muodostetuissa pienryhmissä ja osana jokapäiväistä toimintaa.

Tukiopeutuksessa käytetään monipuolisia toiminnallisia ja leikinomaisia menetelmiä. Yleinen tukiopeetus kohdistuu ensisijaisesti oppimiskokonaisuuksiin. Opetuskielen tukiopeutuksella vahvistetaan lasten opetuskielen osaamista. Koska kieli on ajattelun, vuorovaikutuksen ja ilmaisun väline, tukee opetuskielen osaaminen oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Opetuskielen tukiopeetus voi olla esimerkiksi leikin sanoittamista, kirjan vuorovaikutteista lukemista tai erilaista sanastoa sisältäviä liikunta- ja siirtymätilanteiden leikkejä. Erityisopettajan antamaa opetusta muun opetuksen yhteydessä toteuttavat kiertävät varhaiskasvatuksen erityisopettajat tai ryhmässä toimivat varhaiskasvatuksen erityisopettajat. Sitä toteutetaan yhteisopetuksena ja samanaikaisopetuksena, useimmiten lasten tarpeiden mukaan muodostetuissa pienryhmissä.

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttaminen edellyttää esiopetusryhmän opettajien, muun henkilöstön ja kiertävän varhaiskasvatuksen erityisopettajan tiivistä yhteistyötä. Yhteisillä keskusteluilla rakennetaan yhteistä näkemystä esiopetusryhmän ja lasten tuen tarpeista. Yhteisopettajuus edellyttää, että erityisopettajat ja esiopetusryhmän opettajat myös suunnittelevat toimintaa yhdessä. Tarkemman tukiopeutuksen suunnittelun opettajat tekevät yhteisellä suunnitteluajallaan. Opettajat sopivat keskinäisestä työnjaostaan sekä kirjaavat ryhmäkohtaisten tukimuotojen suunnittelun ja arvioinnin

käytännöt toimipaikkakohtaiseen lukuvuosisuunnitelmaan esiopetusvuoden lokakuuhun mennessä. Ryhmän tuen tarpeista käydään yhteinen keskustelu opettajien, erityisopettajan ja toimipaikan esimiehen kesken. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteutumista ja vaikuttavuutta arvioidaan pitkin lukuvuotta ja niitä muunnellaan tarpeen mukaan.

5.7.4 Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen

Lapsen oppimista ja esiopetukseen osallistumista tuetaan ensisijaisesti oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla. Jos havaitaan, että ne eivät ole lapselle riittävä tuki, on lapsella oikeus saada lapsikohtaisia tukitoimia yksilölliseen tarpeeseen perustuen. Alla olevaan taulukon on koottu lapsikohtaiset tukitoimet.

Lapsikohtaiset tukitoimet		
Säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä • pitkäkestoista, esimerkiksi lukukauden tai lukuvuoden pituinen jakso • toteutetaan esiopetusryhmässä, johon muodostetaan pienryhmä lapsikohtaisen tuen tarpeiden perusteella ja lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamiseksi • opetusta voidaan toteuttaa myös yksilöopetuksena, jos se on lapsen tuen tarpeiden kannalta tarkoituksenmukaista		Erityisopettajan antama opetus pienryhmässä • toteutetaan kokoaikaisesti • pienryhmä voi olla erityisryhmä tai pienennetty esiopetusryhmä, johon lapsi osallistuu esiopetuksen ajan
Tulkitsemispalvelut • viittomakielellä tai muilla kommunikaatio-omenetelmillä annettavat tulkitsemispalvelut • oikeus lapsilla, joilla on kuulovamma, kuulonäkövamma tai puhevamma, ja jotka tarvitsevat palvelua esiopetukseen osallistumiseksi	Avustajapalvelut • annetaan tilanteessa, jossa muut oppimista ja osallistumista tukevat järjestelyt ja ryhmäkohtainen avustava henkilöstöresurssi eivät tue lapsen yhdenvertaista osallistumista esiopetukseen • lapsikohtainen avustaja tukee lapsen osallistumista ryhmän toimintaan yhdessä ryhmän muun henkilöstön kanssa • avustaja voi esiopetustoiminnan aikana auttaa myös muita lapsia, jotta esiopetuksen opettaja voi opettaa lasta hänen yksilölliset tarpeensa huomioiden	Apuvälineet • tarkoitetaan esiopetukseen osallistumisen edellyttämiä apuvälineitä, joiden avulla tuetaan lapsen mahdollisuuksia oppia ja toimia esiopetusryhmässä opetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti • opetukseen osallistumisen edellyttämät apuvälineet järjestetään lapsen tarpeiden mukaan hänen käyttöönsä ryhmä- ja henkilökohtaisesti

Esiopetusryhmän opettajat tekevät yhteistyössä kiertävän varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnin ja laativat lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman. Myös toimipaikan esimies osallistuu lapsikohtaisista tukitoimista käytäviin keskusteluihin. Tuen tarpeen arvioinnissa käsitellään ainoastaan tukitoimien suunnittelun ja toteuttamisen kannalta tarpeellista tietoa. Tuen tarpeen arvioinnin yhteydessä on tärkeää tehdä ryhmässä toteutettujen opimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden ja ryhmäkohtaisten tukimuotojen vaikuttavuuden arviointia. Esiopetuksen henkilöstön lisäksi myös lapsen huoltajat tai opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset voivat tehdä aloitteen ja osallistua tukitoimien tarpeen arviointiin sekä lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen.

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevat suunnitelmat käsitellään esiopetuksen tukitiimissä. Tukitiimiin osallistuvat sovitut kiertävät varhaiskasvatuksen erityisopettajat sekä mahdollisuuksien mukaan molemmat opettajat esiopetusryhmästä, jonka lapsen asia on käsiteltävänä. Tukitiimissä muodostetaan yhteisesti keskustellen kokonaiskuva ja yhteistä näkemystä lapsikohtaisen tuen tarpeesta. Tämän pohjalta tehdään esitys lapsikohtaisista tukitoimista varhaiskasvatuksen päällikölle, joka tekee tukitoimista hallintopäätöksen. Ennen päätöksen tekemistä järjestetään hallintolain mukainen huoltajien kuuleminen. Jos huoltajien kanta päätökseen on kielteinen, päätöksen lapsikohtaisesta tuesta tekee kasvatus- ja koulutuslautakunta. Huoltajan ja lapsen kuulemiseen liittyvät käytännöt sekä muu yhteistyö lapsikohtaisten tukitoimien arvioinnissa ja suunnittelussa on kuvattu luvussa 5.6.5. Lapsikohtaisten tukitoimien käynnistyttyä arvioidaan lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyyttä aina tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuoden aikana, ja suunnitelmaa päivitetään tarpeen mukaan.

5.7.5 Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö

Yhteistyökäytännöt huoltajan ja lapsen kanssa lapsikohtaisten tukitoimien arvioinnissa, suunnittelussa ja päätöksenteossa

Huoltajille kerrotaan esiopetusvuoden alussa kaikkia lapsia koskevasta oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuesta esimerkiksi lukuvuosisuunnitelmasta laaditussa tiivistelmässä tai huoltajailloissa. Huoltajiin rakennetaan luottamuksellista vuorovaikutussuhdetta jokapäiväisissä kohtaamisissa ja heille annetaan yksilöityä tietoa oman lapsensa hyvinvoinnista ja oppimisesta sekä millaisista opetusjärjestelyistä tai ryhmäkohtaisista tukimuodoista hän mahdollisesti hyötyy. Huoltajia myös kannustetaan ottamaan matalalla kynnyksellä puheeksi, jos heillä itsellään on herännyt huoli lapsen oppimisesta tai hyvinvoinnista. Jos

kaikille yhteiset opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot eivät tue lapsen oppimista ja esiopetukseen osallistumista riittävästi ja lapsen arvioidaan tarvitsevan lapsikohtaisia tukitoimia, tästä kerrotaan huoltajalle. Huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa on tärkeää sensitiivinen, kunnioittava ja ymmärtävä lähestymistapa. Lapsen tuen tarpeiden rinnalla huoltajille tuodaan esiin lapsen vahvuuksia ja onnistumisia sekä kuinka niitä voidaan huomioida tukea järjestettäessä. Huoltajille tarjotaan mahdollisuus osallistua lapsen tuen tarpeen arviointiin ja lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen sopimalla tähän erillinen keskusteluaika. Huoltajien antaessa luvan tuen tarpeen arviointiin voidaan kutsua mukaan myös lasta tutkivia, hoitavia ja kuntouttavia asiantuntijatahoja.

Ennen lapsikohtaisten tukitoimien päätöksen tekemistä järjestetään hallintolain mukainen huoltajien tai muun laillisen edustajan kuuleminen. Jos huoltajat eivät ole osallistuneet tuen tarpeen arviointiin ja lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen, niiden sisältö annetaan tiedoksi huoltajan kuulemislomakkeen liitteenä. Kuulemisen päivämäärä ja huoltajien näkemys kirjataan kuulemislomakkeeseen. Päätös pannaan täytäntöön heti ja se on voimassa toistaiseksi, vaikka huoltaja hakisi päätökseen muutosta tai sen kumoamista. Huoltaja ei voi kuitenkaan kieltäytyä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuesta. Toisaalta, jos huoltaja haluaa, että lapselle annetaan lapsikohtaisia tukitoimia, vaikka tuen tarpeen arvioinnin perusteella lapsikohtaisen tuen tarvetta ei ole, varhaiskasvatuksen päällikkö voi tehdä kielteisen tukea koskevan päätöksen.

Lasta kuullaan tuen tarpeen arvioinnin ja päätöksenteon yhteydessä hänen ikäänsä ja kehitykseensä sopivalla tavalla. Kuuleminen nivotaan esiopetuksessa järjestettyyn toimintaan selvittäen esimerkiksi asioita, jotka kiinnostavat lasta, jotka hän kokee vaikeaksi tai jotka auttavat häntä osallistumaan ja oppimaan uusia asioita. Kuulemisessa voidaan hyödyntää esimerkiksi Kesä -kettumateriaalia. Tuen toteutumista ja vaikuttavuutta arvioidaan huoltajan ja lapsen kanssa tarvittaessa lukuvuoden aikana, ja viimeistään esiopetusvuoden keväällä järjestettävässä keskustelussa.

Yhteistyö opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisten sekä muiden monialaisten yhteistyötahojen kanssa

Ryhmän ja lasten tuen tarpeiden arvioinnissa sekä tukitoimien suunnittelussa tehdään tarvittaessa yhteistyötä opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisten sekä muiden monialaisten yhteistyötahojen kanssa. Yhteistyö tuo tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun laajempaa näkökulmaa ja osaamista. Yhteistyö opiskeluhoitopalveluiden kanssa on kuvattu Kontiolahden kunnan esi- ja perusopetuksen opiskeluhoitosuunnitelmassa.

Muita monialaisia yhteistyötahoja ovat mm. hyvinvointialueen lapsiperheiden palvelut ja lastensuojelu, erikoissairaanhoidon asiantuntijat sekä hyvinvointialueen ja yksityisten palveluntuottajien tuottamat terapiapalvelut. Yhteistyöpalaverin koollekutsujana voivat toimia esiopetuksen opettajat, kiertävät varhaiskasvatuksen erityisopettajat tai yhteistyötahot, mutta myös huoltajat voivat tehdä aloitteen palaverin järjestämiseksi. Yhteistyöpalaverissa sovitaan, kuinka lapsen tuki käytännössä järjestetään, kunkin toimijan vastuut sekä tuen toteutumisen seurannan ja arvioinnin käytännöt. Yhteistyö voi olla myös esimerkiksi lapsen terapian yhteydessä annettavaa konsultaatiota ja molemminpuolista tiedonvaihtoa. Esiopetusryhmän henkilöstö voi hyödyntää muilta ammattilaisilta saamaansa ohjausta koko ryhmän toiminnan suunnittelussa, mutta ei vastaa lapsen kuntoutuksen toteuttamisesta. Muiden ammattilaisten toteuttama kuntoutus (terapiat) pyritään ajoittamaan ryhmän toiminta-ajan ulkopuolelle, niin ettei lapsi joudu olemaan pois ryhmän yhteisestä toiminnasta.

5.7.6 Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä

Pidennetty oppivelvollisuus (voimassa 31.7.2026 saakka)

Pidennettyä oppivelvollisuutta on kuvattu seudullisessa esiopetussuunnitelmassa. Pidennetyn oppivelvollisuuden ja erityisen tuen päätökset sekä henkilökohtaiset opetuksen järjestämistä koskevat suunnitelmat päivitetään uudistetun perusopetuslain 4 a –luvun mukaiseksi 31.8.2026 mennessä.

Varhennettu oppivelvollisuus (voimassa 1.8.2026 alkaen)

Jos lapsen arvioidaan tarvitsevan enemmän aikaa esi- ja perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi oppimiskykyyn ja kehitykseen vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi,

varhennetaan oppivelvollisuus alkamaan vuotta säädettyä aikaisemmin, eli sinä vuonna, kun lapsi täyttää 6 vuotta. Tällöin lapsella on oikeus saada esiopetusta sinä vuonna, kun hän täyttää 5 vuotta. Varhennetun oppivelvollisuuden tarve arvioidaan varhaiskasvatuksen opettajan, kiertävän varhaiskasvatuksen erityisopettajan, oppimisen tuen koordinaattorin ja huoltajien sekä tarvittaessa terveydenhuollon ammattilaisten yhteistyönä. Hallintopäätöksen valmistelussa hyödynnetään myös lapsesta annettuja psykologisia ja lääketieteellisiä lausuntoja ja selvityksiä. Päätöksen varhennetusta oppivelvollisuudesta tekee kasvatus- ja koulutusjohtaja. Siirtymävaihe esiopetuksesta perusopetukseen toteutetaan esiopetuksen opettajan, kiertävän varhaiskasvatuksen erityisopettajan, oppimisen tuen koordinaattorin ja vastaanottavan koulun erityisopettajan sekä huoltajien yhteistyönä.

Sairaalaopetus

Esiopetus järjestetään aina ensisijaisesti lapsen omassa esiopetusryhmässä. Jos lapsi tarvitsee terveydentilansa vuoksi pitkäaikaista sairaalahoitoa, voidaan esiopetusta järjestää tarvittaessa ja lapsen voinnin salissa myös sairaalaopetuksessa. Sairaalaopetuksen järjestäjältä voidaan hakea myös lapsen omassa esiopetuspaikassa annettavaa konsultaatiopalvelua, jos tarvitaan vaativaa monialaista osaamista muiden kuin erikoissairaanhoidon potilaana olevien lasten esiopetuksen järjestämisen tueksi. Sairaalaopetuksesta ja sairaalaopetuksen konsultaatiopalvelusta vastaa erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta. Jos lapsi on erikoissairaanhoidossa Pohjois-Karjalan keskussairaalassa Joensuussa, sairaalaopetuksen järjestäjä on Nepenmäen koulu. Lapsi voi olla erikoissairaanhoidossa myös muiden kuntien erikoissairaanhoidon toimintayksikössä. Joensuun seudun sairaalaopetuksesta on kerrottu tarkemmin Joensuun seudun esiopetussuunnitelmassa.

Sairaalaopetukseen siirtyminen ja opetuksen suunnitteleminen toteutetaan sairaalaopetusyksikön ja erikoissairaanhoidon, huoltajan, opetuksen järjestäjän ja opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisten moniammatillisena yhteistyönä. Erikoissairaanhoidon ammattilaiset arvioivat, pystyykö lapsi osallistumaan sairaalaopetukseen ja millä tavoin esiopetus on tarkoituksenmukaista siellä järjestää. Sairaalaopetuksesta otetaan yhteyttä lapsen esiopetuksen toimipaikkaan tarvittavan yhteistyön tekemiseksi. Lapsen siirtyessä takaisin omassa esiopetusryhmässä järjestettyyn esiopetukseen, voidaan järjestää nivelpalaveri, johon osallistuvat sairaalaopetuksen opettaja ja esiopetusryhmän opettaja sekä tarvittaessa opiskeluhoitola edustaja(t). Ennen paluuta esiopetusryhmään sairaalaopetuksen opettaja voi myös käydä lapsen kanssa hänen tulevassa esiopetusryhmässään. Lapsen tarvitsemia tukitoimia arvioidaan sairaalaopetuksen opettajan, esiopetusryhmän opettajan sekä kiertävän varhaiskasvatuksen erityisopettajan yhteistyönä.

Esiopetuksen poikkeavaan järjestämiseen liittyvät käytännöt ja vastuut

Lapsen esiopetus voidaan järjestää toisin kuin perusopetuslaissa ja –asetuksessa säädetään, jos se on perusteltua lapsen terveydentilasta johtuen. Huoltajan tulee tällöin hakea opetuksen järjestäjältä esiopetuksen järjestämistä poikkeavasti. Hallintopäätöstä varten tarvitaan myös terveydenhuollon ammattilaisten antama lausunto lapsen esiopetukseen osallistumiseen vaikuttavasta tilanteesta. Esiopetuksen poikkeavat järjestelyt suunnitellaan oppimisen tuen koordinaattorin, kiertävän varhaiskasvatuksen erityisopettajan, varhaiskasvatuksen päällikön, esiopetuksesta vastaavan esimiehen sekä varhaiskasvatuksen esimiehen yhteistyönä. Opetusjärjestelyjen suunnittelussa ja toteuttamisessa ovat mukana myös lasta hoitavat ja kuntouttavat terveydenhuollon ammattilaiset siten, kuin kunkin lapsen kohdalla on taroituksenmukaista. Jos lapselle tehdään päätös myös varhennetusta oppivelvollisuudesta, voidaan päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä tehdä samassa yhteydessä. Tällöin päätöksen tekee kasvatus- ja koulutusjohtaja. Muussa tapauksessa päätöksen tekee varhaiskasvatuksen päällikkö.

Perusopetuksen aloittaminen vuotta säädettyä myöhemmin

Huoltaja voi hakea opetuksen järjestäjältä lapsen perusopetuksen aloittamista vuotta säädettyä myöhemmin, jos se on lapsen edun mukaista. Hakemukseen tulee liittää psykologinen ja tarvittaessa lääketieteellinen selvitys. Hallintopäätöksen perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tekee kasvatus- ja koulutusjohtaja. Ennen päätöksen tekemistä oppimisen tuen koordinaattori, kiertävä varhaiskasvatuksen erityisopettaja, esiopetuksen opettaja sekä tarvittaessa muut asiantuntijat voivat pitää huoltajan kanssa keskustelun, jossa käydään läpi perusopetuksen aloittamiseen vuotta myöhemmin liittyvät asiat ja näkökulmat.

6. Opiskeluhoolto

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesti opiskeluhoollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhoollon tavoitteista sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa määrätyn opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laatimisesta¹⁴⁴.

Näissä perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta opiskelijasta käsitettä lapsi ja oppilaitoksesta nimitystä esiopetus tai esiopetusyksikkö. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään ilmaisua opiskeluhoolto. Mitä jäljempänä todetaan hyvinvointialueesta, koskee myös Helsingin kaupunkia¹⁴⁵.

Opiskeluhoollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetuksessa¹⁴⁶. Lapsella on oikeus saada maksutta opiskeluhoolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää¹⁴⁷. Opiskeluhooltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus¹⁴⁸.

Opiskeluhooltoja toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä lasten ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa¹⁴⁹. Opiskeluhoolto on sekä yhteisöllistä että yksilökohtaista työtä. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ennalta ehkäisevää ja ensisijainen tapa toteuttaa opiskeluhooltoja esiopetuksessa. Se on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi lapsilla on oikeus opiskeluhooltopalveluihin, joita ovat ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuuraattori- ja psykologipalvelut.¹⁵⁰ Opiskeluhooltopalvelut järjestetään lähipalveluna, jolle opetuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat¹⁵¹.

6.1 Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma

Opetuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhoollon kokonaisuuden toteuttamiseksi opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma¹⁵². Järjestäjäkohtaisen opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä¹⁵³. Opiskeluhooltosuunnitelma laaditaan yhteistyössä¹⁵⁴ esiopetuksen ja opiskeluhooltopalvelujen henkilöstön, lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Hy-

¹⁴⁴ Perusopetuslaki 14 § ja Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 13 § (377/2022)

¹⁴⁵ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 1 § (1225/2020)

¹⁴⁶ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 3 §

¹⁴⁷ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020)

¹⁴⁸ YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 §

¹⁴⁹ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 3 §

¹⁵⁰ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 3 § ja 4 §

¹⁵¹ Terveystieteidenhuoltolaki (1326/2010) 15 a § (378/2022) ja Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 9 §

¹⁵² Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 13 §

¹⁵³ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 14 §

¹⁵⁴ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 13 §

vinvointialueella on terveydenhuoltolain mukainen yhteistyövelvoite¹⁵⁵ opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelman valmistelussa.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma korvaa opiskeluhoollon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Se sisältää opetuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhoitotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (*omavalvonta*) sekä esiopetusyksikkökohtaisesti tarkennetut tiedot asiakokonaisuuksista 1-5¹⁵⁶. Opetuksen järjestäjän tulee kuvata opiskeluhoitosuunnitelmassa, miten suunnitelman toteutumista esiopetusyksiköissä seurataan ja tarkistetaan¹⁵⁷ tarvittaessa.

Opetuksen järjestäjän tulee valmistella kutakin koulutusmuotoa koskevan määräyksen mukainen opiskeluhoitosuunnitelma. Opetuksen järjestäjä päättää paikallisesti, miten tarvittavat tiedot asiakokonaisuuksista kootaan ja miten esiopetusyksiköiden toimintaa niiden avulla ohjataan. Opiskeluhoitopalvelujen osalta tämä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Suunnitelma liitetään kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan¹⁵⁸.

Opetuksen järjestäjä vastaa¹⁵⁹ siitä, että opiskeluhoollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten suunnitelmassa on esiopetusyksikkökohtaisesti seuraavat tiedot (asiakokonaisuudet 1-5):

1) Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Arvioon opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) kootaan tiedot kultakin esiopetusyksiköltä. Tiedot ilmoitetaan opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten henkilötyövuosina. Arvioilla varmistetaan opiskeluhoitopalvelujen riittävyys¹⁶⁰, huomioiden lasten ja esiopetusyksiköiden tarpeet, terveystarkastusten ja henkilöstömitoitusten toteutuminen sekä palvelujen järjestäminen määrääjassa.

Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta

Arvioon kokonaistarpeesta sisältyvät yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä sekä opiskeluhoollon yhteistyössä tarvittavat resurssit. Kokonaistarpeen arvioissa huomioidaan esimerkiksi esiopetusyksiköiden määrä ja esiopetuksen lapsimäärä sekä toimintaympäristön erityispiirteet. Arvioissa huomioidaan lisäksi esimerkiksi tehostettua ja erityistä **oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea** tarvitsevien sekä maahanmuuttotaustaisten lasten lukumäärät ja osuudet. Arvioon kokonaistarpeesta sisältyvät yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä sekä opiskeluhoollon yhteistyössä tarvittavat resurssit. Kokonaistarpeen arvioissa huomioidaan esimerkiksi esiopetusyksiköiden määrä ja esiopetuksen lapsimäärä sekä toimintaympäristön

¹⁵⁵ Terveydenhuoltolaki 15 a §

¹⁵⁶ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 13 §

¹⁵⁷ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 13 §

¹⁵⁸ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 13 §

¹⁵⁹ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 13 §

¹⁶⁰ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 13 § ja 17 § ja Terveydenhuoltolaki 15 §

erityispiirteet. Arviossa huomioidaan lisäksi esimerkiksi tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien sekä maahanmuuttotästäisten lasten lukumäärät ja osuudet.

Arvio käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

2) Esiopetuksen toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoitollon edistämiseksi

Yhteisöllinen opiskeluhoito on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria ja sen kehittäminen edellyttää johtamista. Lasten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu oppilas- ja opiskelijahuoltolain 6 §:n (*opetus-suunnitelman mukainen ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoito*) mukaisesti yhteisöllisen työn kokonaisuuteen. Tällä tarkoitetaan toimintaa¹⁶¹, jonka avulla seurataan ja kehitetään yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen, turvallisen ja esteettömän oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja oppimista sekä ehkäistään syrjäytymistä.¹⁶² Esiopetuksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista¹⁶².

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan

- yhteisöllisen opiskeluhoitollon toimintatavat esiopetuksessa
- esiopetusyksikkökohtaisten opiskeluhoitoryhmien¹⁶³ johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat

3) Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoito)

Yksilökohtaisella opiskeluhoitollalla¹⁶⁴ tarkoitetaan ikäryhmälle tarkoitettuja neuvolapalveluja, opiskeluhoitollon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä lasta koskevaa monialaista yksilökohtaista opiskeluhoitollon, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Yksilökohtaisessa opiskeluhoitollon seurataan ja edistetään lapsen kokonaisvaltaista terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista, ehkäistään ongelmia ja tarjotaan varhaista tukea.

Yksilökohtainen opiskeluhoito perustuu esiopetuksessa hoitajan suostumukseen¹⁶⁵. Lapsen osallisuus ja toivomukset¹⁶⁶ otetaan huomioon toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Yksilökohtaisessa työssä noudatetaan tietojen luovuttamista, saamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä¹⁶⁷.

¹⁶¹ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 6 §

¹⁶² Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 13 §

¹⁶³ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 14 §

¹⁶⁴ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 5 §

¹⁶⁵ Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

¹⁶⁶ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 18 §

¹⁶⁷ EU:n tietosuojasetus (679/2016), tietosuojalaki (1050/2018), laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), oppilas ja opiskelijahuoltolaki 22 § (377/2022) ja 23 §, perusopetuslaki 40 §, laki potilaan asemasta ja oikeuksista (1992/785) ja laki sosiaalihoitollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812)

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmassa kuvataan

- lapsen ohjaaminen opiskeluhooltopalveluihin¹⁶⁸ (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut, kuraattori- ja psykologipalvelut)
- yksittäisen lapsen tueksi¹⁶⁹ koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, huoltajan suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen
- opiskeluhooltokertomusten¹⁷⁰ laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen opetuksen järjestäjän opiskeluhooltorekisterille
- lapsen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet esiopetuksessa

4) Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Opiskeluhoolto on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ja opiskeluhooltopalvelujen ammattilaisten yhteinen tehtävä¹⁷¹. Lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhooltopalvelujen työntekijöiden¹⁷² ammattilaisten¹⁷³ sekä yhteistyötahojen osallisuus opiskeluhoollon toimintatapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa on opiskeluhoollon keskeistä. Tämä edellyttää yhteisiä toimintatapoja ja erityisesti opetuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen yhteistyötä.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmassa kuvataan

- lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhooltopalvelujen osallisuus¹⁷² opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laatimisessa ja yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttamisessa
- esiopetuksen ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä
- opiskeluhoollon moniammatillinen¹⁷³ monialainen¹⁷⁴ yhteistyö¹⁷⁵ oppimisen ja esiopetuksen osallistumisen tuen¹⁷⁶ sekä sairaalaopetuksen yhteydessä
- yhteistyö esiopetuksen ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoito
- yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoollon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen¹⁷⁴ lapsille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille

5) Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

¹⁶⁸ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 16 § (377/2022)

¹⁶⁹ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 19 §

¹⁷⁰ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 20 § (377/2022) ja 21 § (377/2022)

¹⁷¹ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 4 §

¹⁷² Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 13 §

¹⁷³ Perusopetuslaki 4 a luku

¹⁷⁴ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 11 §

Lapsella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön¹⁷⁵, johon kuuluu fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus. Turvallisuuden varmistaminen edellyttää opetuksen järjestäjältä suunnitelmallista toimintakulttuurin kehittämistä, yhteistä valmistelua ja yhteisten toimintatapojen luomista esiopetusyksiköiden kanssa. Opetuksen järjestäjä perehdyttää henkilöstönsä ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset toimintatapoihin erilaisissa ongelmatilanteissa sekä huolehtii tiedottamisesta ja suunnitelmien päivityksestä.

Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan erikseen toimenpiteet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, niiden esiintyvyyden seuraamiseksi ja ongelmatilanteisiin puuttumiseksi sekä jälkiseurannan edellyttämät käytänteet. Suunnitelmassa kuvataan opettajan, päiväkodin johtajan tai rehtorin velvoite ilmoittaa¹⁷⁶ tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan lapsen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Lisäksi kuvataan toimintatavat tukea tarvitsevan lapsen (teon kohde ja tekijä) ohjaamiseksi opiskeluhoitopalveluihin. Kuvaus yhteistyöstä¹⁷⁷ huoltajien kanssa sekä viranomaisyhteistyö ml. toimintatavat koskien ilmoitusvelvollisuutta sosiaalitoimeen ja/tai poliisille ovat osa suunnitelmia.

Kriisisuunnitelma (suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilanteiden varalle)

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmaan sisältyy kriisisuunnitelma, jossa kuvataan toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Suunnitelmassa kuvataan kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat kriisitilanteissa sekä toimintavalmiuksien harjoittelu. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan tämän kokonaisuuden johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako. Suunnitelmassa kuvataan sisäisen ja ulkoisen viestinnän sekä opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen välisen tiedottamisen periaatteet. Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset sekä psykososiaalisen tuen järjestämisen periaatteet

¹⁷⁵ Perusopetuslaki 29 §

¹⁷⁶ Perusopetuslaki 29 §

¹⁷⁷ Perusopetuslaki 40 §, oppilas ja opiskelijahuoltolaki 23 §, lastensuojelulaki 25 § (88/2010) ja sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 §

7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteeseen perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen¹⁷⁸. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteeseen perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteeseen perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatustieteellisen järjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatustieteeseen perustuvaan järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa¹⁷⁹.

7.1 Paikallisesti päätettävät asiat

Esiopetuksen paikallinen opetussuunnitelma voi olla järjestäjäkohtainen tai yksikkö- tai toimipaikka-kohtainen tai näiden yhdistelmä opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteeseen perustuva paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voi olla omaleimainen opetuksen järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksen asettamissa¹⁸⁰ rajoissa. Paikallinen opetussuunnitelma ei voi olla ristiriidassa esiopetusta koskevan lainsäädännön tai esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden kanssa.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa sen lisäksi, mitä perusteasiakirjassa aiemmin määrätään,

- mitkä ovat erityiseen maailmankatsomukseen liittyvät esiopetuksen arvoperustaa täydentävät näkökulmat ja miten nämä näkökulmat näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa
- mitkä ovat miten erityiseen kasvatustieteeseen perustuvaan järjestelmään liittyvät pedagogiset periaatteet ja ratkaisut sekä miten nämä periaatteet ja ratkaisut näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa.

Luku 7.2

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteeseen perustuvaa esiopetusta ei toteuteta Joensuun seudun kuntien järjestämänä. Yksityisiltä palveluntuottajilta ostetussa esiopetuksessa erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteeseen perustuvaa opetusta kuvataan kyseisen yksikön ryhmän varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmassa.

¹⁷⁸ Perusopetuslaki 7 §

¹⁷⁹ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §

¹⁸⁰ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §

8. Kuusivuotiaiden valmistava opetus Joensuun seudulla

8.1 Johdanto

Perusopetuslaissa säädetään maahanmuuttajille järjestettävästä perusopetukseen valmistavasta opetuksesta (Perusopetuslaki 628/1998).

Maahanmuuttajille järjestettävän perusopetukseen valmistavan opetuksen tavoitteena on antaa oppilaalle tarvittavat valmiudet suomen tai ruotsin kielessä ja tarpeelliset muut valmiudet esiopetukseen tai perusopetukseen siirtymistä varten sekä edistää oppilaiden tasapainoista kehitystä ja kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Opetuksen tavoitteena on lisäksi tukea ja edistää oppilaiden oman äidinkielen hallintaa ja oman kulttuurin tuntemusta. Opetuksen tavoitteet on tarkemmin määriteltävä valmistavan opetuksen oppilaan omassa opinto-ohjelmassa (Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012) 5 §). Tavoitteiden määrittelyn lähtökohtana ovat oppilaan suomen tai ruotsin kielen taito sekä oppilaan aikaisempi koulunkäyntihistoria.

Valmistavan opetuksen aikana oppilaita integroidaan esi- tai perusopetukseen, oppilaan ikätasoa vastaaviin suomen- tai ruotsinkielisiin opetusryhmiin oman opinto-ohjelman mukaan oppilaan omassa opinto-ohjelmassa määritellyllä tavalla. Integroinnin tavoitteena on edistää kotoutumista, opiskeluvälineiden ja suomen tai ruotsin kielen taidon kehittymistä sekä laaja-alaisen osaamisen ja eri oppiaineiden sisältöjen omaksumista.

Perusopetukseen siirtymistä suunniteltaessa tulee huolehtia siitä, että tieto oppilaan valmiuksista ja edistymisestä valmistavassa opetuksessa siirtyy seuraavaan kouluun. Oppilaalle ja hänen huoltajalleen annetaan mahdollisuus tutustua ajoissa tulevaan kouluun.

(Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015.)

6-vuotiaiden perusopetukseen valmistavan opetuksen järjestäminen sekä opetuksen tavoitteet ja keskeiset sisällöt Joensuun seudulla

Joensuun seudulla 6-vuotiaiden valmistava opetus järjestetään kunnallisissa päiväkodeissa ja esiopetusryhmissä. Opetuksessa noudatetaan Joensuun seudun esiopetuksen opetussuunnitelmaa sekä Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteita (2016). Valmistavan opetuksen järjestämisessä noudatetaan esiopetuksen ja 6-vuotiaiden lasten valmistavan opetuksen järjestämistä koskevia periaatteita. Valmistavaan opetukseen osallistuvat lapset saavat opetusta pääsääntöisesti viisi tuntia päivässä esiopetuksen työpäivinä. Valmistava opetus järjestetään inklusiivisesti esiopetuksen ryhmissä.

Valmistavaa opetusta tarjotaan niille lapsille, joiden suomen kielen taito jää alkeiskielitaidon tasolle. Näitä lapsia voivat olla esim. Suomessa asuvat lapset, jotka eivät aiemmin ole olleet suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa, kansainvälisen adoption kautta tulleet lapset sekä suomalaiset

paluumuuttajaperheiden lapset. Juuri maahan muuttaneet lapset otetaan yleensä suoraan valmistavaan opetukseen. Suomen kielitaidon tason kartoittaa tarvittaessa kieli- ja kulttuuriryhmien opetuksen koordinaattori ja valmistavaan opetukseen osallistumisen tarpeellisuus esiopetuksen aikana arvioidaan yhdessä muun esiopetushenkilöstön kanssa. Valmistavaan opetukseen osallistumisesta sovitaan yhdessä huoltajien kanssa. Päiväkoti tai esiopetus **esiopetuksen** yksikkö tai **toimipaikka** järjestää tarvittaessa huoltajien kuulemistilaisuuden, johon kutsutaan huoltajien lisäksi tarvittava moniammatillinen työryhmä, johon voi kuulua esimerkiksi kieli- ja kulttuurikoordinaattori, tuleva **esiopetusryhmän** **esiopettaja** ja tarvittaessa tulkki. Opetuksen järjestäjä määrittää, kuka laatii valmistavaan opetukseen ottamispäätöksen ja kuka tekee päätöksen lapsen ottamisesta valmistavaan opetukseen. **Opetuksen järjestäjä päättää valmistavaan opetukseen ottamispäätöksen laatijan ja sen, kuka päättää lapsen ottamisesta valmistavaan opetukseen.**

8.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua valmistavassa opetuksessa

~~Perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilaiden~~ **Perusopetukseen valmistavaan opetukseen osallistuvien lasten** kielitaito ja muut valmiudet vaihtelevat. ~~Sen vuoksi~~, joten perusopetukseen valmistavaa opetusta varten **valmistavaan opetukseen** ei ole määritelty valtakunnallista tuntijakoa tai oppimäärää, vaan jokaiselle oppilaalle laaditaan oma opinto-ohjelma.

Oppilaan omaan opinto-ohjelmaan kirjataan:

- oppilaan lähtötaso, kuten koulunkäyntihistoria, kielitaito ja oppilaan vahvuudet
- oppilaan henkilökohtaiset oppimistavoitteet, joita tarkistetaan säännöllisin väliajoin
- opiskeltavat oppiaineet, niiden tuntimäärät sekä opetuksen sisältö
- oppilaan opinnot valmistavan opetuksen opetusryhmässä ja integrointi perusopetukseen
- ohjauksen järjestäminen ja mahdollisesti tarvittavat tukitoimet

Oppilaanohjauksen tarkoituksena on kehittää oppilaan oppimisvalmiuksia ja tukea hänen sosiaalista kasvuaan sekä ennaltaehkäistä oppimisvaikeuksia. Oppilaan opiskelua perusopetukseen valmistavassa opetuksessa tuetaan oppilaanohjauksella siten, että opiskelutaidot ja elämänsuunnittelun kannalta tarpeelliset tiedot ja taidot kehittyvät. 35 Perusopetuslaki 16 a§ 1 mom. (628/1998), 36 Perusopetuslaki 35 § (1040/2014) (Perusopetukseen valmistavan opetuksen perusteet 2015.)

Valmistavan opetuksen oppimissuunnitelma Joensuun seudulla 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa

Valmistavan opetuksen oppilaalle laaditaan aina opinto-ohjelma. Opinto - ohjelma voi olla lapsen varhaiskasvatussuunnitelman osana, esiopetuksessa käytetty oppimissuunnitelma tai paikallinen perusopetuksen opinto – ohjelma soveltuvin osin. Opetuksen tavoitteita asetettaessa on huomioitava lapsen suomen kielen taitotaso ja oppimisvalmiudet. Opetukseen käytettävien keinojen ja menetelmien valinnassa huomioidaan kullekin lapselle ominainen tapa oppia.

Lapsen Suomen kielen taidon kehittymistä seurataan suomen kielen taidon kehittymisen seurantalomakkeen avulla. Oppimissuunnitelman täyttämisen yhteydessä lapselle annetaan mahdollisuus kertoa oppimistavoitteistaan.

Joensuun seudulla 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa oppilaanohjaus toteutuu päivittäin lasta kannustamalla ja rohkaisemalla. Opetuksessa huolehditaan siitä, että lapsi tulee tietoiseksi omista vahvuuksistaan ja oppimisen taidoistaan. Valmistavassa opetuksessa on mahdollisuudet harjoitella saman ikäisten kanssa yhdessä toimimista sekä vahvistaa oppimisessa tarvittavia taitoja.

8.3 Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö ja siirtymävaihe perusopetukseen

Opetuksen järjestäjä luo edellytykset kodin ja koulun yhteistyölle. Yhteistyön lähtökohtana on osapuolten yhdenvertainen ja tasa-arvoinen kunnioitus ja kohtelu. Tavoitteena on vuoropuhelun aikaansaaminen oppilaan kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Kodin ja koulun yhteistyössä otetaan huomioon perheiden kieli- ja kulttuuritausta. Huoltajille annetaan tietoa suomalaisesta koulusta ja koulutusjärjestelmästä, opetussuunnitelmasta, oppilaan arvioinnista, opetusmenetelmistä ja perusopetukseen valmistavassa opetuksessa käytettävästä oppilaan omasta opinto-ohjelmasta.

Perheille annetaan tietoa perusopetukseen siirtymisestä sekä jatko-opintomahdollisuuksista perusopetuksen jälkeen. (Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015.)

Yhteistyö huoltajien kanssa 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa Joensuun seudulla

Valmistavan opetuksen ja huoltajien välisessä yhteistyössä huomioidaan perheen kulttuuritausta ja kokemukset lähtömaasta. Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tavoitteista ja toimintatavoista, valmistavan opetuksen sisällöistä ja toteuttamisesta sekä lapselle laadittavasta oppimissuunnitelmasta. Huoltajat osallistuvat oppimissuunnitelman laatimiseen ja arviointiin. Huoltajia kannustetaan osallistumaan esiopetuksen toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Perheiden osallistuminen mahdollistetaan esimerkiksi tulkkipalveluja käyttäen.

Huoltajien kanssa käydyssä keskustelussa täytetään yhdessä keskustellen Alkukeskustelu -lomake. Keskustelun ja kirjausten avulla saadaan tietoa lapsen aiemmasta koulu/päiväkotitaustasta, oman äidinkielen osaamisesta, kielitaidosta ja muista vahvuuksista.

Siirtymävaihe 6-vuotiaiden valmistavasta opetuksesta kouluun Joensuun seudulla

Valmistavan opetuksen jälkeen lapsi siirtyy perusopetuksen oppilaaksi. Lähikoulu määrittää mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tiedonsiirto kouluun tapahtuu keväällä tiedonsiirron yhteydessä.

Mikäli lapsi on aloittanut valmistavassa opetuksessa kesken esiopetuksen lukuvuotta, siirtyminen perusopetukseen suunnitellaan moniammatillisesti. Valmistavan opetuksen aikana tehty ja päivitetty oppimissuunnitelma liitteineen siirtyy huoltajien luvalla kouluun tiedonsiirron yhteydessä.

8.4 Monipuoliset työtavat ja arviointi 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa

Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa hyödynnetään kokemuksellisia ja toiminnallisia oppimisympäristöjä ja monipuolisia opetusmenetelmiä ja työtapoja. Monipuoliset oppimisympäristöt tarjoavat oppilaalle mielekkäitä ja monipuolisia tilanteita käyttää kieltä eri kommunikaatioympäristöissä.

Erilaiset tilanteet kehittävät oppilaan kykyä toimia sekä itsenäisenä yksilönä että yhteisön jäsenenä ja antavat valmiuksia elinikäiseen oppimiseen. Erilaiset oppimisympäristöt tutustuttavat oppilasta myös suomalaiseen kulttuuriin ja edistävät hänen kotoutumistaan lähiympäristöön sekä laajemmin suomalaiseen yhteiskuntaan.

Perusopetukseen valmistavan opetuksen aikana on tarpeen oppia vähitellen myös itsenäistä työskentelyä, tiimityöskentelyä, tieto- ja viestintätekniisiä taitoja ja tiedonhakutaitoja. Oppiminen on sidoksissa oppilaan aiempiin tietoihin ja oppimisstrategioihin ja on siten jokaisella yksilöllistä. Koska eri oppiaineet ja niiden tavat käyttää kieltä ovat keskeisiä perusopetukseen valmistavassa opetuksessa, opetus edellyttää kielitietoisia työtapoja kaikissa oppiaineissa. Erilaisten tekstien lukemisen, ymmärtämisen, tulkitsemisen ja tuottamisen taidot ovat keskeisiä. Kielitietoiset työtavat edellyttävät opettajien yhteistyötä ja yhteistä ymmärrystä kielen merkityksestä oppimisessa.

Perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilaat eroavat toisistaan kielitaidoltaan, oppimis- ja opiskeluvalmiuksiltaan, kiinnostuksen kohteiltaan ja motivaatioltaan sekä oppimistarpeiltaan. Valmistava opetus pyritään järjestämään niin, että nämä oppilaiden väliset erot otetaan huomioon. Esimerkiksi eri-ikäiset ja kielitaidoltaan eritasoiset oppilaat voidaan jakaa omiksi ryhmikseen. Lisäksi oppilaiden erilaiset oppimistarpeet voidaan ottaa huomioon eriyttämällä opetusta.

Valmistavaa opetusta kehitetään tavoitteellisesti ja pitkäjänteisesti yhtenäisenä kokonaisuutena, jossa kielitaito ja muut valmiudet kehittyvät jatkuvasti. Oppilaat saavat myös mahdollisuuksia oppia toisiltaan, tukea toisiaan ja toimia kielenkäytön mallina toisilleen. Tärkeässä asemassa on opettajan antama vuorovaikutuksellinen tuki, jonka avulla oppija suoriutuu myös sellaisista tehtävistä, jotka voisivat itsenäisesti olla mahdottomia suorittaa. (Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015.)

Oppimisympäristö ja monipuoliset työtavat 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa Joensuun seudulla

Valmistavaan opetukseen osallistuvien lasten oppimisympäristöä suunniteltaessa tulee erityisesti ottaa huomioon opetuksen ja oppimisen eheyttäminen ja eriyttäminen. Valmistavassa opetuksessa eheyttävä työskentely tapahtuu erilaisten teemojen, projektien, leikin ja päivittäisten toimintojen avulla monipuolisia työtapoja ja menetelmiä käyttäen. Kuvien käyttö oppimisympäristössä ja päivittäin eri tilanteissa auttaa lasta arjen sujumisessa sekä suomen kielen ymmärtämisessä ja oppimisessa.

Opetuksen eriyttämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen vahvuudet, kehitystaso ja kiinnostuksen kohteet sekä erilaiset tavat oppia. Opetusta eriyttämällä lapsille tarjotaan onnistumisen kokemuksia ja riittäviä

haasteita. Pienryhmätoimintaa käytetään oppimisen eriyttämiseen. Lapsen kotoutumisen vaihe huomioidaan tarvittaessa opetusta eriyttämällä esimerkiksi arkitaitoja opeteltaessa.

Joensuun seudulla suositellaan, että valmistava opetus koostuu päivittäin neljästä esiopetustunnista ja yhdestä suomen kielen opettamiseen keskittyvästä tunnista, joka sijoittuu ennen tai jälkeen esiopetusajan. Esiopetuksen opettaja **Esiopettaja** vastaa valmistavan opetuksen toteutumisesta, sisällön suunnittelusta ja arvioinnista. Suomen kielen opetusta voivat antaa esiopettajan lisäksi **kuka tahansa päiväkodin kasvattaja muutkin kasvatusta- tai opetushenkilöstöön kuuluvat** tai lähikoulun kanssa yhteinen opettaja. Suomen kielen opetuksen sisältö suunnitellaan valmistavaa opetusta saavan lapsen lähtökohdista, mutta opetustuokioiden voi olla mukana myös muita saman sisältöisestä opetuksesta hyötyviä lapsia.

Arviointi 6- vuotiaiden valmistavassa opetuksessa

Opetussuunnitelmassa määrätään valmistavaan opetukseen osallistuvien arvioinnista sekä heille annettava todistuksesta. Arvioinnin tulee olla ohjaavaa, kannustavaa ja monipuolista. Oppilaan edellytyksiä itsearviointiin kehitetään. Arvioinnin avulla valmistavan opetuksen oppilaalle annetaan kuva myös perusopetuksen vaatimuksista.

Arvioinnin suorittavat yhteistyössä kaikki oppilasta opettavat opettajat. Arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen havainnointiin ja näyttöön. Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa ei käytetä numeerista arviointia.

Perusopetukseen valmistavan opetuksen päätteeksi oppilaalle annetaan todistus perusopetukseen valmistavaan opetukseen osallistumisesta. Todistukseen merkitään perusopetukseen valmistavan opetuksen laajuus, opiskellut oppiaineet, niiden laajuus ja opetuksen sisältö. Todistuksessa kuvataan oppilaan edistymistä valmistavan opetuksen aikana. (Perusopetuksen valmistavan opetuksen perusteet 2015)

Arviointi ja osallistumistodistus 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa Joensuun seudulla

Joensuun seudulla 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa noudatetaan samoja arvioinnin periaatteita kuin esiopetuksessa. Erityisesti kiinnitetään huomiota suomen kielen oppimiseen, jota seurataan *Suomen kielen (S2) - oppimisen seurantalomakkeen avulla* (Monikulttuurisia kohtaamisia – opas).

Joensuun seudulla 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa käytetään samaa osallistumistodistusta kuin esiopetuksessa. Perusopetukseen valmistavan opetuksen laajuus, opetuksen sisältö sekä lapsen edistymisen valmistavan opetuksen aikana kuvataan opinto – ohjelmassa tai oppimissuunnitelmassa ja tiedonsiirtolomakkeessa.

8.5 Opetuksen sisältö 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa

Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa pääpaino on suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -opinnoissa, joiden osalta tavoitteena on kehittyvä alkeiskielitaito. Opetuksessa noudatetaan soveltuvien osin perusopetuksen suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän opetussuunnitelman perusteita. Suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -opinnot ovat pohjana kaikille muille opinnoille.

Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -opintojen tavoitteena on antaa oppilaille tarvittavat valmiudet siirtyä perusopetukseen. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaan koulu- ja opiskelutausta ja hänen jo mahdollisesti hallitsemansa suomen tai ruotsin kielen taito. Oppilaan omassa opinto-ohjelmassa määritellään taito- ja ikätason mukaiset suomen tai ruotsin kielen opetuksen tavoitteet ja sisällöt. Oppilaan oman äidinkielen opetuksen tavoitteena on tukea ja edistää äidinkielen hallintaa, kulttuuritaustan tuntemusta ja kulttuuri-identiteetin kehittymistä. Oman äidinkielen hyvä hallinta luo edellytyksiä myös suomen/ ruotsin kielen oppimiselle ja tällä kielellä tapahtuvalle muulle oppimiselle. Oppilaille järjestetään opetusta mahdollisuuksien mukaan. Opetus noudattaa opetussuunnitelman perusteiden liitteessä kuvattuja oppilaan oman äidinkielen opetuksen tavoitteita, sisältöjä ja oppilaanoppimisen arviointia. Oppilaan oman äidinkielen hallintaa ja sen säilymistä tuetaan myös eri tavoin yhteistyössä perheen kanssa. (Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015.)

6-vuotiaiden valmistavan opetuksen sisällöt ja tavoitteet Joensuun seudulla

Kuusivuotiaiden perusopetukseen valmistavassa opetuksessa pääpaino on suomen kielen oppimisessa.

Suomi toisena kielenä (S2) -opetuksen tavoitteet, sisällöt ja menetelmät kirjataan opinto - ohjelmaan. Esiopetuksen opettaja **Esiopettaja** käyttää Suomen kielen – oppimisen seurantalomaketta havainnoinnin, suunnittelun ja arvioinnin välineenä. Lapsen Kielitaidon kehittymistä seurataan erityisesti kuullun ymmärtämisen ja puhumisen osalta.

Suomi toisena kielenä opetus ja suomen kielen oppiminen nivoutuvat kaikkiin esiopetuksen oppimiskokonaisuuksiin. Suomen kielen oppiminen on prosessi, joka tapahtuu jatkuvassa vuorovaikutuksessa ja suunnitelmallisessa toiminnassa. S2-opetukseen liittyvä ohjeistus löytyy myös Joensuun seudun perusopetussuunnitelmasta sekä myöhemmin ilmestyvästä varhaiskasvatuksen S2- opetuksen oppaasta.

Lapsen oma äidinkieli

Vastuu lasten oman äidinkielen säilymisestä ja kehittämisestä on perheellä. Esiopetuksen henkilöstö kannustaa ja tukee perhettä vaalimaan omaa kieltään ja kulttuuriaan. Esiopetuksen henkilöstö keskustelee perheiden kanssa oman äidinkielen merkityksestä ja ohjaa, miten omaa äidinkieltä voidaan tukea ja kehittää uudessa kieliympäristössä. Ryhmässä tutustutaan esiopetusvuoden aikana lapsiryhmässä esiintyviin kieliin ja voidaan opetella joitakin yleisimpiä fraaseja ja sanoja eri kielistä. Kirjojen ja kerrottujen tarinoiden

kautta tutustutaan eri maiden kansansatuihin ja niiden erilaisiin versioihin. Maakuntakirjastosta on saatavilla lastenkirjallisuutta monilla eri kielillä. Kirjaston kanssa tehtävän yhteistyön avulla voidaan tukea lapsen oman äidinkielen kehittymistä.

Opetuksen keskeisiä teemoja ja aihepiirejä

- **minä:** nimi, kehonosat, aistit, erilaisuus, tunnetilat, sijaintikäsitteet, ystävät
- **perhe:** perheenjäsenet, tavat, sukulaiset
- **koti:** asunto, huoneet, huonekalut, asumismuodot, värit
- **ruoka ja syöminen:** ruoka-aineet, ruokailutilanne, ruokailuvälineet, ruoan valmistaminen
- **aika, päivä:** vuorokausi, eilen, tänään, huomenna, viikko, kuukausi, vuosi, vuodenaikat, kello
- **vaatetus:** vaatteet, vuodenaikojen mukainen pukeutuminen, pukeutuminen, värit
- **päiväkoti:** tervehdykset, henkilökunta, päiväjärjestys, toimintaympäristöt
- **asuinympäristö:** piha, liikenne, osoite, julkiset rakennukset, ympäristön äänet
- **eläimet, luonto:** oman maan eläimet, suomalaiset eläimet, kotieläimet, eläinten äänet, sää, vuodenaikat

Opetuksessa huomioidaan kaikki sanaluokat, kysymyssanat, ylä- ja alakäsitteet. Taulukossa on esitetty vain muutama teemaa tarkentava aihe. Teemat liittyvät toisiinsa ja niiden käsittelyn saa olla joustavaa ja integroitua muuhun esiopetukseen. S2- opetuksen vuosikelloa on myös hyvä hyödyntää opetuksen suunnittelussa. (Monikulttuurisia kohtaamisia – opas).

Kieli- ja kulttuuritietoinen opetus

Kieli- ja kulttuuritietoisuus Joensuun seudun esiopetuksessa

Kieli- ja kulttuuritietoisuuden esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteetin kasvua sekä ohjata lapset kunnioittamaan eri kieliä, kulttuureja, uskontoja ja katsomuksia. Näin vahvistetaan lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia yhteiskunnan jäsenenä.

Esiopetusryhmän kasvattajat vastaavat suomi toisena kielenä (S2) -opetuksen suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista. S2 -opetus ja oppiminen nivoutuvat kaikkiin varhaiskasvatukseen, esiopetuksen ja valmistavan opetuksen sisältöihin ja toimintaan. Säännölliset, tavoitteelliset, pedagogisesti suunnitellut suomen kielen oppimistuokiot ovat tärkeä toimintatapa S2-opetuksessa. Lapsi oppi ymmärtämään ja käyttämään eri tiedon- ja taidonaloille ominaista kieltä ja sanastoa.

Henkilökuntaa koulutetaan vuosittain S2 -opetuksen toteuttamiseen. Kaikista päiväkodeista on valittuna S2- vastaava, joka välittää tietoa tapahtumista tai osallistuu itse S2- koulutuksiin ja S2- vastaavien tapaamiin.

8.6 Kasvun ja oppimisen tuki valmistavassa esiopetuksessa

Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa huolehditaan kokonaisvaltaisesti oppilaan hyvinvoinnista ja siihen liittyvistä seikoista, kuten kodin ja koulun yhteistyöstä, riittävästä oppilashuollollisesta tuesta sekä oppilaanohjauksesta. Näiden määrittelyssä voidaan soveltuvin osin hyödyntää esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita. Jos perusopetukseen valmistavan opetuksen aikana selviää oppilaan tarve oppimisen ja koulunkäynnin tukeen, tuki annetaan oppilaalle parhaiten soveltuvalla tavalla. (Perusopetukseen valmistavan opetuksen perusteet 2015.)

Kasvun ja oppimisen tuen tarpeen ilmeneminen 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa Joensuun seudulla

Mikäli valmistavan opetuksen aloittamisen jälkeen ilmenee, että lapsi tarvitsee kasvun ja oppimisen tukea, pohditaan mahdollista tuen tarvetta valmistavan opetuksen aikana. Lähtökohtaisesti valmistavan opetuksen päätöstä ei pureta ilmenneen tuen tarpeen vuoksi, vaan lapselle pyritään järjestämään tarvittavat tukitoimet.

~~Tukitoimia saaneen valmistavassa opetuksessa olleen lapsen siirtyessä kouluun, tiedonsiirrossa huomioidaan kaikki tarvittavat yhteistyötahot.~~ Kun tukitoimia saanut valmistavassa opetuksessa ollut lapsi siirtyy perusopetukseen, tiedonsiirrossa huomioidaan eri yhteistyötahot.

8.7 Opiskeluhoolto valmistavassa opetuksessa

Tässä luvussa määrätään opiskeluhoollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhoollon tavoitteista sekä opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laatimisesta.

Näissä perusteissa käytetään perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto ilmaisua

opiskeluhoolto, oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta opiskelijasta ilmaisua oppilas ja oppilaitoksesta nimitystä koulu. Mitä jäljempänä todetaan hyvinvointialueesta, koskee myös Helsingin kaupunkia (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1 § (377/2022)).

Perusopetukseen valmistavan opetuksen opiskeluhoollon järjestämistä ja toteuttamista koskevat samat periaatteet ja oppilaita samat oikeudet kuin perusopetuksen oppilaille annettavassa opiskeluhoollossa. Opetuksen järjestäjällä tulee olla oppilas- ja opiskelijahuoltolain edellyttämä opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma, jonka laatimisesta on määrätty perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (määräys 4/011/2014).

Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa oppilaalla on oikeus opetukseen osallistumisen edellyttämään maksuttomaan opiskeluhooltoon (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 §). Yhteisön ja yksittäisten oppilaiden terveydestä, hyvinvoinnista ja turvallisuudesta huolehtiminen ulottuu kaikkeen koulutyöhön.

Opiskeluhoolto on ensisijaisesti ennaltaehkäisevää yhteisöllistä työtä. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on kaikkien kouluyhteisössä työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi oppilailla on oikeus opiskeluhoitopalveluihin, joita ovat kouluterveydenhuolto sekä kuraattori- ja psykologipalvelut (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § ja 4 §). Opiskeluhoitopalvelut järjestetään lähipalveluna, jolle opetuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat (terveydenhuoltolaki 15 a § (378/2022) ja oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (377/2022)).

Yhteisöllinen opiskeluhoolto on osa perusopetukseen valmistavan opetuksen yhteisöllistä toimintakulttuuria ja ensisijainen tapa toteuttaa opiskeluhoitoa. Opiskeluhoitotyötä ohjaa oppilaan edun ensisijaisuus (YK:n Yleis-sopimus lapsen oikeuksista 1989).

Opiskeluhoitoa toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä oppilaiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § (377/2022)), kuten perheen kotoutumissuunnitelmasta vastaavan tahon kanssa. Opiskeluhoitotyössä turvataan oppilaan ja huoltajan osallisuus, työskentelyn luottamuksellisuus sekä kunnioittava vuorovaikutus. Osallisuuden varmistamiseksi huolehditaan tarvittavista tulkintapalveluista.

Opiskeluhoollon toimintatavoista ja palveluista tiedotetaan suunnitelmallisesti. Huoltajille annetaan tietoa myös suomalaisen koulutusjärjestelmän sekä sosiaali- ja terveydenhuollon toimintatavoista ja saatavuudesta. Tiedottamisen ymmärrettävyys on tärkeä varmistaa.

LIITE 2

NIVELSUUNNITELMA (MALLI):

Iv 2016-17

ALUE:

yy.x.2016

Ajankohta		Toimijat (aloitetaho ensimmäisenä)
elokuu	esim. Vanhempainillat ja vanhempaintapaamiset esiopetuksessa ja koulun ensimmäisellä luokalla	päiväkodinjohtajat ja rehtorit
syyskuu		
lokakuu		
marraskuu		
joulukuu		
joulu-tammikuu		
tammikuu		
helmikuu		
maaliskuu		
huhtikuu		
toukokuu		
kesäkuu		

Yhteistyösuunnitelma päivitetään lukuvuoden suunnittelun yhteydessä lukuvuosisuunnitelman liitteeksi